

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na 5. strani

»Kmetijski«
dinar se
prepočasi
obrestuje

Sobota, 10. marca 1962
Štev. 9, leto XX

ZANIMIVA UGOTOVITEV Z NEKATERIH OBČNIH ZBOROV SINDIKALNIH PODRUŽNIC

ALI SO ZARES SREDJNE VELIKA PODJETJA V IZJEMNIH TEŽAVAH?

V zadnjem času smo na občnih zboraх sindikalnih podružnic večkrat zasledili misel, da se srednje velika podjetja nahajajo v precejšnjih težavah. Velika, tako so ugotavljali, so splavala iz zadreg, majhna se rešujejo z združevanjem, le srednja, ta občutijo udarce novega sistema in svobodnejših tržnih odnosov.

Ta ugotovitev je na prvi pogled zapeljiva in marsikoga, ki ni o njej temeljiteje razmišljal in iskal globljih vzrokov, je zapeljala do varljivih zaključkov. Varljivih zaradi tega, ker je izhajal in ocenjeval iz številčnih, kvantitativnih vidikov, ker je opazil samo najbolj izrazite, ne pa tudi najbolj tipične pojave, ki jih je razvoj proizvodnih sil in pa novi gospodarski sistem nujno postavil v ostrejšo luč.

Ravno zato se nam zdi bolj pomembno kot ugotavljanje posledic, iskanje vzrokov in rešitev, ki naj pomagajo odkriti korene in odpraviti težave.

Brez dvoma je ena izmed pomembnih značilnosti slovenske industrije v tem, da je rasla in se razvijala v ozkih razmerah. Razpolagala je z majhnimi investicijskimi možnostmi in se je morala zato razvijati iz obrtnih delavnic, zadrug in podjetij, ki so zaposlovala nekaj desetnikov. Tisti, ki so začeli kmalu po osvoboditvi ali pa so se kasneje bolje znašli, so prehodili daljši razvoj. Na novi sistem gospodarjenja in delitve so bili bolj pripravljeni. Tisti pa, ki jih je sprememba doletela nekako na sredi poti, so se prej znašli v težavah. Slaba opremljenost, zastarel proizvodni proces nosi v sebi kot posledico tudi zaostalejšo miselnost. Marsikje so podjetja res v objektivno težkem položaju, toda veliko je podjetij, ki so v težavah zaradi zastalosti pogledov na moderno industrijsko proizvodnjo. Vse preveč so še pod vtisom zastarelih gospodarskih razmer, ki se ne bodo več povrnila.

V čem so se odražale te značilnosti?

Ena od značilnosti je bila v tem: Osvojili smo nov proizvod, ki je po kvaliteti enak inozemskemu. Osvojili bomo še ostale in se tako širili. To je krepilo miselnost, da je treba osvojiti čimveč proizvodov, da se je treba čim manj povezovati s sorodnimi podjetji, kajti če bomo na tem področju domiselni, bo družba zbrala sredstva in kre-

ditirala naš razvoj v veliko tovarno. Želja je bila — velika tovarna in seveda — družbene investicije.

Toda, morda bo kdo porekel — zakaj je bilo to mogoče, zakaj je to nekaj let obveljalo, nenadoma pa nam očitane kot naglavni greh. Prvič, nihče ne očita, ampak samo ugotavljamo in drugič — to je bilo mogoče v pogojih nezasičenega notranjega trga, ki je sprejel vsak nov proizvod, po katerem je bilo povpraševanje. In to ne glede na kvaliteto in pogosto tudi ne oziroma se na ceno. Ko je nastopila prva sprostitve smo pokupili vsako sukno, radijski sprejemnik, kolo, kuhalnik, preprogo, pohištvo itd. Hkrati smo iz notranjih rezerv dodajali tistemu, ki je izvažal. To se pravi, podpirali smo proizvodnost ne glede na njeno rentabilnost. V takih pogojih smo lahko iz obrtnih delavnic in zadrug razvijali industrijo. V tej ugodni klimi je uspeval vsakdo, saj ne poznamo primera, da bi eno samo podjetje v tem razdobju do kraja propadlo.

Druga značilnost je bila v tem, da takšna rast industrije, taki pogoji prodaje ne pritiskajo z vso neizprosno ekonomsko logiko na proizvajalce, ampak jim v mnogočem oprostajo slabo gospodarjenje, majhno rentabilnost. Podpirajo obrtniško miselnost, ki v pogojih moderne industrijske proizvodnje nima mesta.

Kje se odraža ta obrtniška miselnost? Predvsem v majhnosti, nepremišljenem prihranku, strahu pred velikim razvojem in povečanimi zahtevami.

Zagovorniki takih pojmovanj trdijo: Ne potrebujemo inženirjev in tehnikov, ker niso produktivni. Če že moremo koga sprejeti, potem največ enega ali dva, predvsem za razkazovanje, da nam ne bodo mogli očitati — nimate strokovnjakov v podjetju. Koristi od njih pa itak ni, ker niso to proizvodni ljudje. Takšna pojmovanja zagovarjajo

in porajajo vodstva nekaterih slabo razvitih podjetij, delavci pa jim nasedajo. Razlika je samo v tem, da delavci to odobravajo podzvestno, medtem ko vodstva namenoma ustvarjajo takšno mnenje. Ob tem igra najpomembnejšo vlogo strah pred konkurenco, strah za položaje, za ugled, za dobro počutje. Zasledili smo celo primere, ko so vodstva nekaterih podjetij zavlačevala možnost razširitve iz strahu, da bi razširitvi nujno sledil tudi pritek novih strokovnih kadrov in bi tako monopolizmu odklenalo.

To so le nekatere značilnosti zastarelih pojmovanj, ki pa ne veljajo samo za tako imenovano srednja podjetja, ampak so se pri njih pokazala trenutno le v ostrejši luči. Ta podjetja so prišla le pred prvi udar, medtem ko ostala, ki teh posledic še ne čutijo, lahko iz teh ugotovitev potegnemo zaključek, da bo v pogojih ekonomskega gospodarjenja slejkoprej zašel v težave vsakdo, ki se ne bo znal uspešno upreti zaostali miselnosti in se prilagoditi novim razmeram.

In zakaj se te posledice kažejo predvsem v zadnjem razdobju? Zaradi novega gospodarskega sistema? Da, tudi zaradi njega, predvsem pa kot posledica starega, ki je dajal več možnosti obstoja zaradi navidezne rentabilnosti, ki je bila včasih samo posledica spretnega računovodje in iskanja luknj v sistemu.

Nenadoma pa smo se znašli pred dvema problemoma: Ugotovili smo, da naš notranji trg ne prenese vsega, kar kdorkoli proizvede, in da se moramo zato bolj kot doslej vključiti v mednarodno delitev dela. Toda to pomeni, da se je treba pogojem mednarodne delitve priladi-

goditi, da moramo biti ceneni, v proizvodnji pa visoko rentabilni. In tako smo prišli v nekak križni ogenj, notranji trg nima več neomejenih možnosti, zunanji je še zahtevnejši. Res nudi notranji trenutno še več zraka, toda vsako leta ga bo manj, z vsakim naslednjim letom se bo in se mora razlika zmanjševati. To pomeni, kdor se bo prilagodil in uspel na zunanjem trgu, bo zanesljivo tudi na notranjem. Ni pa povsem zanesljivo, da bo vsakdo z enako lahkoto iz notranjega prešel na zunanji trg.

In kot nastopa delitev v mednarodnem, tako nastopa tudi na notranjem tržišču. To pa pomeni, da bo potrebno zelo natančno računati, kaj se nam zares splača proizvajati. Ob tem pa ne kaže izhajati samo iz trenutnih kalkulacij in iskati trenutne rešitve. Pri teh kalkulacijah je potrebno iskati vse notranje rezerve, tehnične rešitve, različne oblike sodelovanja, veliko večjo specializacijo. Rešitev ni v administrativnih olajšavah, ampak predvsem v cenenosti in kvaliteti. Vendar tudi to ni dovolj. Proizvode je treba prodati. Zato ni potrebno sodelovanje samo v proizvodnji, ampak tudi v prodaji. Proučevanje tržišča postaja vse bolj pomemben faktor gospodarskega uspeha.

Nanizali smo samo nekaj misli, ki kažejo na to, da ni posebnega problema »srednjih podjetij«, ampak, da je nastal problem prilagoditve novim pogojem gospodarjenja, ki zahtevajo in bodo zahtevali od vsakogar vsako leto več kot so zahtevali doslej. Uspehe pa bo žel predvsem tisti, ki se bo tem pogojem najbolj uspelo prilagoditi.

VINKO TRINKAUS

RAZMIŠLJANJA O AKTUALNIH GOSPODARSKIH CENAH

ENOSTAVNA PODRAŽITEV ŠE NE POMENI PRELIVANJA VIŠKA DELA

Na osnovi prvih podatkov o gibanju gospodarstva ugotavljajo gospodarski analitiki, da je tudi lani pri nas zaznamovan deloma hitrejši porast vseh vrst potrošnje kakor proizvodnje. Tak pojav seveda ni nič ne-

navadnega ali presenetljivega. Nasprotno, v produkcijsko manj razvitih deželah je mogoč pospešen razvoj proizvodnih sil le, če se do skrajnih meja omeji osebna in splošna potrošnja (kar pa se prej ko slej odrazi na storilnosti delovne sile in na stopnji razvitosti notranjega tržišča), ali pa, da se angažirajo inozemska sredstva v obliki kreditov in pomoči za gospodarski napredek. Dotok zunanjih sredstev namreč dovoljuje hitrejši porast potrošnje od trenutnega vzpona proizvodnje.

Toda, kot vse kaže, gospodarski analitiki, s tem ko opozarjajo na določen razporak med obsegom proizvodnje in obsegom potrošnje ne mislijo na ta vzrok, temveč menijo, da je porast potrošnje deloma posledica znatnega porasta cen in dokaj razsežnega medsebojnega kreditiranja, ki pa nima v celoti kritja s proizvodnjo. Za dinamično gospodarstvo tudi ta pojav ni nič nenadnega ali gospodarsko kvarnega, seveda v primeru, če se na ta način pospešuje gospodarski napredek. Toda, kot sodijo gospodarski analitiki, imamo pri nas opravka v minulem letu tudi s takimi premiki v cenah, ki v nekaterih primerih ekonomsko kvarno delujejo na razvoj produktivnosti dela, na obseg proizvodnje, na razvoj tržišča itd. In taki premiki seveda zaslužijo potrebno pozornost.

Povsem naravno je, da je gi-

banje cen, kakršno je bilo zaznamovano lani, posledica delovanja različnih gospodarskih činiteljev. Med drugim je na povečanje cen deloma vplivala tudi naša politika cen. S povzemanjem cen proizvodov nekaterih panog in gospodarskih dejavnosti smo poskušali doseči večjo skladnost med stopnjo akumulativnosti posameznih panog.

Podatki o razmerjih v cenah na tržišču kažejo, da je prišlo na ta način predvsem do dokaj splošnega premika cen, da pa se razmerja med gospodarskimi dejavnostmi niso bistveno spremenila, v nekaterih primerih se je celo povečala stopnja akumulativnosti že v tako dolgotrajnih gospodarskih dejavnostih.

Samo po sebi se vsiljuje vprašanje: kako je to mogoče? Nekateri iščejo vzroke za tako gibanje cen v preskromni gospodarski zrelosti in v napačni gospodarski usmeritvi delovnih organizacij. Smatrajo namreč, da je do omenjenih premikov v cenah prišlo predvsem zaradi tega, ker hočejo vsi kolektivni »iztisniti« čimvečji dohodek, ne glede na proizvodne uspehe in ker so preveč usmerjeni samo na potrošnjo. Seveda pa take ugotovitve ne dajejo zadovoljivega odgovora na splošno vprašanje, ker kažejo predvsem na nekatere zunanje, pojavne probleme gospodarjenja. Gibanje cen pa je vselej, vsaj v najbolj globalnih okvirih, odvisno od objektivnih gospodarskih

razmer, od produkcijskih odnosov, od prilik na tržišču itd.

V nekaterih gospodarskih dejavnostih smo šli premisslono na povišanje cen, da bi na ta način popravili njihov ekonomski položaj in da bi na ta način nekoliko uravnovesili razmerja med akumulativnostjo posameznih gospodarskih dejavnosti.

S tako politiko, to se pravi, z namernim povečanjem cen proizvodov nekaterih dejavnosti, smo skušali izvesti določeno prerazporeditev novoustvarjene vrednosti v korist tistih dejavnosti, ki izkazujejo tako nizko stopnjo viška dela, da si ne morejo same zagotoviti ekonomsko normalne razširjene reprodukcije. Praktičen razvoj stvari pa je pokazal, da do prerazporeditve ni prišlo, temveč, da je omenjeni poseg povzročil neke vrste verižno reakcijo, se pravi splošen premik cen.

Kako to? Ta primer opozarja na to, da se ne da izpeljati prerazporeditve viška dela med gospodarskimi dejavnostmi z enostavno spremembo v cenah proizvodov določenih gospodarskih dejavnosti. Po tej poti, to je s preprostim dvigom cen za proizvode nekaterih dejavnosti, se namreč ne da krojiti obsega viška dela posameznim panogam (kako enostavno bi bila ekonomika, če bi bilo to mogoče!), ker so cene posledica, izraz določenih materialnih in tržnih odnosov. (Nadaljevanje na 3. strani)

— Pri nas damo vse na sklade.
— Pri nas pa vse na plače.
— Kaj boste pa potem, ko vas bo zivilo?
— Potem se bomo pa z vami združili...

Karikatura: MILAN MAVER

Za dan žena: Vse najboljše!

Sto in sto tisoč ust je 8. marca med pristrčnim stiskom desnice izreklo te besede svojim materam, življenjskim in delovnim tovarišicam.

Vse najboljše! Velika, neizpolnjiva želja, ki zahteva popolnost vsega okoli nas in popolnost nas samih. In vendar se je v desetletjih, odkar jo izrekamo na dan žena, izpolnjevala v manjših in večjih drobcih.

Komu še pride na misel, da bi nas pri osebnih dohodkih prikrajševal samo zato, ker smo ženske? Nam zapiral vrata v najužje izobraževalne ustanove, nam onemogočil zasedati najodgovornejša mesta v proizvodnji, javnih službah in celo političnih vodstvih, če dokažemo ustrezno sposobnost?

Možnosti za družbeno uveljavitev, ki smo jo pridobile s formalnim priznanjem enakopravnosti, iz leta v leto bolj izkoriščamo. V nekaterih panogah industrije smo že nepogrešljive. Tekstilna industrija, na primer, zaposluje 72 % žensk, tobačna 67 %, mnoge tretjino do polovice. Prevladujemo v gostinstvu in turizmu, prosveti, zdravstvu in potemtakem lahko trdimo, da je naš delež velik tudi pri ustvarjanju narodnega dohodka in urejanju ključnih vprašanj vsake civilizirane družbe.

Kakor je težko, pa si moramo priznati, da celo v gospodarskih organizacijah oziroma panogah, kjer dominiramo, zasedajo vodilna mesta večinoma moški. Tega dejstva ni mogoče opravičiti samo z izgovorjanjem na predhodke o naših upravljaljskih sposobnostih. Veliko resnejši vzrok tiči v nas samih. Tako v proizvodni kakor v samoupravni vodstva pridejo najboljši, strokovno najbolj podkovani in gospodarsko razgledani člani kolektiva. Ženske pa žal v industriji zasedamo večidel strokovno manj zahtevna delovna mesta!

Kažemo pa tudi na splošno malo zanimanja, da bi si dopolnile znanje v strokovnih tečajih in seminarjih in z izrednim šolanjem. Največkrat svojo nezainteresiranost opravičimo z družinskimi oziroma gospodinjstvenimi bremenmi, ki dotle, dokler so otroci majhni, v resnici terjajo čelga človeka in zaposlene žene tako okupirajo, da predstavljajo drugo zaposlitev.

Toda 60 % naših delavk ni poročenih. Nima družine. Pa jih kljub temu skorajda ni v izobraževalnih institucijah, pač pa jih obiskujejo njihove poročene delovne tovarišice, ki kažejo tudi na delovnem mestu več ambicije, da bi napredovale.

Ob tej ugotovitvi ni težko razumeti, zakaj nas je v delavskih svetih največ 28 % in zakaj nas je v upravnih odborih gospodarskih organizacij samo 13 %.

Cas pa hiti. Ze sama proizvodnja terja vedno več znanja od slehernega proizvajalca, enako hitro, če ne celo hitreje, pa se povečujejo potrebe po širšem ekonomskem in strokovnem znanju pri vodilnih ljudeh. Če tega ne bomo dojele, poskušale ubrati korak s časom in njegovimi zahtevami, potem si bomo same zapirale pot v proizvodni in samoupravni vodstva.

Posledice tega, da nas ni v vodstvih gospodarskih organizacij, so daljnosežne. Pri delitvi osebnih dohodkov kakopak nismo prikrajšane, pač pa smo prenekaterikrat zastopane — morda nezavestno — ker nas ni zraven ali ker smo v manjšini, ko se odloča o važnih življenjskih vprašanjih. Pomislimo samo na sestavo prioriteten list za razdeljevanje stanovanj, na odmerjanje in razporejanje sredstev za druge objekte življenjskega standarda, ki jih urejajo podjetja. Kolikokrat doslej nismo bile zadovoljne z odločitvami in smo se brezuspešno pritoževale, vendar pa nismo zbrale toliko volje, da bi se z lastno afirmacijo v kolektivu uvrstile med tiste, ki odločajo o teh vprašanjih.

S prenosom upravljaljskih pravic na neposredne proizvajalce se sicer odpirajo tudi nekvificiranim in polkvificiranim delavcem večje možnosti, da vplivajo ne samo na oblikovanje, ampak tudi na delitev čistega dohodka, tisti, ki uživa večji ugled v kolektivu, pa si bo kljub temu še ohranil večji vpliv...

Dejanska enakopravnost ni nekaj, kar nam je skupnost dolžna zagotoviti, ne da bi tudi same pomagale zraven!

Pravimo: Se nikdar nismo tako garale kakor zdaj. V tovarni ali pisarni moraš dati vse iz sebe, ko prideš domov, se začne drugi »siht«. Tako je. Toda ne čisto brez naše krivde. Vsaj če imamo moza in otroke, ki hodijo v šolo. V marsikateri mlajši družini si družinski člani že porazdelje gospodinjstva dela in s tem ustvarjajo ženi — gospodinjki in delavki — resnično enakopraven položaj. Pri starejših generacijah je to težje doseči, ker je treba zatrej najprej predsodke o manjvrednosti in sramotnosti gospodinjstev, vendar tudi v družinah starejšega kova marsikatera žena s svojo vztrajnostjo in spretnostjo lahko sebe precej razbremenijo, posebno če daje za zgled mlajše može, ki si z ženami tovariško delijo družinske skrbi.

Idealno bi seveda bilo, če bi družba v celoti prevzela odgovornost za gospodinjstva zaposlenih staršev, za varstvo otrok, za prehrano, pranje, čiščenje stanovanj, skratka za vsa tista dela, ki nam v precejšnji meri onemogočajo, da bi se uveljavile kot družbene delavke. Poskusov, da bi uredili otroško varstvo in družbeno prehrano, je bilo doslej zlasti v mestih — veliko. Ponekod bolj, drugod manj posrečeni. Tudi veliko sredstev smo že investirali v objekte podružbenega gospodinjstva. Žal še vedno nismo našli tisto pravo, kar bi nadomestilo gospodinjstvo in mater. Mnoge usluge so predrage in pomenijo preveliko obremenitev za družinski proračun, čeprav smo jih organizirali zato, da družinam zaposlenih staršev olajšamo in olajšamo življenje!

Vprašajmo pa se, ali nismo mogoče tudi same krive, da te servisne službe še nimajo koncepta, ki bi nam najbolj ustrežal, ali da jih v nekaterih industrijskih krajih po prvih neuspeših poskusih sploh ne skušajo več razviti, čeprav bi bile potrebne?

V občinskih zbiorih nas je samo 5,8 % in v krajevnih odborih 5,4 %, samo za spoznanje več nas je v raznih občinskih svetih in komisijah ter v svetih stanovanjskih skupnosti, ki jim je zaplena skrb za pomoč družinam.

In spet se lahko zgovorimo na pomanjkanje časa zaradi družinskih bremen. Kakor pri premajhnih ambicijah, da bi prišle v samoupravna vodstva gospodarskih organizacij in po novem tudi ustanov.

Toda dejanska enakopravnost in večji vpliv na urejanje vseh pomembnejših življenjskih vprašanj si bomo zagotovile samo po poti vsestranskega izobraževanja in z delovno in družbeno afirmacijo.

MARIOLA KOBAL

Dosegli so najvišjo produktivnost v jugoslovanski tekstilni industriji

Najti podjetje, kjer imajo že organizirano dobro evidenčno službo, kjer z vsemi pomembnimi pokazatelji seznanjajo ne samo delavski svet, ampak tudi širši krog proizvajalcev, je težko. To pa zaradi tega, ker je takih podjetij še vse premalo! Posamezni primeri pa kažejo, da se ta trud izplača. Med te prav gotovo spada tudi Gorenjska predilnica Škofja Loka, kjer imajo kratke, vendar izredno bogate izkušnje.

V Gorenjski predilnici so kmalu po izvolitvi prvih obratnih delavskih svetov spoznali, da morajo tudi v knjigovodski, komercialni in kadrovski službi nekaj spremeniti, če hočejo z decentralizacijo samoupravljanja doseči kvaliteten napredek tudi v gospodarjenju.

Sestanki obratnih delavskih svetov so dolgačasni, če tu obravnavajo le tromesečne periodične obračune. Poleg tega pa so tudi skoraj brez pomena, kajti, kar so v treh mesecih naredili je narejeno in velike spremembe niso mogoče.

Razmišljanja o uvedbi evidenčne službe, ki bi registrirala in strokovno obdelovala najrazličnejše podatke, niso bila zaman. Zaposlili so dobrega analitika-ekonomista, ki zbira vse pomembne podatke, jih obdelava in že drugi dan posreduje vsem enokonskim enotam. Dnevno evidenco so v nekaj mesecih izpolnili tako, da so razen izračuna in evidence stroškov, kar še niso uspeli, z njo zadovoljni. Poglejmo, kakšne podatke vsebuje dnevna evidenca. Na majhnem listu z več baricami je najprej prikazana dnevna proizvodnja, nato pa v tabeli vsebuje vse podatke, ki jih potrebujejo za izračun stroškov, kar še niso uspeli, z njo zadovoljni. Poglejmo, kakšne podatke vsebuje dnevna evidenca. Na majhnem listu z več baricami je najprej prikazana dnevna proizvodnja, nato pa v tabeli vsebuje vse podatke, ki jih potrebujejo za izračun stroškov, kar še niso uspeli, z njo zadovoljni.

Poleg dnevnega imajo v Gorenjski predilnici tudi mesečno evidenco. To poročilo temelji na dnevni evidenci, ki jo vsa obratna delavska sveta terkrat, ko določajo osebne dohodke. Mesečna poročila zajemajo prav iste podatke, kot dnevna. Pri vsem tem pa v predilnici še niso uspeli izdelati obrazca, s katerim bi lahko sprosti izračunovali in evidentirali dejanske stroške. Za sedaj morajo stroške obračunavati še za en mesec nazaj.

Sestanki obratnih delavskih svetov so s tem postali živahni. To pa ne samo zaradi tega, ker tu določajo višino osebnih dohodkov, temveč zato, ker na osnovi mesečnih pokazateljev iščejo nove poti in skrite rezerve za izboljšanje gospodarjenja in povečanje dohodka.

Naj omenimo še tole: V tekstilni stroki imajo to prednost, da merijo produktivnost s fizičnimi pokazatelji, ugotavljajo namreč, koliko je bilo izvršenih ur za 100 kilogramov preje. Te podatke lahko primerjajo vse tekstilne tovarne med seboj (v Mariboru izdaja inštitut posebnostrokovno publikacijo za vse tekstilne tovarne v državi). Tako so v Gorenjski predilnici na primer opazili, da je produktivnost na smemalnih kolonah majhna. Z organizacijskimi spremembami v teh kolonah so zmanjšali čas za izdelavo 100 kilogramov preje kar za eno uro, kar pa ni malo! Ker so vsi v podjetju poznali rezultate drugih in svoje razmere, so s skupnimi napori (zahvaljujoč se dobri evidenci službi) dosegli prvo mesto v absolutni produktivnosti v jugoslovanski tekstilni industriji.

Kljub tem uspehom pa v podjetju pravijo, da je še vedno premalo ljudi temeljito seznanjenih z vsemi težavami. Prav zaradi tega izdajajo občasno tovarniški list, v katerem temeljito obdelajo posamezne pomembne stvari. Seminarjev je vsak dan več, tako, da bodo kmalu res vsi zaposleni lahko zasledovali dnevna, mesečna in občasna evidenci poročila.

In končno: Z uvedbo dobre evidenčne službe so se začele kvalitete spremembe v sestavi strokovnega kadra. Tehnični kader, ki ni tudi vsaj malo seznanjen z ekonomiko podjetja, danes že težko zadovolji vsem zahtevam delovnega mesta. V podjetju so že začeli razmišljati o novem profilu vodilnih kadrov v ekonomskih enotah.

VLADO ERJAVEK

V LITOSTROJU JE V RAZPRAVI PRAVILNIK O KAZNOVANJU IN PRIZNANJU ZA ZAMUJENE IN PREDČASNO IZPOLNJENE IZDELAVNE ROKE

Od »psihološke« vojne k materialnim ukrepom

loženem času izpolnili svojih proizvodnih nalog itd.

Seveda, napak bi bilo pripisati vse slabosti za porast nedokončane proizvodnje kolektivom proizvodnih enot oziroma podjetju. Povedati velja, da je v Litostroju lani (tako je tudi letos) večkrat zastala izdelava proizvoda, torej se kopičila nedokončana proizvodnja zaradi pomanjkanja reprodukcijskega materiala. To so pač objektivne težave, ki ne tarejo samo litostrojski, temveč še marsikak drug kolektiv.

V Litostroju pa sodijo, da se mora delovni kolektiv sam prizadevati, da je njegovih lastnih napak čim manj, stremeti mora za hitrejšo finalizacijo proizvodnje, skrbeti za hitrejšo obračunavanje vloženih sredstev, za hitrejšo obračunavanje obratnih sredstev, zares natančno izpolnjevanje pogodbenih rokov in podobno. Eden izmed njihovih namenov je, kot pravijo, naj bi se sredstva, ki so vložena v proizvodnjo (reprodukcijski material), obrnila vsaj dvakrat letno. Sedaj je koeficient obračunavanja 1. 6. Hitrejšo obračunavanje obratnih sredstev pravijo, jim bo prineslo dvojno korist. Proizvodnji bodo zagotovljena potrebna finančna sredstva za nabavo surovin in reprodukcijskega materiala. S tem pa bodo prihranili tudi na bančnih obrestih za kredite in posojila, ki znašajo sedaj že letno nad 400 milijonov din.

ZAMUDE BO TREBA PLAČEVATI

V Litostroju so lani sprejeli pravilnike o delitvi čistega in osebnih dohodkov, posamezne pravilnike pa še izdelujejo. Tako mislijo proizvodne enote izdelati svoje pravilnike za delitev osebnega dohodka. Pravkar pa je v razpravi tako imenovani pravilnik o penalizaciji. To je točneje rečeno, pravilnik, ki bo materialno prizadel tistega, ki ne bo izpolnil roka, da kate-

rega mora biti kvalitetno izdelan določen proizvod.

Sprva naj bi pravilnik zajemal samo naročila, ki so bistvenega pomena za podjetje in takšna, ki so važna iz drugih razlogov. Če bo recimo nedo zakasnil izdelavni rok (proizvodna enota, sektor, služba itd.), bo moral plačati določeno kazn. Osnova za izračun bo vrednost celotnega objekta ali dela, obračunana po tovarniški obračunski lastni ceni. Kazen bo bremenila njegov konto, in sicer v znesku 1 promile od vrednosti objekta oziroma dela. Izmeček proizvoda pa se bo v vsakem primeru upošteval kot subjektivna krivda proizvodne oziroma ekonomske enote, sektorja oziroma službe.

Nasprotno pa bo dobil priznanje tisti sektor ali tista proizvodna enota, če bo dobil od poprejšnjega izdelovalca, recimo del stroja z zakasnitvijo, pa ga bo sam pravočasno do dogovorjenega roka izdelal oziroma izročil naslednji enoti. Penale, ki ga bo plačal povzročitelj zamude, bo obogatil konto tistega, ki si je prizadeval skrajšati zamudo.

Pravilnik, bolje rečeno, načela tega pravilnika, so šele v razpravi. Kolektivi proizvodnih enot in njihovi samoupravni organi se strinjajo z načeli. Ni pa še dokončno določeno, kako in zakaj bodo porabljeni sredstva, ki jih bodo tako zbrale posamezne proizvodne enote.

V Litostroju bodo s temi, sicer ostrimi materialnimi ukrepi že začeli pripravljati tla za bodoče poslovanje, ko bo dohodek podjetja odvisen, bolje rečeno, ko se bo oblikoval od vnovčene in ne kot doslej, fakturirane realizacije. Prava materialna »akcija« za zvišanje produktivnosti se pričinja torej med drugim tudi s tem ukrepom.

PETER DORNIK

»Imeli smo težave z zagotovitvijo deviz, zato sta dve skoraj dograjeni (95-odstotno) ladji dva meseca čakali v ladjedelnici. Tako nismo izpolnili pogodbenih obveznosti do naročnikov.«

Ta kritika je bila naslovljena na administracijo in na banke, ki počasi izpolnjujejo želje gospodarstva, kadar gre za devize. Primer je prepričljiv in dokumentaren.

Skoraj vsi govorniki na seji upravnega odbora Zvezne industrijske zbornice so imeli podobne pripombe na račun administracije, bank in podjetij za zunanjo trgovino. Tekstilci zatrjujejo, da jim manjkajo in da prihajajo prepozno nalogi za izvoz; predstavniki industrije motorjev očita, zakaj se vedno ni urejena prodaja deviz (in s tem tudi preskrbovanje s surovinami); kemijska industrija pojasnjuje svoje težave pri oskrbovanju s surovinami tudi s tem, ker ni pravočasno dobila predurmov; strojegradnja poudarja, da je doslej dobila komaj osmino deviz; predvideni za prvo tromesečje; železarne očita generalna dovoljenja takoj po časi, ipd. »Magnohrom« si je po brezuspešnem čakanju na manjšo vsoto deviz pomagal na izvirni način: dva inženirja sta odstopila podjetju svoje prihranke.

Ze dejstvo, da prihajajo očitki s strani toliko proizvajalcev — na tej seji so obravnavali vzroke za zaostajanje proizvodnje — priča o tem, da aparat, ki se ukvarja s prodajo in z delitvijo deviz, po-

Dvoje osti kritike

čas reagira na potrebe gospodarstva. Zdi se, da se naš bančni mehanizem, ki ni popolnoma izobilkovan, še ni znašel v novih gospodarskih pogojih. Nova vloga bank kot gospodarskih enot ni prišla do izraza, zato so banke bolj administrativne kot pa poslovne enote. Delno je tu iskati tudi omenjene težave proizvajalcev. S te strani so očitki upravičeni.

Vendar je to le ena stran oziroma samo ena ost kritike; druga je naperjena proti vsem tistim, ki postavljajo nerealne zahteve po deviznih sredstvih, vključno s proizvajalci, sprico česar banke morajo delati počasneje. Na takšne pojave in težnje nas opozarjajo tudi dosedanje izkušnje.

Predsednik Zvezne industrijske zbornice Nikola Džuravčević je na seji začel brati seznam opreme in blaga, ki smo ga lani uvozili po nepotrebnem, vendar je čitanje prekinil, ker je seznam očito zelo dolg. Omenimo le nekaj postavk, ki so bile na začetku seznama: 1100 potniških vagonov, 3000 cistren za cement, 1200 tovornih vagonov, 100 jedilnih voz, 100 tovornjakov s hladilniki ipd. Hkrati pa je domača industrija, ki proizvaja ta vozila, delala z zmanjšano zmogljivostjo.

»Uvažali smo azbestna vlakna, ravno steklo ipd., čeprav imamo težave pri prodaji teh proizvodov (domače izdelave),« je rekel direktor »Magnohroma«.

Dobršen del odgovornosti za nesmotno trošenje deviz gre tudi na rovaš proizvajalcev, ki so pogosto pod postavko rezervnih delov uvažali celotno opremo za objekte, pa tudi izdelane, sestavljene proizvode. To se seveda pripomoglo k poslabšanju naše plačilne bilance.

Takšne in podobne zahteve po devizah so tudi letos, zato je razumljivo, da morajo banke z odprtimi očmi odločati o tem, komu bodo podelile devizna sredstva. V tej dilemi, ki lahko včasih dolgo traja, tudi upravičenim zahtevam pogosto ni mogoče pravočasno ugoditi.

To prizadene gospodarstvo tembolj, predvsem seveda proizvajalce, ker se je letos precej zaostril problem oskrbe industrije s surovinami. Potrebam bo mogoče zadostiti le takrat, če bodo razpoložljiva sredstva izkoriščena kar najbolj smotno. To pa nalaga večjo previdnost.

Kadar govorimo o preskrbi industrije s surovinami in z drugim reprodukcijskim materialom, je mogoče se en očitke proizvajalcem, zastopanim na tem zborovanju: njihovi pogledi so preveč usmerjeni k bankam in k devizam, premalo pa k domačim virom surovin. Prav tu so velike, neizkoriščene možnosti za preskrbovanje industrije. Bilo je sicer silisti tudi očitke v tem smislu, da so domače surovine pogosto drage, dražje od tujih (omenili so primer alkohola za kemijsko industrijo), toda — mar zares ni mogoče storiti ničesar, da bi bile cenejše? Kaj pomaga, če uvažamo gotove dele in polfabrikate ter jih sestavljamo ali malo dodelamo, potem pa iščemo kupeca?

Nekateri proizvajalci so še dolžni odgovor na to vprašanje.

D. VUKOVIĆ (Po »Borbi«)

ENOSTAVNA PODRAŽITEV ŠE NE POMENI PRELIVANJA VIŠKA DELA

(Nadalejevanje s 1. strani)

sov in ne njihov izvor, njihova zibelka.

To se torej pravi, da je mogoče povzročiti ekonomske premike v cenah in s tem sprožiti ustrezno prerazporeditev viška dela predvsem v domeni materialnih odnosov in tržnih prilik.

Zaustavimo se za trenutek na praktičnem primeru! Vzemimo, da se odločimo za podražitev kmetijskih proizvodov, da bi tej dejavnosti pomagali do večje količine viška dela, do lastnih sredstev za razširjeno reprodukcijo. Čim se ti proizvodi podražijo, s tem se podraže življenjski stroški delavcev in surovine za predelovalno industrijo. To se pravi, v predelovalni industriji nujno pride do povišanja materialnih stroškov in do nominalnega povečanja osebnih dohodkov, kar pomeni, ob isti stopnji gospodarskega uspeha do zmanjšanja viška dela. Ekonomsko logično je, da prizadeta podjetja niso zadovoljna in da iščejo rešitve za to, da bi ohranili doseženo stopnjo viška dela. Prva smer, v kateri skušajo najti izhod, je, da poizkusijo ustrezno podražiti svoje proizvode. To pa lahko store le, če jim dovoljujejo tržne razmere, se pravi, če lahko svoje proizvode prodajo po višjih cenah. Sele potem, če ta najenostavnejša rešitev ni možna, iščejo druge rešitve. Res je, seveda, da je mogoče s predpisi onemogočiti določeni gospodarski dejavnosti, da bi povišala svoje cene, toda taka rešitev je lahko v plansko tržnem gospodarstvu samo začasna, ker se sicer prej ali slej negativno odrazi na razvoj notranjih ekonomskih silnic v gospodarskih organizacijah.

Sele potem, če tržišče ne prenese povečanja cen, se osredotoči pozornost prizadetih delovnih organizacij na proizvodne stroške, na racionalizacijo proizvodnih stroškov. Kako učinkovito pa posežejo podjetja v racionalizacijo proizvodnih stroškov (to je v zmanjšanje vložnega dela v enoti proizvoda) je pa predvsem odvisno od konkretnih razmerij med materialnimi stroški, družbenimi obveznostmi in lastno udeležbo delovnih organizacij.

V primeru, da so družbene obveznosti od sredstev za proizvodnjo sorazmerno nizke, obveznosti od doseženega dohodka pa sorazmerno visoke (to ustreza današnjim razmeram, v kakršnih dela tako imenovana visoko akumulativna industrija), nima delovna organizacija potrebnega ekonomskega interesa na tem, da bi povečevala produktivnost dela in stopnjo izkoriščanja vložnih sredstev. Z boljšim izkoriščanjem sredstev za proizvodnjo se namreč sorazmerno nepomembno zmanjšajo stroški za obresti na sredstva za proizvodnjo v enoti proizvoda, občutno pa se povečajo pripeki iz povečane dohodka. Poenostavljeno rečeno, v takem primeru plačuje delovna organizacija družbene obveznosti od povečane intenzivnosti in pro-

duktivnosti dela. Pri vseh teh premikih pa ostaja davek na promet nespremenjen izvor za splošno družbeno akumulacijo.

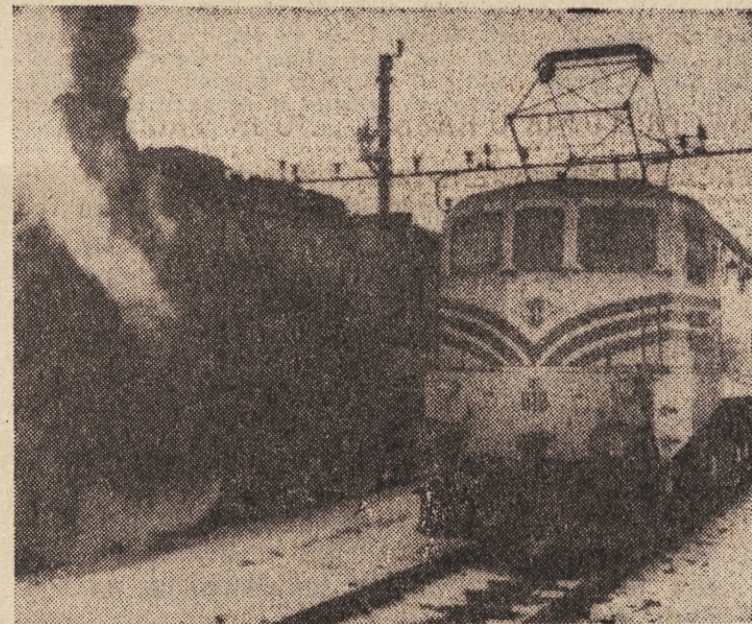
Potrebno bo temeljito proučiti, ali ni tak sistem zajemanja družbene akumulacije, poleg drugih gospodarskih vplivov (pomankanje reprodukcijskih materialov, obratnih sredstev itd.) s svoje strani prispeval k temu, da so se pojavili nekateri simptoni konservativne gospodarske usmeritve v posameznih delovnih organizacijah. Pokazali so se namreč v nekaterih primerih, prvi znaki nagnjenosti k temu, da v gospodarski organizaciji zožijo obseg proizvodnje in istočasno povišajo cene proizvodov.

Ze iz te skromne in povsem bežne ilustracije se torej vidi, da je s preprostim dvigom cen nemogoče zagotoviti določenim gospodarskim dejavnostim večjo stopnjo udeležbe v višku dela. Taki premiki, kot vse kaže, terjajo kompleksnejše ekonomske ukrepe in, če ne morejo, v svoji osnovi morajo temeljiti na elementarnih ekonomskih zakonitostih.

Pri nas se zelo pogosto zadržanja polemika s tako imenovano tržno ekonomiko in se tržno ekonomiko nadvse poenostavljeno označuje kot gospodarsko stihijo, kateri se postavljajo nasproti plansko gospodarske. Ob tem pa celo nekateri resni gospodarski strokovnjaki pozabljajo, da obstaja blagovna proizvodnja ne po volji ljudi, temveč zaradi določenih materialnih sil in da delujejo v njej objektivne ekonomske zakonitosti, katerim se pri najboljši volji ni mogoče izogniti brez škode za razvoj proizvodnih sil in učinkovitost proizvodnje, ki pa je tudi predpogoj za družbeno gospodarsko afirmacijo socialističnega planskega gospodarstva. Torej, zakonitosti blagovne proizvodnje delujejo pri določenih stopnji razvosti proizva-

jalnih sil, ne glede na to, ali je to ljudem prav ali ne. Obetati si, da je mogoče s planskim gospodarstvom ukiniti tiste ekonomske zakonitosti, ki obstajajo in delujejo pri določeni stopnji razvosti proizvodnih sil, je seveda čista utopija. Nasprotno, plansko gospodarjenje pomeni sposobnost družbe, da spozna elementarne ekonomske zakonitosti in da na njihovem delovanju zasnuje svoje zavestne posege v gospodarstvu ter tako prepreči njihovo stihijsko uveljavljanje. Tako plansko gospodarjenje je seveda učinkovito, če je zasnovano na zakonitostih na ekonomski zainteresiranosti delavcev na razvoj proizvodnih sil in če ti delavci neposredno sodelujejo v upravljanju.

Do pomembnih sprememb v stopnji viška dela, ki ga dosega posamezne gospodarske dejavnosti torej ne more priti, če teh sprememb ne spremljajo premiki v delitvi dohodka med udeleženci v delitvi. Nelogično bi bilo, v primeru, če se podraže surovine, da bi predelovalna industrija še naprej vplačevala nespremenjen davek na promet (v bistvu davek na višek dela), ki se je do sedaj deloma uporabljal kot izvor za gospodarske investicije v proizvodnji surovine, recimo, za kmetijstvo. S podražitvijo proizvodov pridejo proizvajalci surovine že potom cen do potrebnega viška dela za svojo razširjeno reprodukcijo in teh sredstev ni potem treba zajemati še z davkom na promet. Čim pa bi vzporedno z zvišanjem surovine bil znižan tudi davek na promet proizvodov predelovalne industrije, ki podraže surovine predeluje, potem seveda ni potrebe, da zaradi porasta cen surovine poraste cena predelanih proizvodov. Toda take ekonomske sinhronizacije, kot vse kaže, lani ni bilo, ali pa je bila dosti premajhna.

Danes, še malce nenavadno srečanje dveh strojev — parne in električne lokomotive, ki ga je zabeležil fotografski aparat v Borovnici, toda že čez kako leto bo, upajamo, takšno srečanje povsem vsakdanji prizor na nekaterih železniških križiščih

Poleg tega je pri premikih cen odločilne važnosti praktičen položaj gospodarske dejavnosti na tržišču. Nekaterim proizvajalcem, recimo pri obstoječi kupni moči potrošnikov, enostavno ni mogoče povišati cen, ker bi vsako povišanje povzročilo zmanjšanje potrošnje na notranjem tržišču. S takimi pojavi imamo že opravka. To se pravi, da poviševanje cen določenih proizvodov nujno zahteva ustrezno kupno moč njihovih potrošnikov. Recimo, premik cen kmetijskih proizvodov, je neločljivo povezan s povečevanjem kupne moči potrošnikov. S takim nominalnim premikom cen in osebnih dohodkov bi se del družbene akumulacije, ki se sedaj izkazuje v visoki stopnji akumulacije predelovalne industrije in ki se zajema v davkom na promet in s prispevkom iz posebnega dohodka, neposredno prelil v višek dela kmetijske proizvodnje.

Če ni plamaja na domačem tržišču, bodo ugovarjali ekonomisti, je treba s proizvodi na zunanji trg. Gospodarsko povsem točna ugotovitev. Toda, praktično zelo pogosto v takem primeru ugotovimo, da je zunanji trg za nekatere naše proizvajalce nezanemljiv, ker so tam mošnje prilike take, da jih naši proizvajalci ne prenesejo, ker proizvajajo predrago, ker kakovost izdelkov ne ustreza in podobno. Rešitev so izvozne premije. Dajanje izvoznih premij, to je sankcioniranje dražje in manj razvite proizvodnje od zahtevkov zunanjega trga, je lahko seveda samo prehodna zadeva in ne dokončna ekonomska rešitev.

Po vsem tem se vsiljuje še en zaključek, da ni mogoče storiti ekonomsko uspešnih premikov v cenah, neodvisno od delovanja sistema delitve dohodka v gospodarstvu, ker predstavlja v naših družbenoekonomskih prilikah prav sistem delitve ekonomskega stimulativno silo v gospodarstvu. Celoten sistem delitve pa je zaenkrat še vse preveč obrnjen v delitve rezultatov dela (v izravnavanje potrošne sposobnosti posameznih udeležencev v delitvi) in vse premalo zahteva od vložnih družbenih sredstev, premalo ekonomsko silo na racionalno in visoko produktivno izkoriščanje vložnih sredstev. Zaradi tega ni vselej pozornost delovnih organizacij usmerjena na izkoriščanje proizvodnih kapacitet, na zniževanje proizvodnih stroškov, na osnovi povečevanja obsega kakovostne proizvodnje, ampak na pritisk na dohodek, na njegovo pravično delitev, na izenačevanje v delitvi dohodka, na priznavanje poslovnih stroškov, na izenačevanje višin osebnih dohodkov itd. Vse to pa se seveda potem pozna na gibanju cen.

To je vsekakor dragocen poduk, ki ga nam daje gibanje cen v preteklem letu in ki bi ga bilo zelo škoda prezreti.

-nt

Čevljarska industrija in izvoz

Jugoslovanske tovarne čevljev so lani izvozile okoli 1,3 milijona parov obutve. Vse kaže, da bodo uspehi na tujih tržiščih letos še precej večji. Za naše čevlje se namreč vse bolj zanimajo tudi zapadna tržišča (Svica, Zahodna Nemčija, ZDA itd.), ki pa so zelo zahtevna tako glede kvalitete in cene, kakor tudi glede dobavnih rokov.

Prodor na tržišča s čvrsto valuto in realne perspektive nadaljnjih večjih dobav na zahodna tržišča nedvomno pomeni uspeh naše čevljarske industrije. To prav radi poudarjajo tudi proizvajalci sami. Toda obenem povedo, da zelo neradi sklepajo pogodbe za večje dobave, čeprav so zlasti velike pošiljke tudi komercialno zanimive. Vzrok: pomanjkanje surovin in reprodukcijskih materialov.

Problem ni nov, z njim se srečujejo vse gospodarske panoge. Toda marsikaj kaže, da so težave čevljarske industrije med najbolj akutnimi.

V tovarni »Peko« v Trzinu na primer odkrito povedo, da zadnjih nekaj mesecev sploh ne gledajo več na kapacitete strojev in zmogljivost delavcev, ampak samo še na material. Proizvodnjo prilagajajo razpoložljivim surovinam. Zato morajo skoraj vsak dan spreminjati proizvodni načrt. Posledica: v januarju so dosegli z 3% nižjo produktivnost kot v istem mesecu lani, februarja so padli za 6%...

Nič manjših težav nimajo ostali proizvajalci. Obenem pa nič kaj razveseljivih obetov za prihodnost, kajti:

● usnarne ne morejo zagotoviti večjih količin usnja v stalnih kvalitetah, ker morajo predelovati najrazličnejše (manj-

tega partnerja prav nič ne zanima, kakaj z naše strani pogodba ni bila izpolnjena!

Tako se na primer dogajajo tudi take transakcije:

● Tovarna »Alpina« v Žireh bi lahko sklenila pogodbo za dobavo večje količine obutve za nemško zvezno republiko in za ZDA. Tovarna se je takoj pozanimala v neki usnarjni, če bo lahko dobila takrat in takrat večjo količino usnja v enaki kvaliteti. V usnarjni so pritrdilno odgovorili. »Alpina« je kmalu zatem podpisal pogodbo, usnarjno pa še enkrat spomnila na tisto usnje. Toda to pot so iz usnarne odgovorili, da nimajo denarja za nakup surovin. Če »Alpina« hoče dobiti tisto usnje, naj vnaprej plača surove kože...

● Primer mariborske tovarne je še bolj zanimiv. To podjetje je, poleg drugega, sklenilo

Neznanka brez odgovora

še) količine surovih kož. Polovico surovih kož, ki jih predelajo usnarne, namreč uvozimo iz raznih držav. Ker pa je usnarja za naše potrebe preveč, surovin pa manjka, še vedno velja administrativna distribucija surovih kož. Tako se pošiljke surovih kož še bolj razdrobljo, kajti razdeljujejo jih po načelu: vsakemu nekaj! Rezultat, kot že omenjeno: nestalna kvaliteta.

● proizvajalci pomožnih materialov, na primer lepi, so odvisni od uvoza nekaterih osnovnih surovine. Ker za te surovine pogosto zmanjka deviz, v tovarne čevljev dežujejo brzjavke: »Lepil (ali česa drugega) ne moremo dobaviti, ker nimamo deviz za uvoz surovin!« Razen tega proizvajalci čevljev ugovarjajo, da so domači dobavitelji pomožnih materialov precej dražji od inozemskih, čeprav gre za enakovredne izdelke.

Zaradi takih in podobnih težav tovarne čevljev zdaj predlagajo, naj bi uvozili vsaj toliko surovin in reprodukcijskih materialov, kolikor jih potrebujemo za proizvodnjo obutve, namenjeno za izvoz. Kajti nemogoče je sklepati pogodbe, če ne veš, ali bo pravočasno na razpolago material v taki kvaliteti, kakršno zahteva inozemski kupec. Naši proizvajalci sklepajo zdaj pogodbe samo, če imajo vsaj nekaj možnosti, da bi jih izpolnili tako, kot so se zavezali. To jih spet sili v iskanje najrazličnejših rešitev in tudi v žrtve, kajti dobrega glasu pri inozemskem poslovnem partnerju vendarle ne smejo izgubiti. Odveč je omenjati, da

pogodbo za dobavo 2000 parov ženskih čevljev v Zahodno Nemčijo. Inozemski kupec je s čevlji tako zadovoljen, da bo pogodbo podaljšal in še povečal. Toda dogodilo se je, da je mariborski tovarni čevljev zmanjkalo usnja in še nekaterih potrebščin. Pošiljke 500 parov čevljev nikakor ne bi mogla pravočasno odposlati. Nemški kupec je zadevo rešil tako, da je poslal v Maribor toliko usnja in vsega ostalega (tudi sukanec!), da so v tovarni čevljev lahko še pravočasno odposlali zahtevano pošiljko 500 parov. Vendar je nemški kupec obenem opozoril, da je storil to izjemoma zato, da na nemškem trgu ne bi trpel njegov ugled, da ne bi očitati nesolidnosti!

Konkurenca na zunanjih tržiščih je neizprosna; uspevajo samo tisti, ki so cenejši, boljši in točni! Proizvajalec, ki v čemerkoli ne izpolni pogodbe (vseeno zakaj), pa si zelo težko pridobi spet dober glas. Če to upoštevamo, potem je na dlani: težko prodiramo na tuja tržišča, zlasti še na zapadna. Naši uspehi pa bi lahko bili večji in trajnejši, če bi proizvajalcem, ki delajo tudi za izvoz (takih naj bi bilo vse več) zagotovili zadostne količine res potrebnih surovin in ostalih reprodukcijskih materialov iz uvoza.

Bodimo dobri gospodarji! Le-ti najprej kupujejo tisto, česar ne morejo pogrešiti, brez česar zanje ni življenja. Naša praksa zadnjega časa žal kaže, da smo z devizami tudi razmetavali, najosnovnejših surovin za našo industrijo pa nismo zagotovili!

M. GOVEKAR

NAŠ PODLISTEK

PULA REORGANIZIRA SVOJE UPRAVNE ORGANE — STROKOVNE SLUŽBE SE LOČUJEJO OD ČISTE UPRAVE

Specializacija namesto drobnjakarstva

V mislih imamo uslužbenca občinskega ljudskega odbora, katerega koli povprečnega uslužbenca v kateri koli občini. Njegov sistem in delovno področje sta precej zapletena zaradi sedanja organizacije upravnih organov. Ta uslužbenec namreč, eden in isti človek vodi upravni postopek in pripravlja normative akte, razen tega po potrebi (to ni tako poredkoma) opravlja analitično-študijske zadeve, dalje strokovno-tehnične zadeve in — kdo ga vpraša, ali je kvalificiran za vse to, ali so s tem najbolj smotno izkoriščene njegove sposobnosti, na primer diploma, ki pove, da je inženir ali ekonomist. V glavnem: zdaj dela to, zdaj ono, zdaj je tu, zatri tam. »Drobnjakarstvo«, kakor bi temu »ahko rekli, brez specializacije in — brez stimulacije.

Približno tak delovni profil uslužbenca občinskega ljudskega odbora nam kaže sedanja organizacija upravnih organov in sistematizacija delovnih mest. Izoblikovale so ga objektivne okoliščine med doseganjem procesom rasti in izpolnjevanja aparata ljudske oblasti pri nas, toda zdaj je tak profil vendarle že anahronizem. To ni tisto, kar potrebujemo in kar zahteva funkcija ljudskega odbora na sedanjem razvojni stopnji komun — sodijo v mnogih občinah in iščejo nove, bolj smotne rešitve. V naslednjem bomo nakazali

izkušnje in zamisli ljudskega odbora pulske komun; te zamisli so se kristalizirale po večmesečnem razčlenjevanju in razpravah v delovnem kolektivu ljudskega odbora in pri odgovornih činiteljih komun.

Po dosedanjem obrazcu so upravni organi pri občinskih ljudskih odborih ustanovljeni za posamezna upravna področja, delo v njih pa je razdeljeno na skupine in razporejeno po delovnih mestih in ne po značaju določenega dela. To mehanično grupiranje del je obremenjevalo že tako nedodelane in nezadostne strokovne kadre v ljudskih odborih, in sicer z manj zapletenimi, včasih pa tudi s preprostimi deli. Posledice so znane: strokovne moči se razpršujejo, kakovost del ne ustreza, ažurnost je težko doseči, čista uprava dobiva prednost v škodo študijsko-analitičnih in strokovnih posegov, recimo v zborni ljudskih odborov, v kolegije ipd. Razen tega je treba prav tako v tem iskati korenine »bega uslužbencev«, zlasti strokovnjakov iz državne uprave.

KDO BO KAJ IN KAKO?

»Zaradi tega vsega je nujna reorganizacija,« pravijo v Puli. »Bistvo in namen reorganizacije je čimbolj ločiti čisto upravo — prek organov uprave — od upravnih ustanov, ki bodo kot strokovne uslužnostne službe na voljo

ljudskemu odboru in vsem drugim družbeno-političnim činiteljem v komun. Pot in metoda kristalizacije »Kdo bo kaj in kako« je v tem, da se vse upravne zadeve grupirajo po značaju in zapletenosti (strokovnosti) in da se na novo sistematizirajo delovna mesta. V Puli so to tudi storili. Dobili so »čisti račun«, s tem pa tudi možnost za izdelavo nove organizacijske sheme aparata ljudskega odbora, sheme, ki je v sedanjih pogojih na splošno bolj smotrna, zlasti še, če jo gledamo s stališča novega sistema finansiranja ljudskih odborov in delitve dohodka.

Po novi shemi, ki jo je sprejel svet delovnega kolektiva in za njim ves kolektiv — o njej bosta v kratkem razpravljala tudi oba zborna pri ljudskem odboru občine Pula — bo organizacija uprave naslednja:

Upravne in administrativno-tehnične zadeve pri sprejemanju normativnih aktov bodo opravljal tako imenovani čisti upravni organi, in sicer po biroju sekretarjev trije odseki (za upravne zadeve s področja družbenih služb ter za finance in za gospodarsko-komunalne zadeve), dalje dva odseka (za narodno obrambo in za notranje zadeve) in nazadnje krajevni uradi, ki so v pulski občini trije. Celotna nadzorna služba se strne v poseben upravnem organu, v oddelku za inšpekcijo.

Drugo »krilo« organov uprave v širšem smislu so upravne ustanove, ki so jih v Puli označili kot centre. Pet jih je: za strokovno-gospodarske, planske, analitične in statistične zadeve (tako evidenca in statistika v celoti prehajata na raven komun), za strokovno-komunalne in tehnične zadeve, za lastninsko-katastrske zadeve; za socialno delo in končno center za strokovne zadeve s področja prosvete, znanosti in kulture. V to skupino sodi kot samostojno telo tudi služba pravne pomoči.

Ze iz imen je mogoče razbrati značaj in delovno vsebino teh centrov. Z zbiranjem strokovnjakov postanejo ti centri telesa, ki opravljajo razne analize, pripravljajo elaborate, podrobno obdelujejo programe ipd., in sicer tako za ljudski odbor in njegove organe kakor tudi za druge zainteresirane ustanove v komun. Kasneje — tako sodijo v Puli — se bodo ti centri verjetno osamosvojili kot servisne ustanove s samostojnim finansiranjem. Tudi področnost med drugim nakazuje razliko med odsekom in centrom: načelnik odseka je upravni strokovnjak, voditelj (direktor) centra pa — da tako rečemo — resorni strokovnjak. In nazadnje: poseben organ v tej shemi je sodnik za prekrške.

MNOGOSTRANSKE KORISTI

Koristi od teh »rošad« in reorganizacij? Teh ni malo. Začnemo lahko z dejstvom, da prihajata s takšno razmejitvijo in z opravljanjem zadev »vodoravno« namesto navpično uslužbenec kot posameznik in upravni organ kot celota v položaj, ko sta specializirana.

se pravi, da »določeno delo opravi do kraja, namesto da bi se ubadala s tremi in površno«.

Ob tej organizaciji nastaja vprašanje: Ali to ne bo znatno povečalo aparata upravnih organov ter podražilo dela občinskega ljudskega odbora? V Puli zavračajo takšne dvome in to dokazujejo z novo sistematizacijo delovnih mest. Nova organizacija zmanjšuje število uslužbencev, pravijo v Puli, toda tisti, ki ostanejo, bodo bolj izkoriščeni. Takole: po stari sistematizaciji delovnih mest je za opravljanje čistih upravnih zadev potrebnih 139 uslužbencev, po novi organizaciji pa zadošča 98 uslužbencev za sedanje in tudi za tiste zadeve, ki bodo prenesene na komun. V tem »krilu« se torej število potrebnih uslužbencev skrči za 41. Nova organizacija sicer zahteva krepitev aparata v centrih, vendar bo za normalno delovanje vseh organov poslej zadoščalo 187 uslužbencev, torej jih bo 51 manj kot prej.

Razumljivo: te številke so izraz pulskih potreb in možnosti. V drugih občinah bodo višje ali nižje, odvisno od tega, za kakšno komun gre, vendar pa osnovne pulske koncepcije o novi fiziognomiji aparata občinskega ljudskega odbora in tudi ukrepi v tej smeri zaslužijo pozornost. Dobro bi bilo, da bi ljudski odbori izmenjali mnenja o njih, zlasti še, ker pripravljajo podobne »ekspertente« tudi v nekaterih drugih občinah na Hrvaškem in ker lahko pričakujemo, da se bo v vrsti dobrih izkušenj tudi naša praviloma najboljša oblika za organizacijo mehanizma upravne oblasti v občinah.

M. PEKO
PO VJESNIKU

MOLK JE ZLATO

Ce bi bil molčal, bi si prihranil veliko potov in ne-
všečnosti. In bi še zdaj delal.

Pa ni molčal, ampak je šel na občinski sindikalni svet
in se potožil:

»Zapostavili so me pri prejemkih. Povedal sem jim, pa
ni pomagalo.«

Potem jim je povedal, zakaj misli, da je prikrajšan,
in jih poprosil, naj ga podprejo.

Občinski sindikalni svet je začel vrtati po tej zadevi in
še preden jo je do konca zvrtil, je prišel prizadeti tovariš
znova k njim. Tokrat s še neljubšo novico, ki jo je na
papirju podpisala komisija za sklepanje in odpuševanje
delovnih razmerij.

»Maščevali so se mi,« je pojasnil, »ker sem se obrnil
na vas. Drugače si odgovodi ne morem razložiti. Nikdar
me niso opomnili, da slabo delam, niti rekli, da niso za-
dovoljni z menoj... Ali me smejo takole vreči na cesto?»

Na občinskem sindikalnem svetu so uvideli, da se uteg-
ne spor slabo končati, če ne pokličejo pravika na pomoč.
Ta pa je z navzkrižnimi poizvedbami ugotovil, da komisi-

ja, ki je podpisala odpoved, pravzaprav nima nič drugega
zoper »upornika« kot tisto, kar ima vodstvo. In to, odkar
jo je vodstvo politično prepričalo in vsaj na videz tudi
prepričalo. Pri tem ni uporabljalo, kar je prav tako ugo-
tovljeno, palice niti kakega drugega strahovalnega pri-
pomoka...

Kljub temu dokazu, da komisije ni nihče s strahova-
njem prisilil, naj odpove upornemu članu kolektiva de-
lovno razmerje, pa ta vtraja pri svojem in se je obrnil
po zaščito še na sodišče. Nepristranski opazovalci pravijo,
da se bo iskanje pravice tu zaključilo v njegov prid in da
bo obtožence ta pot stala vsaj nekaj tisočakov, ker zakon
o delovnih razmerjih štiti pravice zaposlenih, ne pa pre-
stiz za vsako ceno.

Samo to je narobe, da sodnih stroškov ne bo plačal
krivec oziroma peštica krivcev, ampak ves delovni ko-
lektiv.

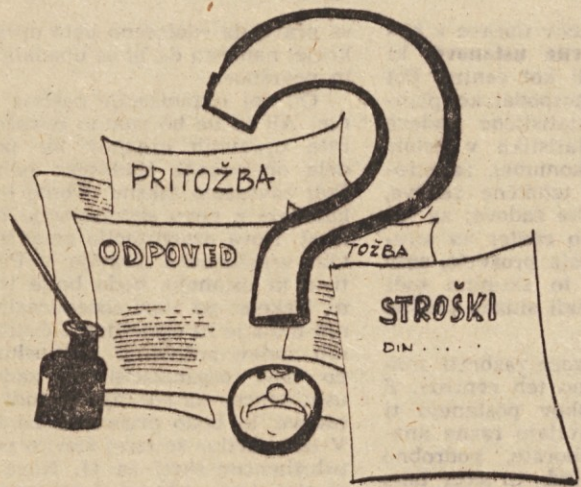
METLA

V precej velikem zavodu v tem kraju so neki tovariši-
ci odpovedali službo. Z utemeljitvijo, da njeno strokovno
znanje ne ustreza itd.

Ni važno, ali je bila odpoved utemeljena. Zanimiva pa
je pot, katero je ubrala prizadeta tovarišica, da bi doka-
zala nasprotno; zanimiva je reakcija njenih kolegov v
zavodu.

Prizadeta tovarišica je najprej poslala pismo vsem po-
litičnim organizacijam v tem kraju. V njem je zapisala,
kakšna krivica se ji godi po krivdi predpostavljenih. Oči-
tala jim je, da izkoriščajo svoj položaj v osebne namene,
potem nemoralno in še razne druge prestopke.

Cez nekaj dni je ta tovarišica telefonirala sekretarju
ene izmed družbenih organizacij. Prosila je, naj uredi, da
bi v njenem zavodu preklicali odpoved in pristali na »spo-
razumno prekinitev« delovnega razmerja. Tako bi laže

dobila novo službo. Za »nasprotno uslugo« pa je priprav-
ljena preklicati vse obtožbe!

»Ce samo to želi,« so rekli v njenem zavodu, »ji bomo
pač ustregli.« In res so ji ustregli. Ze čez nekaj dni pa je
omenjena tovarišica dobila tudi novo službo.

Družbene in politične organizacije pa so vendar želele
vedeti, kaj o zadevi misli njen nekdanji kolektiv.

In — na sindikalnem sestanku, ki so ga prav kmalu
sklicali, je zastopnik občinskega sindikalnega sveta vpra-
šal, kaj je in kaj ni res v tistem pismu.

Naravnost odgovorili mu niso. Kajti — tista tovarišica
se je že »poslovala« od njihovega kolektiva, zakaj bi torej
pogrevali »njen« primer...

Nemara pa bi bilo pretežko pomesti pred lastnim pra-
gom?

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. VINO — Gorica, Nova Gorica — MARIOLA KOBAL
2. Splošna zavarovalnica, Celje — M. GOVEKAR

IZZA KULIS SPLOŠNEGA MNENJA O JUGOSLOVANSKI PREHRANI

IN VENDAR PEREČ DRUŽBENI PROBLEM

Pa naj že bodo govorice ali
splošno veljavna resnica, še
vsak tujec, ki je prišel k nam
bodisi s tem bodisi z onim po-
tnim listom, je potrdil... »V Ju-
goslaviji se veliko, dobro in po-
ceni je...« Nekateri se sicer
pri tem navdušujejo za to, dru-
gi spet za drugo nacionalno ku-
hinjo, ob čemer jih velika ve-
čina zatrjujejo, da so speciali-
tete drugih narodov vsaj tako
okusno pripravljene tudi pri
nas. Toda tisto splošno prizna-
nje jugoslovanskega teku velja
tako za kosila in večerje v naj-
odličnejših hotelih in gostiščih
kot tudi za srečanja v najbolj
navadnih in zakonitih »ošari-
jah« ali pa za zasebne obiske
na domovih znancev in prija-
teljev pa celo za bežna sreča-
nja z apetitom naših ljudi na
vlakih, ladjah, avtobusih.

IN VENDAR JE TA RESNI-
CA ZELO PAVŠALNA, SKO-
RAJDA DALEČ OD RESNICE,
V MNOGOČEM PA — TUDI
TO JE NAVSEADNJE RES —
POPOLNOMA TOČNA.

JUGOSLOVANSKA
PREHRANA V PRIMERJAVI
Z MEDNARODNIMI
STEVILKAMI

Kaj in koliko pojemo, se
vedno znova lahko prepričamo
na statističnih podatkih. In s
preveliko skromnostjo se ob
tem res ne moremo ponasati. Še
pred nedavnimi je sodelavec
»Borbe« posredoval javnosti ne-
kak zanimivih števil o ju-
goslovanski prehrani. Po podatkih
kmetijskega statističnega bi-
le na OEEC namreč pri nas za-
užije v povprečju vsak prebi-
valec na dan 3030 kalorij (samo
mimogrede, Statistični godiš-
njak za minulo leto omenja
celo večjo številko — 3040 ka-
lorij), kar pomeni — če verja-
mamo v točnost omenjenih po-
datkov — da smo se uvrstili na
prvo mesto med razvitimi ev-
ropskimi državami upoštevaje
seveda kalorično vrednost hra-
ne. Tako na primer pri naših
sosedih zaužijejo na dan manj-
še količine kalorij: v Italiji
3000, v Avstriji 2950, v Belgiji
2990, v Holandiji 2950 in v
Franciji 2990 kalorij na enega
prebivalca.

TO POTEMTAKEM POME-
NI, DA JE JUGOSLOVANSKA
ŽIVLJENJSKA RAVEN —
VSAJ KAR ZADEVA KALO-
RIČNO VREDNOST PREHRA-
NE — DOSEGLA IN CELO
PRESEGLA ŽIVLJENJSKO RA-
VEN V PREHRANI EKONOM-
SKO RAZVITEJŠIH DRŽAV.

Povsem drugačno podoba pa
razkrivajo omenjeni statistični
podatki, če ocenjujemo jugoslo-
vansko prehrano po njeni raz-
novrstnosti in koristnosti za
človeški organizem. Prej na
vrhu lestvice se namreč zdaj
Jugoslavlani znajdejo čisto na
dnu.

TI PODATKI TOREJ IZ-
PRICUJEJO, DA JE NAŠA
PREHRANA BOLJ VEGETE-
RIANSKA, KOT BIBILO TRE-
BA IN KOT BI LAHKO BILA.

In da največ pojemo žitaric,
to menda ni več nobeno odkrit-
je. Medtem ko je v večini ev-
ropskih držav kruh skorajda že
nekak približek pri kosilu, ve-
čerji, zajtrku ali malici — ser-
virane rezine v večini teh dr-
žav skorajda simbolično ozna-
čujejo kruh — pa je pri nas
kruh te ali one kvalitete še
vedno artikel št. 1 v prehrani.
Za primer spet nekaj števil:
potrošnja žitaric na enega pre-
bivalca je bila v Jugoslaviji v
predlanskem letu 187,7 kg v pri-
merjavi z znatno manjšimi šte-
vilkami v drugih evropskih dr-
žavah (v Italiji 147,3 kg, v Av-
striji 118,7 kg, v Franciji 108,6
kilograma, v Belgiji 103,8 kg
itd.). Temu nasprotno pa je pri
nas potrošnja mesa in rib, vsaj
za dvakrat, če ne celo za tri-
krat manjša kot na primer v
Avstriji, Nemčiji, Franciji...

TO PA JE TUDI ENO IZ-
MED PROTISLOVIJ V JU-
GOSLOVANSKI PREHRANI.

POD VPLIVOM
DOSEDANJEGA RAZVOJA

Tako struktura kot količina
prehrane posameznih narodov
pa sta brez dvoma odvisni
predvsem od klimatskih pogo-
jev na določenem območju, od
razvitosti kmetijstva in trgo-
vine nasploh. Na oba elementa pa
prav tako odločilno vpliva tudi
celotni ekonomski in družbeni
razvoj. Zato ne more biti na-
ključje, da je večina slovenskih
delavskih družin vpisala v svoj
jedilni list meso samo enkrat in
v najboljšem primeru dvakrat
v tednu, da se je prehrana de-
lavskih družin bistveno razliko-
vala od prehrane uslužbenških
družin, kmetijskih. Takih podob-
nih primerov pa bi bilo moč
našteti nič koliko.

Danes so razlike v prehrani
posameznih slojev prebivalstva
sicer že močno zbrisane, če-
prav so — menda predvsem za-
radi tradicije — še vedno opaz-
ne. Če se zadovoljimo samo s
slovenskimi podatki, potem vi-
dimo, da v strukturi prehrane
štiričlanske delavske družine še
vedno prevladujejo krušni iz-
delki (58,4% odpade na oglji-
kove hidrate), da so pri enako
veliki uslužbenški družini sicer
prav tako na prvem mestu le-
ti artikli, čeprav že v manjšem

vanske prehrane, ne glede na
posamezne nacionalne kuhinje,
velja pritišiti še njen izrazito
sezonski značaj. Medtem ko je
dobrišen del evropskega trga za-
ložen tako rekoč skozi vse leto
z vsemi prehranbenimi artikli
— so to pri nas samo še načrti
in želje. Najbolj občutno se to
pač pozna pri sočivju. Sele prav
v poslednjih dveh letih lahko
prebivalci nekaterih večjih po-
trošniških centrov kupujejo so-
čivje in sadje izven glavne se-
zone ali pa v času, ko pri nas
slohe ne obrodijo. Tako je na
primer s paradižnikom, s papri-
ko, stročjim fižolom, graham,
grozdem. Vzrokov za take raz-
mere pa je več: predvsem ne-
razvitost kmetijstva, trgovske
mreže, premajhno število sodob-
no opremljenih hladilnic in
skladišč, visoka cena in ne na-
posled tudi v mnogočem kon-
servativna miselnost prebival-
stva — potrošnikov samih.

PREHRANA JE DRUŽBEN
PROBLEM

Nedvomno bo strukturo pre-
hrane v prihodnje spreminjal
že sam razvoj kmetijstva, po-
stopno odstranjevanje doseda-
njih nasprotij v ceni posamez-
nih prehranbenih artiklov, po
svoje bo nanjo vplival razvoj
gostinstva, spremembe v pre-
hrani bo povzročil celoten eko-
nomski in družbeni razvoj.

**Po kalorični vrednosti hrane na enega
prebivalca smo na prvem mestu v Evropi, na
zadnjem, če upoštevamo strukturo prehrane
● Razlike v strukturi prehrane med posamez-
nimi republikami in posameznimi sloji pre-
bivalstva se postopoma zmanjšujejo ● Pre-
hrana je pereč družben problem ● Klasične
oblike v prehrani ne zmorejo zadostiti na-
raščajočim potrebam prebivalstva ● Rešitev
se razkriva v velikih sodobno opremljenih
samopostrežnih restavracijah, v specializira-
nih gostinskih obratih in industrijskem na-
činu pripravljanja hrane.**

odstotku (56,8% ogljikovih hi-
dratov), da je odstotek maščob
v prehrani delavske družine
31,3% v uslužbenški pa 42,6%.

Tudi med posameznimi re-
publikami so razlike v prehrani
še vedno občutne. Tako na pri-
mer je v prehrani štiričlanske
kmečke družine v Makedoniji
kar za 11,4% več ogljikovih hi-
dratov kot v slovenski, da je v
prehrani slovenske družine za
11,3% več maščob kot v makedo-
nski, da je v slovenski dru-
žini za desetinko odstotka več
beljakovin rastlinskega izvora
ter za 3,1% beljakovin žival-
skega izvora kot v makedonski.

Kljub obstoječim razlikam v
strukturi prehrane posameznih
slojev prebivalstva in različnih
narodnosti, kljub ugotovitvi, da
je struktura jugoslovanske pre-
hrane vse prej kot primerna, pa
si je treba priznati, da se ne-
nehno izboljšuje. Tako je leta
1953 odpadlo v strukturi kalo-
rične vrednosti jugoslovanske
hrane 65% vseh kalorij na ži-
tarice, v minulem letu pa že
samo 58,2%. Tudi pri drugih
prehranbenih artiklih so pre-
miki med obema letoma ob-
čutni: pri sočivju od 7,6% na
9,2%, pri mesu od 6,4% na
8%, pri maščobah od 7,3% na
9,4%, pri mleku in mlečnih pro-
izvodih od 6% na 7,3% in pri
sladkorju od 3,2 na 5,2 odstotka.

TOREJ VELJA ZAKLJUČI-
TI, DA SE PREHRANA JU-
GOSLOVANOV SPREMINJA
SKLADNO S CELOTNIM EKO-
NOMSKIM IN DRUŽBENIM
RAZVOJEM.

To je res, čeprav s pripom-
bo, da med značilnosti jugoslo-

S TEM PA SE NI REČENO,
DA SE BO PREHRANA PRE-
BIVALSTVA SPREMENILA
SAMA PO SEBI, DA JE RAZ-
MIŠLJANJE O KVALITETI,
KOLICINI IN STRUKTURI
PREHRANE ODVEČ. PRAV
NASPROTNO!

Nenehna koncentracija pre-
bivalstva v mestih, naraščajoče
število zaposlenih — predvsem
žena — postopno vključevanje
vsega našega gospodarstva v
mednarodno delitev dela bolj
kot kdaj koli poprej postavlja
pred našo družbo vprašanje,
kako zagotoviti prebivalstvu
tako po količini kot po razno-
likosti, kalorični vrednosti in ne
nazadnje tudi cenenosti primer-
no prehrano. Zato velja v ce-
loti označiti problem prehrane
kot zelo pomemben in aktualen
ekonomski in družbeno politični
problem.

Skorajda edini zaključek
pa, ki ga lahko izluščimo iz do-
sedanjega načina prehranjeva-
nja prebivalstva, je: število
prebivalcev, ki se želijo hraniti v
obratih družbene prehrane ali
v restavracijah, nenehno nara-
šča, kapacitete teh gostišč pa že
zdvajna ne zadoščajo. In še to:
dosedanji klasični način pre-
hranjevanja se je več kot pre-
živ, kar velja tako za gospo-
dinjstva kot za obrate družbene
prehrane in gostinstvo.

Izkušnje v nekaterih drugih
državah pa nam izpričujejo, da
lahko zagotovi ceneno in kvali-
tetno hrano samo velika, sodob-
no opremljena in moderno or-
ganizirana industrija prehran-
benih artiklov, seveda s pomočjo
sodobnih oblik prodaje, kot so

na primer samopostrežne resta-
vracije, različne specializirane
restavracije, specializirane tr-
govine s pripravljenimi in na-
pol pripravljenimi jedmi... V
tem primeru je namreč moč
nakupovati prehranske artike-
le v času, ko so najcenejši, z
direktnim odkupom od proizva-
jalca se izogniti skorajda že
oderuštju najrazličnejših po-
srednikov, hrano je moč vskla-
diščiti in konservirati tudi za
daljša obdobja. Industrijski na-
čin pripravljanja hrane pa v
mногоčem zmanjšuje proizvo-
dne stroške, ki so dandanes v
klasičnem tipu gostinstva zelo
visoki: pri nas so stroški živeža
— to je surovin — in delovne
sile približno 80% stroškov ce-
lotnega poslovanja.

Ce bi se ozrli nekoliko na-
okrog, bi lahko ugotovili, da so
v mnogih drugih državah rešili
problem družbene prehrane
prav z ustanovitvijo velikih sa-
mopostrežnih restavracij, s spe-
cializiranimi gostišči in indu-
strijskim načinom pripravljanja
hrane. Tako na primer različne
londonske tovarne hrane pri-
pravijo dnevno več kot 850.000
obrokov najrazličnejših jedi,
švedska tovarna hrane Findus
pa celo sama s svojimi obroki
zadosti 10 odstotkom potreb
mestnega prebivalstva.

IN PRI NAS?

Na splošno vzeto smo tako
pri snovanju samopostrežnih re-
stavracij kot tudi specializira-
nih restavracij in industrijske-
ga pripravljanja še zelo na za-
četku. Nekaj na pol pripravlje-
nih močnatih jedi, nekaj kon-
servirane hrane ter manjše ko-
ličine zmznjenega sočivja in
sadja to je sedaj vse, kar smo
ukrenili na Slovenskem. Tudi
glede samopostrežnih restavra-
cij in specializiranih gostinskih
lokalov ni dosti boljše.

Toda kljub temu že lahko
zasledimo prve sadove sodob-
nejšega načina prehranjevanja
— manj sicer v Sloveniji, več
v sosednji Hrvatski in Srbiji.
Tako je na primer analiza po-
strežbe v zagrebški samopo-
strežni restavraciji Risnjak raz-
krila, da je čas izdaje enega
obroka približno trikrat manjši
kot v drugih klasičnih restavra-
cijah. Prihranek na osebju, na
poslovnem prostoru, na času
postrežbe — vse to so elementi,
ki omogočajo, da so lahko cene
posameznim jedem za 30 in več
odstotkov nižje od cen v dru-
gih restavracijah in gostiščih.

Tudi za industrijski način
pripravljanja jedi lahko že na-
stejemo nekaj izkušenj. Morda
je še najbolj značilen primer
zagrebško podjetje Sljeme. Pro-
dajna cena enega obroka v re-
stavracijah tega podjetja —
pripravljenega seveda na indu-
strijski način — je za približno
84% nižja kot cena iste jedi v
enaki teži in kvaliteti, priprav-
ljene v drugih zagrebških re-
stavracijah.

ČEPRAV SKROMNE IZ-
KUŠNJE — VENDAR VZPOD-
BUJAJOČE!

VELIKE INVESTICIJE
V DRUŽBENO PREHRANO

Zato ne more biti naključje,
da perspektivni program razvo-
ja za prihodnje obdobje posve-
ja vso skrb tudi družbeni pre-
hrani. Po njem naj bi namreč
v prihodnjih letih zgradili večje
število novih objektov za indu-
strijski način pripravljanja hrane
s skupno kapaciteto kakih
30.000 ton v celoti ali napol pri-
pravljenih jedi, kar pomeni pri-
bližno 800.000 obrokov dnevno.

PERSEKTIVE SO POTE-
TAKEM UGODNE.

Pripomniti pa je vendarle
treba, da homo problem dru-
žbene prehrane dokončno rešili
samo v primeru, če bodo znale
komune, okraji in republike za-
goveti potrebna sredstva in če
bodo v družbeni prehrani vide-
le tudi družben problem.

S. B.

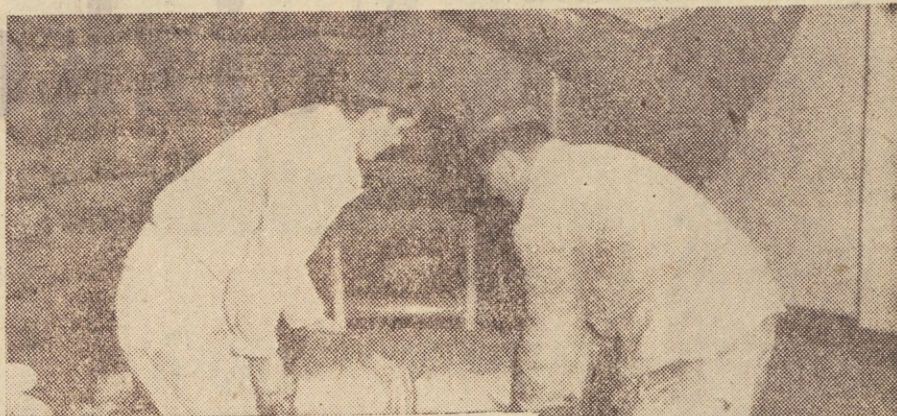

DVA PODATKA NAM OSVETLJUJETA DOSEDANJI NAČIN IN REZULTATE INVESTIRANJA V KMETIJSTVU.

● OD SKUPNE VREDNOSTI OSNOVNIH SREDSTEV KMETIJSKIH ORGANIZACIJ V ZNESKU 430 MILIJARD DINARJEV, SE NAM SE NE OBREŠTUJE OKOLI 160 MILIJARD DINARJEV.

● KMETIJSKI KOMBINAT PTUJ, KI JE NASTAL Z ZDRUŽITVIJO PREJŠNJIH TRINAJSTIH, OZIROMA POZNEJŠIH TREH POSESTEV, JE »PODEDOVAL« 467 RAZLIČNIH KREDITOV, KI JIH MORA ODPLAČEVATI, ČEPRAV JE »RENTABILNOST« DVOMLJIVA. KREDITIRANJE INVESTICIJ V KMETIJSTVU JE TREBA POSLEJ PODREDITI NAČELU RENTABILNOSTI.

»KMETIJSKI« DINAR SE PRIPRIMOČASTI OBREŠTUJE

Posestvo redi tisoč glav govedi. Vodo nosijo pred vsako goved posebej in štirje delavci ne delajo drugega, kot da ves dan črpajo samo vodo iz vodnjaka.

Vodnjak je pol kilometra oddaljen od hlevov. Pozimi, ko so pota blatna, prevažajo vodo z goseničarji. Liter vode stane - 12 dinarjev. - Koliko stane potem mleko, ne vprašajte.

To je ključna dediščina, pravi v Kmetijskem kombinatu Ptuj. 467 kreditnih zahtevkov morajo plačevati. Kolikšna je rentabilnost teh investicijskih naložb - ki je odraz dosedanjega razdrobljenega kmetijstva in razdrobljenega investiranja - ne vedo in - tudi vedeti ne morejo. Samo za pisanje virmanov bi potrebovali enega samega uslužbenca in to - vse leto.

Ponovimo še enkrat, sicer že znano staro resnico o kmetijstvu pred petimi, desetimi, petnajstimi ali tridesetimi leti. Vse naše kmetijstvo je bilo do nedavna podobno vaškemu kmečkemu gospodarstvu. Na drobnih, razmetanih parcelah je rasla pšenica, nekaj koruze, rž in proso, oves in krompir. Povrtnini je bil odmerjen slaba polovica prostora in v hlevih je mukalo in krulilo toliko glav, kolikor se je pač izplačalo drobnemu kmečkemu proizvajalcu. Trg prehranskih proizvodov, bolj rečeno, mi potrošniki, smo bili odvisni od takšne nesmotne kmetijske proizvodnje in smo to občutili neposredno na žepu, ko smo kupovali meso (če smo ga recimo sploh dobili). To je občutila naša skupna blagajna, če je bila letina slaba in smo morali uvoziti tisoče in tisoče vagonov žita. Zato da bi se izognili že vnaprej takšnim slabostim, zato da bi bilo kmetijstvo enakovredno partner v izvozu, je bilo potrebno nameniti za njegov razvoj precej denarja. Dosegli so bili 32-krat odobreni krediti za pospešen razvoj kmetijstva, zato, da bi kmetijstvo postalo enakovredno industriji, enakovredno v tem smislu, da bi bila tudi organizirana sodobna proizvodnja. Ročno delo bi zamenjal stroj in vremenske razmere ne bi več vplivale na večji ali manjši pridelek.

Do predlanskim je bilo vloženo v razvoj kmetijstva 325 milijard dinarjev. V treh letih (od 1957 do 1960) je pomenilo to 17 % od skupnih gospodarskih investicij. Največji znesek je bil namenjen za razvoj poljedelstva in povečane mehanizacije (59 %), na drugem mestu je bila živinoreja (26 %) in na tretjem sadjarstvo in vinogradništvo. Tolikšne vloge v razvoj kmetijstva so nam dale že tudi določene gospodarske rezultate. Do predlanskim je bila proizvodnja kmetijskih posestev in ekonomij za dva in polkrat večja kot leta 1955. Tako naglo naraščanje družbene proizvodnje v kmetijstvu je tudi spremenilo njeno udeležbo v skupni proizvodnji (v letu 1955 je znašala udeležba kmetijstva v skupni proizvodnji 7 %, predlanskim že 13,4 %). Čeprav je recimo z investicijami v živinorejo popolnoma odpravljeno pomanjkanje mesa

in mleka, nismo dosegli zaželenih proizvodno-financijskih rezultatov. Investicije se ne obrestujejo tako hitro in učinkovito kot smo pričakovali. In to obrestovanje je sedaj še posebno važno, ko odmerja trg večje priznanje tistemu, ki nastopa na njem s kakovostnejšimi proizvodi in z nižjo ceno. Za gospodarsko organizacijo v kmetijstvu, ki naj bi poslej vse bolj in bolj skrbela sama ob svojih sredstvih za razširjeno reprodukcijo, je nujno, da se mora tako kot industrija vključevati v mednarodno menjavo.

Pa bo kdo vprašal, kje so razlogi za to, kaj je vzrok in kaj je posledica za

skega« dinarja, vložnega v njegov nadaljnji razvoj, lahko torej v dobri meri pripišemo dosedanjemu načinu odobravanja kreditov. Sicer pa prislusimo mnenjem proizvajalcev o dosedanem in sedanjem načinu kreditiranja.

Agrokombinat Ljubljana: Za industrijska podjetja velja načelo, da ne začnejo redno poslovati vse dotlej, dokler ni docela dograjeno. Za kmetijstvo pa je nedograjeno in hkrati redno obratovanje pravzaprav kar pravilo in tradicija. Največja slabost v dosedanjem načinu finansiranja je bila v tem, da je bil denar za del opreme, za objekt, ne pa hkrati za ceste in vodo-

DANASNJE NAČELO: ČIMPREJŠNJE OBRESTOVANJE INVESTICIJ

premajhno rentabilnost investicijskih naložb v kmetijstvo. To vprašanje je utemeljeno, posebno, če ugotovljamo, da so, recimo, naložbe podvojene (od 1957. do 1960. leta), da pa je bil hkrati ob tem fizični obseg proizvodnje povečan le za okoli 68 %. Nedvomno lahko pripišemo velik del slabosti dosedanjemu centraliziranemu in razdrobljenemu načinu finansiranja investicij v kmetijstvo.

Investicijska fronta je bila široka (o tem govori že samo 32 dosedanjih natečajev), ni pa bila hkrati vsiljena. Natančneje povedano, takrat, ko so bili odobreni krediti, recimo, za vzgojo brojlerjev ali bekonov, niso bile na razpolago investicije za industrijsko proizvodnjo krmil, za klavnice, hladilnice, še več, ni jih bilo za vodovode, poti in električno omrežje. In zato so se dogajale in se še dogajajo tudi takšne zadeve. Eno izmed posestev je imelo veliko zemlje, toda ni imelo mehanizacije. Samo za oranje in branje njiv je izplačalo kmetijski zadrugi in zasebnikom 10 milijonov dinarjev. To posestvo ima 1000 glav govedi. Vodo pa nosijo pred vsako goved posebej in štirje delavci ne delajo nič drugega, kot da ves dan črpajo samo vodo iz vodnjaka. In drug primer: posestvo redi krave mlekarice. Vodo ima oddaljeno dobrega pol kilometra od hlevov. Pozimi, ko so pota blatna, jo dovažajo s traktorji-goseničarji. Dovož litra vode stane - 12 dinarjev. Po koliko je mleko potlej, ne vprašajte.

V splošni tekmi za investicijami doslej marsikje niso upoštevali racionalnosti naložb in rentabilnosti investicij, zato se nam te prepočasi obrestujejo. V premalo izkoriščenih investicijah so velike rezerve za pospešen razvoj kmetijstva in za večjo rentabilnost. Približni računi nam povedo na primer tole: od 450 milijard vrednosti osnovnih sredstev v kmetijskih gospodarskih organizacijah, ni polno izkoriščenih za okoli 160 milijard dinarjev osnovnih sredstev (brez sredstev v izgradnji). Gospodarstveniki računajo, da je »zmrznjeno« v melioracijah za okoli 60 milijard dinarjev. Zaradi premajhnega izkoriščanja mehanizacije (pri čemer botruje tudi industrija s stalnim menjavanjem tipov strojev, pomanjkanjem rezervnih delov itd.) izgubljamo 44 milijard dinarjev. Nad 18 milijard dinarjev izgubljamo zaradi nepopolnega izkoriščanja hlevov. Ker je premajhna močnost krav in ker imamo preslab naraščaj v živinoreji, izgubljamo glede na osnovno vrednost živine nad 16 milijard dinarjev. In nadaljnjih 12 milijard dinarjev izgubljamo, ker niso nasadi dovolj izkoriščeni in ker so premalo izkoriščeni objekti za predelavo. To prepočasno obrestovanje »kmetij-

vod, torej, da je bil denar za »polovično« proizvodnjo. Zato je sedaj (kar velja tudi za nas) 80 % nedograjenih obratov.

Kmetijski kombinat Maribor: Slabost dosedanjega načina finansiranja kmetijstva - in to finansiranje je dolgoročno - je bila stalna sprememba pogojev in instrumentov. Mi smo sklenili vložiti precej denarja v nadaljnji razvoj kmetijstva. Ob osnovanju kombinata in odločanja, kam naj vložimo denar, pa smo se odločili predvsem za rentabilnost, rentabilnost na osnovi specializacije in rajonizacije proizvodnje. Najprej hočemo dognati tehnologijo, recimo, za vzrejo živali, si zagotoviti potrebno krmno bazo, se odločiti za ustrezno mehanizacijo in se potlej odločiti za takšen ali drugačen kredit. V perspektivi pa bo treba misliti tudi na obnovo nekaterih manjših nasadov (vinogradov in šadovnjakov). Za takšno parcialno obnovo pa sedaj niso

način finansiranja. Takole po delčkih so nam dajali kredite. Če so bili odobreni krediti za zgradbe, točneje povedano, hleve, smo se morali odločiti za tip, kakršnega je predpisovala (s kreditom) banka. Torej za tip odprtega hleva. Ker so bila odobrena premajhna sredstva zanj, smo se odločili za cenejšo, vendar rentabilno rešitev. Vanj smo vgradili lesene jaslje namesto betonskih. In sami smo morali vložiti denar za tlakovanje hlevov in določiti sredstva za krmišče in sodobno molzišče.

Za dosedanji in sedanski način investiranja pa so sploh značilni prekratki odplačilni roki. Hlev in oprema ima tri do štirikrat daljšo življenjsko dobo, kot je to predvideno pri najemu kredita. In ker moramo kredite plačati v petih, desetih letih, to bremeni lastno ceno kmetijskih proizvodov in zmanjšuje našo rentabilnost. Zmanjšuje torej naše možnosti, da bi lahko čimprej in v čim

sodeluje v kilogramu prirastka z 90 dinarji. Ob takšnih pogojih je rentabilnost v kmetijstvu marsikdaj veliko vprašanje.

To, kar nam sedaj, ob zadnjem natečaju, ko sicer ni togih bančnih predpisov o hlevih in podobnem, povzroča težave, pa je - visoka lastna udeležba in še vedno prekratki odplačilni roki.

Povzemimo zaključke iz mnenj proizvajalcev:

- Na premajhno učinkovitost vložnih sredstev so vplivali togi predpisi, ki niso dovoljevali oziroma omogočali »kompletiranja«, specializiranja in rajonizacije kmetijske proizvodnje.

- Odplačilni roki za kredite so bili in so še prekratki. To vpliva na ceno kmetijskih proizvodov (ki še ni ekonomska) in zmanjšuje rentabilnost kmetijstva.

- Udeležba za najemanje kreditov je previsoka in niso se izpolnjene pobude, zapisane v zveznem družbenem planu, da jo velja zmanjšati.

Iz mnenj kmetijskih proizvajalcev je mogoče razbrati, da so zadovoljni, ker ni več tiste togosti pri odobravanju kreditov ob sedanjem 32. natečaju. Kakršna je bila značilna za vse dosedanje. In proizvajalci pozdravljajo pobude, ki naj bi jih uresničili z najemanjem kreditov ob sedanjih pogojih. Pa povejmo še namen tega zadnjega natečaja. Njegov cilj je:

- Omogočiti kmetijskim organizacijam, ki začno prvič s proizvodnjo, nakup opreme oziroma osnovnih sredstev v tolikšni meri, da bi bil popolnoma zakrožen proces proizvodnje določenih kmetijskih pridelkov in proizvodov;

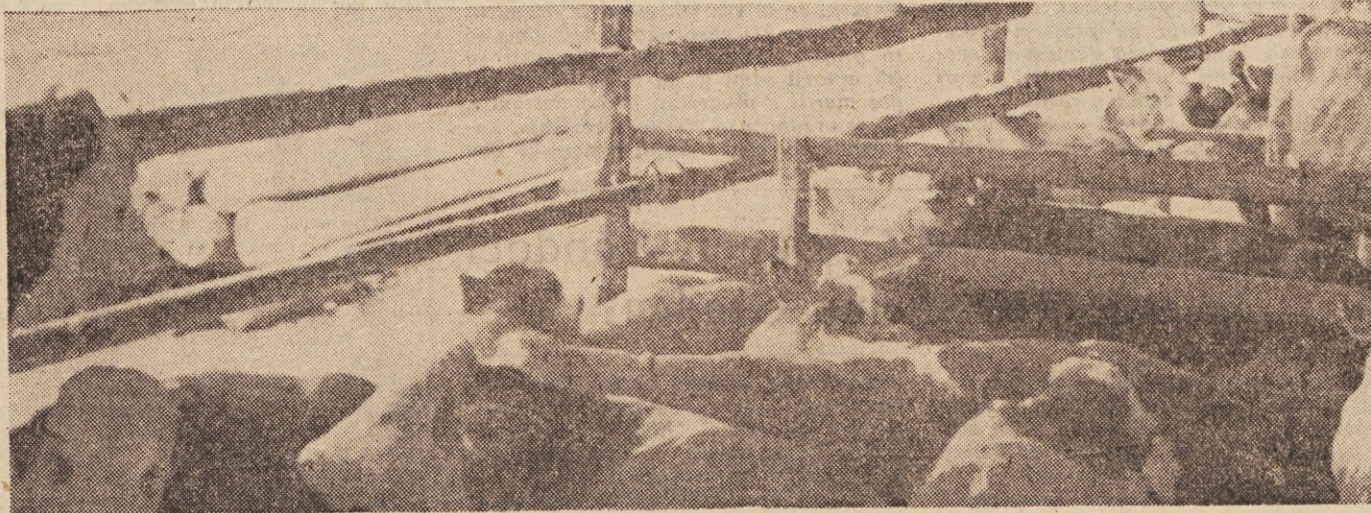
- zato, da bi obstoječe zmogljivosti kar najbolj izkoristili, naj bi z manjšimi investicijskimi naložbami v popolnosti aktivizirali že zgrajene objekte in na ta način dosegli rentabilnost dosedanjih investicij ter pospešili rast produktivnosti dela.

Namen je torej jasen: doseči, da se bodo dosedanje investicije v kmetijstvu in tudi sedanje nove, kar najhitreje obrestovale. Značilno pa je, da je prisilec sedaj veliko manj kot pred leti. Leta 1959 so na primer družbena kmetijska posestva in zadrage vložile 19.000 zahtevkov za kredite v vrednosti nad 550 milijard dinarjev. Lani v petih rokih pa so bili vloženi samo 203 zahtevki v vrednosti 26 milijard dinarjev.

Iz tega bi bilo mogoče sklepati, da kmetijske organizacije bolj preudarno najemajo kredite. Pa ni res. Le visoka udeležba zmanjšuje »zanimanje« za nadaljnjo razširjeno in enostavno reprodukcijo v kmetijstvu. O premajhni preudarnosti, premajhni skrbi za rentabilnost investicij govore tudi zavrženi zahtevki. V prvih treh rokih banka ni odobrila 106 zahtevkov. Zakaj ne? Zato, ker so številne gospodarske organizacije sodelovale pri natečaju s premalo pripravljenimi tehnično-tehnološkimi rešitvami, ker niso upoštevale ustrežajoče mehanizacije pri razširjeni reprodukciji, takšne namreč, da bi se investicije kar najhitreje obrestovale. Zahtevki niso zagotavljali rentabilnosti, ki jo moramo v kmetijstvu upoštevati vse bolj in bolj, saj nam že dosedanje neaktivirane investicije povzročajo veliko škodo. Zato je treba in bo treba kreditiranje investicij v kmetijstvu podrediti načelu:

- da velja odobriti kreditna sredstva tistim organizacijam in za tiste namene, ki zagotavljajo največjo učinkovitost, ne pa realizacijo administrativno določenih namenov in zamisli.

PETER DORNIK

Dobro, da živali ne znajo govoriti. Se več tožba, kot jih slišimo od kmetijskih proizvajalcev, bi jih slišali od njih, o tehle odprtih hlevih

Mladinec, ki se je priučil na delovnem mestu, je sicer trenutno lahko dober proizvajalec, toda če se mu ne nudi še neka nadaljnja izobrazba, bo tako kot proizvajalec še bolj pa kot upravljavec daleč zaostal za tistim...

Če v železarni Štore poudarjajo prav izobraževanje mladine od 15 do 18 let, je to samo konkreten odgovor na misli in mnenja, ki v zadnjem času, ob pripravi na temeljitejšo reformo našega strokovnega šolstva, prihajajo do izraza na različnih posvetovanjih in razpravah: kako čimbolj smotno in sistematično zagotoviti strokovno, splošno in družbeno-politično izobrazbo mladini do 18. leta. Ne da bi podcenjevali že razvit sistem izobraževanja ostalih, predstavlja prav izobraževanje mladine do 18. leta poseben problem. To so ljudje, ki se šele formirajo, ki šele iščejo svojo pot v družbo. Ta pot pa ni za vso mladino enaka. Celovitost izobraževalnega procesa je zagotovljena tistim, ki v redu dokončajo osemletko, grede preko raznih šol druge stopnje, kakor smo jih še navajali imenovati, in se zaposlijo šele potem, ko imajo za seboj, sicer eni boljše, drugi slabše, neko postopno razvojno pot. Tisti pa, ki morda niti ne končajo popolne osemletke — v Sloveniji skoraj 50 % osnovnošolske mladine ne konča vseh 8 razredov — in se takoj zaposlijo na delovnem mestu, se znajdejo nasproti svojim tovarišem z večjo izobrazbo v neenakopravnem položaju. Vključijo se sicer v gospodarstvo kot proizvajalci, toda njihova strokovna izobrazba se konča po nekajmesečnem priučevanju, prav tako pa niso deležni skoraj nikakršne nadaljevalne splošne in politično-družbene izobrazbe. Kaj torej storiti, da bi se ti mladinci in mladinke usposobili tudi za upravljavce, da njihov celotni razvoj ne bi stagniral na eni in isti točki.

V sedanjih pogojih je nemogoče pričakovati, da bi vsa mladina končala ne-

Neizkoriščene možnosti

Na konferenci mladine v železarni Štore — imenovali so jo situacijsko — so razpravljali o marsičem. Eden od sklepov, pravzaprav glavni, pa zasluži posebno pozornost: Noben mladinec in mladinka od 15. do 18. leta ne sme ostati brez izobrazbe, brez te ali one šole.

Same besede zvenijo morda na prvi pogled parolarsko. Če pa se pobliže seznamimo z razmerami in prizadevanji ljudi v železarni in v šolskem centru, pa teh besed ne moremo jemati samo kot neprepričljivo frazo: železarna ima za izobraževanje te ali one oblike kar največje razumevanje in interes, šolski center pa se že zdaj trudi, da bi v železarno prišlo tudi čimveč mladih ljudi z ustrežno izobrazbo. Tako v Štoreh — ali pa je povsod tako?

ko redno šolo, čeprav bi taka rešitev najbolj ustrezala kontinuiranosti in in kvaliteti izobraževalnega procesa in dala vsaj približno enako izobrazbo vseh mladini. Da pa te razlike le ne bi bile prevelike, je treba najti druge, dodatne oblike izobraževanja za mladino po podjetjih in posameznih krajih. Izobraževalni centri po podjetjih, delavske univerze, razni klubi, pa še kdo drug, so doslej največkrat premalo skrbeli prav za to vrsto dodatnega, predvsem družbeno-političnega izobraževanja mladine, čeprav so prav te institucije najbolj odgovorne za to delo. Res, vprašanje je, kako najti pravo in najprimernejšo obliko — to je pač odvisno od potreb in možnosti vsakega posameznega podjetja ali občine. Najidealnejše bi bilo, da bi vse mladince in mladinke do 18. leta, tudi če so zaposleni, tretirali drugače kot ostale redno zaposlene delavce, da bi doba do 18. letjala za neke vrste pripravniško dobo, kjer bi se na mladega človeka gledalo drugače kot na druge, ker so tudi dolžnosti družbe do tega človeka drugačne. Te dolžnosti se nanašajo predvsem na pravico in možnosti izobraževanja za vsakogar, ker le če bo dobil ustrezno izobrazbo, bo lahko v bodoče v polni meri postal tako dober proizvajalec kot tudi upravljavec. Tako pa ima vse dolžnosti proizvajalca, zaradi nezadostne izobrazbe pa je prikrajšan za pravice upravljavca tudi še pozneje.

Te načelne misli seveda lahko postanejo realna stvarnost samo na podlagi razumevanja družbenih, predvsem pa gospodarskih organizacij, ki imajo finančne možnosti za razne vrste izobraževanja mladine. Prav tu pa naletimo še vedno na precejšen odpor posameznih podjetij, ki hočejo čimprej dobiti delovno silo in ko jo na hitro usposobijo, pozabijo na druge, prav tako potrebne oblike izobraževanja. Nasploh se kaj malo navdušujejo tudi za primerno, seveda ne pretirano, in večjo splošno družbeno-politično kulturno vzgojo mladine.

V ŠTORAH SO NA DOBRI POTI

Prav zaradi vsega tega je sklep mladine v železarni Štore toliko bolj pomemben. V izobraževalnem oziroma šolskem centru menijo, da ne bodo imeli

prevelikih težav, ker podjetje z razumevanjem gleda na izobraževanje. Kako pa poteka njihovo dosedanje in kaj menijo o svojem bodočem delu pri izobraževanju mladine do 18. leta?

Šolski center zajema v svojem sklopu metalurško industrijsko šolo, vajensko šolo (ki sploh ne izobrazuje za potrebe železarne) in izobraževanje odraslih. Čeprav plan kadrov ni popoln — prav pomankljiva kadrovska politika je največja ovira za razvoj sistematičnega šolanja in izobraževanja v večini podjetij — vendar predvidevajo, da bodo vsako leto potrebovali 30 do 40 absolventov industrijske šole. V železarni pa je že doslej skoraj vsa zaposlena mladina absolvirala industrijsko ali drugo strokovno šolo, saj je od 423 mladine samo 17 starih manj kot 18 let. Tudi v bodoče bo naloga centra, da da železarni čimveč absolventov industrijske šole. Industrijska šola že danes, vsaj po načelu, ustreza tipu poklicne šole, kakršnega predvideva reforma strokovnega šolstva. Poklicne šole naj bi se namreč razvile iz dosedanjih industrijskih pa tudi vajenskih šol. Predstavljale bodo zaključno obliko strokovne šole in šolale učence za določene poklice širšega profila, medtem ko bi ožje, specializirane poklice izobraževali v izobraževalnih centrih. Celoten program za določene poklice, katerih profile mora določiti posamezno podjetje na osnovi svojih potreb, bo v teh šolah pod nadzorstvom šole. V Štoreh so to že doslegli, saj se tako teoretičen kot praktičen pouk vrši v celoti v učilnicah in lastnih delavnicah šole. Prav tako je dovolj velik poudarek tudi na splošnih in dužbeno-političnih predmetih. Samo za ilustracijo: v organih samoupravljanja v železarni sodeluje 18 % vse zaposlene mladine. Številka sicer ne izgleda tako velika, vendar glede na začetke procesa upravljanja mladine na tem področju to ni tako malo.

Če gledamo z aspekta industrijske šole, ki meni, da bo še naprej večina bodočih mladih delavcev v železarni šla skozi njihovo šolo in ob upoštevanju, da je trenutno samo 17 mladih ljudi v železarni brez strokovne šole — od tega večina v administraciji, za kar jih usposobljajo z administrativnimi tečaji, kjer tudi dobijo nekaj družbeno-politič-

ne vzgoje — izobraževanje mladine do 18. leta ne bo predstavljalo posebnega problema. Vendar nekaj mladih ljudi se bo vedno tudi priučevalo, razen tega pa železarna niso tudi Štore v celoti in je in bo v okviru kraja nedvomno še več mladine brez popolne osemletke in brez strokovne šole. Za te pa tudi v Štoreh še niso našli primernih oblik nadaljnega izobraževanja. V železarni imajo po potrebah sicer nekaj oblik dodatnega periodičnega strokovnega in družbeno-političnega izobraževanja za posameznike pa tudi uvajalni seminar. Ta seminar je različno dolg glede na izobrazbo novodošlih delavcev, vendar ne predstavlja neke prave pripravljalne dobe (imajo pa pripravljarno dobo v industrijski šoli, kjer ima vsak učenec po 6 mesečnem šolanju možnost, da se glede na svoje sposobnosti in znanje odloči za drug poklic, kot si ga je izbral pri vpisu). Tu bo torej treba storiti še kaj, da se bo sklep mladine v celoti lahko uresničil.

... ki se je šolal v strokovni šoli ali bil deležen te ali one oblike strokovnega in družbeno-političnega izobraževanja

Dosedanje oblike
izobraževanja mladine
od 15. do 18. leta
povzročajo preveliko
neenakopravnost

ALI JE ŠOLANJE RES PREDRAGO?

Ker se večkrat po podjetjih sliši izgovor, da je izobraževanje mladine predrago in da je boljše takoj zaposliti delavce in jih priučevati na delovnem mestu, so prav gotovo zanimive nekatere številke, ki so jih zbrali v štorski industrijski šoli. Že to, da imajo točen izračun, koliko stane šolanje enega učenca, kaliko stane ena pedagoška ura, je nedvomno dovolj zgovoren dokaz, da so pravilno razumeli novo ekonomizacijo šol in lahko na podlagi svojih računov točno in dokumentirano postavljajo svoje zahteve po sredstvih. Razen tega pa so te številke zanimive še zaradi primerjav. Tako so na primer izračunali, da stane šolanje enega učenca v triletni industrijski šoli mesečno 12.500 dinarjev. Če računamo še nagrade učencev, ki so povprečno 6000 dinarjev ter do 3000 dinarjev otroškega dodatka, se to pravi, da daje družba učencu na mesec 21.500 dinarjev (pri tem pa ni upoštevano, da vsak učenec že v drugem letniku z lastnim delom v delavnicah že delno krije izdatke, v tretjem pa že tudi vrača, saj je na primer lani šola s 117 učenci imela 47 milijonov dinarjev lastnega dohodka). Za ta denar pa dobi družba po treh letih že kolikor toliko strokovno in družbeno formiranega človeka, ki je glede na svojo izobrazbo dojemljiv tudi za vse ostalo nadaljnje izobraževanje in lahko sledi nadaljnjemu družbenemu in gospodarskemu razvoju in modernizaciji podjetja. Če pa se mlad človek priučuje v podjetju, so stroški zanj, če računamo osnovno plačo n. pr. 16.000 dinarjev ter vse dajatve na to vsoto, okoli 27.000 dinarjev. Resda tak človek že od vsega začetka proizvaja in s tem koristi podjetju. Toda spet lahko govorimo o razlikah, ki nastanejo zaradi različne izobrazbe, možnosti za nadaljnji razvoj takega človeka so veliko manjše in tudi pozneje, z dodatnim izobraževanjem — ki pa tudi ni poceni — se veliko težje usposablja za boljše proizvajalca, zlasti pa še upravljavca. Gledano s tega aspekta pa izobraževanje nikakor ni predrago, pa naj bo to v taki ali drugačni obliki in podjetja se v lastno škodo, brez misli na bodoči razvoj, branijo dajati sredstva za izobraževanje in šolanje mladine.

Teh nekaj načelnih prikazov in konkretnih primerov iz železarne Štore pa seveda odpira samo nekaj vprašanj okoli izobraževanja mladine od 15. do 18. leta. Reforma strokovnega šolstva ter temeljitejši posegi na to področje s strani izobraževalnih centrov, delavskih univerz in drugih ustreznih činiteljev, bo prineslo še mnogo drugih in novih pogledov pa tudi novih vprašanj in novih odgovorov.

V. SAMIDE

Zapiski iz Kostanjevice

Kostanjeviški osemletki, centru kulturno-prosvetnega dela v Kostanjevici in okolici, sem sedel v topli sobi in poslušal: okrog ravnatelja osemletke, tov. Lada Smrekarja so bili zbrani njegovi sodelavci in vneto razpravljali o programu letošnjega pustovanja, ki traja v teh krajih od nedelje do srede. Tako so me poučili, da brez Kurenta ne bo šlo, pa brez karnevala in »Veselih planšarjev« tudi ne. Kostanjeviška specialiteta pa je »šelmanje« po mestu, konča pa se vsa stvar s smrtjo Kurenta Butelja, menda zelo zaslužene osebnosti za Kostanjevico; edinstvenega zato, ker po njegovi smrti vdova Buteljka razdeli premoženje med zalujoče prebivalstvo... Kostanjeviško pustovanje je tradicionalno in obeta, da bo v prihodnjih letih postalo turistična zanimivost posebne vrste — kdo ne bi rad pustoval v tem mestecu pod Gorjanci, še zlasti ko bo urejen tudi grad?

Govoriti o Kostanjevici, pa ne omeniti njenega gradu oziroma opuščene samostana cisterjancev, ustanovljenega neke v davnini leta 1234 in požganega med NOB leta 1943 je nemogoče. Kasneje po požaru so se v cerkvi, ki je tudi pripadala temu gradbenemu kompleksu, podrli v dvehi zimah premočeni, dežju, snegu in zmrzali izpostavljeni oboki in tako je bil uničen mednarodno pomembni spomenik srednjeveške arhitekture, zgrajen kot edini pri nas v tako imenovanem prehodnem romanskem gotskem slogu. Vendar prav vse pa le še ni izgubljeno saj so v zadnjih letih pričeli z obširnimi restavratskimi deli, da bi rešili to edinstveno arhitekturo.

Sodobno dopolnilo gradu so lesene plastike lanskoletnega mednarodnega simpozija kiparjev »Forma viva«. Iz stoletnih debel, zraslih v velikih gozdovih okoli idilične Kostanjevice, starega mesteca sredi Krke, lušči kiparjevo dleto nove forme sredi molka zgodnje gotične arhitekture in slikovitih baročnih arkad« je takrat napisal nekdo. Enajst kiparjev z vsega sveta, ki so se udeležilo simpozija v Kostanjevici, je tu zapustilo svoja dela, postavljena na prostem, sredi dreves in zelenja. Vso lanskoletno jesen so jih obiskovali ljudje in to večinoma taki, ki ne pripadajo

standardnim obiskovalcem razstav. Zanimivo je bilo poslušati komentarje preprostih ljudi, kako so govorili o tem ali onem kipu.

Sedaj prezimujejo leseni, fantastično oblikovani kipi na prostem dokaj osamljeno, vendar pred dežjem in snegom zavarovani z impregnacijo, govori pa se, da je to le začasna rešitev.

Idilika lahko pomeni tudi dolčas, odmaknjenost in provincializem Kosta-

prosvetnem delu so pojav, oprt na posameznike, na njihovo voljo in požrtvovalnost. Združeni v prosvetnem društvu »Lojze Košak« imajo svojo samostojno igralsko družino in velja omeniti uspeh, ki so ga dosegli v Zagrebu z izvedbo Benellijske »Ljubezni treh kraljev«. Imajo svoje razstavne prostore, bogato knjižnico in so pobudnik dolmenskih kulturnih festivalov. Treba pa je poudariti razumevanje, ki ga kažejo do njih tako okraj kot republika in številni naši kulturni delavci.

Tako je nastala znana »Gorjupova galerija«, ki ima svoje prostore kar po hodnikih in stopniščih kostanjeviške osemletke. Njena posebnost je, da nastaja in se množi izključno iz darov in šteje danes 211 eksponatov, večinoma so to grafike, olja, plastike. Darovali so jih avtorji sami in za tiste, ki morajo vse merit z dinarjem, lahko dostavim, da je vrednost te zbirke precejšnja. Zastopani so med našimi umetniki oba

Kulturni center pod Gorjanci — bodoči tekmeč Slovenjemu Gradcu?

njevice — njen boljši del — se bori proti njem tako uspešno, kot se le more mala skupina ljudi, ki se ne misli vtopiti v ozračje lagodnosti. Brez iluzij: kulturna dejavnost, ki jo razvija Kostanjevica ni v nobenem razmerju z njeno velikostjo in ekonomsko močjo. Mesto je brez industrije, produktivna je zadruga in njen lesni obrat, sicer pa je zaslužek za mlade ljudi drugod. Uspehi, ki jih dosega Kostanjevica v kulturno-

brata Kralja, Božidar Jakac, Jože Gorjup, Vlado Lamut, Seljak-Copič, Lojze Perko, Ive Subić, Miha Maleš, Zoran Didek, Lojze Dolinar in drugi, med tujimi mojstri pa tisti, ki so lansko leto sodelovali na simpoziju. Imenovana je zbirka po kostanjeviškem rojaku, Jožetu Gorjupu, umrlemu 1932, ki je študiral kiparstvo v Zagrebu in grafiko v Firencah. Umrli je mlad in mladi so vsakdanji obiskovalci te galerije.

Kostanjevica sprejema: v novo urejenih razstavnih prostorih v sredini mesta, v lepi baročni arhitekturi pravkar razstavlja Narodna galerija svojo potujočo razstavo foto povečav najrazličnejših del iz svoje zbirke od gotike do impresionizma. Razstavo so spremljala predavanja z barvastimi diapozitivi o posameznih obdobjih: gotika, barok, klasicizem in romantika in realizem in impresionizem. Poslušali so jih šolski otroci in zvečer v klubu še odrasli, prosvetno društvo in Gorjupova galerija pa sta natisnili za to priložnost ličen program.

Kostanjevica tudi že daje: decembra je priredila razstavo malih plastik in risb udeležencev mednarodnega simpozija »Forma viva«, ki predstavlja 10 avtorjev s plastikami v kamnu, lesu in železu! Med njimi so Černetovi »Pogrebci« in popularni Mattiolitjev »Fazan«, zvarjen in starih kos in vil, tu so Perkov portreti udeležencev in njihove risbe kostanjeviških motivov. Razstava

se pravkar odpravlja na pot, obiskali bodo nekatere šole po Sloveniji!

Se bi lahko govorili o načrtih za popolno ureditev razstavnih prostorov v poslopju sredi mesta (»lepši bodo kot oni v Slovenjem Gradcu mi je zaupal neumorni Lado Smrekar) in z njimi b Kostanjevica močno pridobila, enako kot s preureditvijo cerkve sv. Miklavža v muzej. Lahko bi govorili o prijaznosti kostanjeviških prebivalcev, ki jo človek čuti, če preživi večer z njimi. Prijeten pa je občutek, da se naša kultura le ne omejuje na ozka žarišča po mestih, ampak da ima močna oporišča od Jesenic do Slovenjega Gradca in do Kostanjevice. Ne bi je bilo brez deleža ljudi, ki jo vzdržujejo zaradi ljubezni, ne zaradi denarja, mnogim navkljub, samim večkrat v nevrščnost. Treba bo pravično oceniti njihovo družbeno dejavnost in to novo pojmovanje si že utira pot: da se v razvitem kulturnem življenju kaže tudi razvitost družbe.

film sili v ospredje

DRAGI TOVARIŠI,

rad bi izpolnil obljubo in vam v tem kratkem pismu skušal posredovati nekaj vtisov o letošnjem festivalu kratkometražnega filma v porurskem mestu Oberhausenu.

Letošnji festival je že osmi po vrsti. V sedmih letih svojega obstoja si je pridobil ugled najboljšega festivala kratkometražnega filma v svetu. Toda težko pridobljeni ugled bi se letos skorajda zamajal.

Začetek je bil mučen. Pravzaprav v znamenju Colorado Springsa in ostalih sportnih prireditelj, na katerih je prišlo do nepojmljivih odgovorov gostoljubja in odpovedi solidarnosti. Zaradi odločitve bonnske vlade, da zavrne vstopne vize vzhodnonemškimi filmskim delavcem, je odpovedala udeležbo vrsta držav, med katerimi SZ, Poljska in CSSR, ki veliko pomenijo v svetu kratkometražnega filma. Da je bilo vzdušje ob otvoritvi še bolj mučno so prispevale tudi nedavne rudniške nesreče v Porurju in poplave v Hamburgu. Zaradi vsega tega je dobil letošnji festival namesto svečanega obeležja, ki ga je obetala proslava stoletnice mesta, povsem drugačen, za večino udeležencev in nemara celo za prireditelja festivala nepričakovan ton.

Kljub vsemu nič slabše kot lani

Po prvotnem programu bi moralo sodelovati v konkurenci letošnjega festivala 90 filmov iz 28 držav. Po odpovedih se je organizator znašel pred dejstvom, da razpolaga samo z 68 filmi. Seveda, sem ne štejem filmov, ki so bili programirani izven konkurence. Že zaradi njih bi bilo nemogoče trditi, da festival ni bil zanimiv. Prej nasprotno. Prireditelj je navzlic težavam oskrbel neprekinjen program od pol desetih dopoldne pa do desetih, enajstih zvečer. Prireditelju in obiskovalcem festivala se je zaradi vsega tega ponudila izjemna prilžnost, da spoznajo — v okviru francoske retrospektive — ustvarjalnost pionirjev filmske umetnosti Luisa Lumièra in Georgesa Mélièsa (s komentarji znane filmske zgodovinarke Lotte Eisner, specialiste za nemški ekspresionizem in Andréja Mélièsa, sina prvega filmskega genija), mimo tega pa najboljših kratkometražnih filmov, nagrajene na zadnjih štirih festivalih v Oberhausenu.

Rad bi poudaril, da letošnji festival, navzlic temu, da je bil okrnjen, ne zaostaja v ničemer za lanskim. Ta preprosta ugotovitev terja naslednje pojasnilo: v zadnjem letu je kratkometražni film naredil močan kvaliteten razvoj, ki pa razumljivo ni plod enega samega leta, marveč rezultat procesa, ki je zajel to področje filmske ustvarjalnosti že pred nekaj leti in ki že daje prve rezultate.

Najbolj razveseljava je vsekakor ugotovitev, da filmski ustvarjalci posvečajo vedno več pozornosti dokumentarnemu filmu, ki vse od Griersona, Flahertyja in Vertova ni imel dostojnih naslednikov, razen redkih izjem. Dokumentarni film si je letos spet pridobil prostor pod soncem. Razveseljivo pa je

tudi to, da mladi ustvarjalci dokumentarnega filma ne nadaljujejo tam, kjer so njihovi veliki predniki prenehali, marveč iščejo svojim temam povsem nove, sveže rešitve. Moje trditve ne bodo izzvenele prepričevalno, če ne omenim vsaj nekaj primerov. Na prvem mestu vsekakor ameriški film »Nedelja«, Dana Drasina, izvrsten dokument o shodu neke verske sekte, združenim s petjem in glasbo, kar pa policija ne odobrava (na tistem mestu). Drasin je smel iz roke, največkrat s teleobjektivom, razgovore in prepire s policijo je lovil na mestu samem v skriti mikrofoni. S spretno organizacijo gradiva in izvrstno montažo je ujel na filmski trak toliko psihologije človeških odnosov, da je s svojim delom zapustil izreden vtis. Žirija je film upravičeno nagradila. Podobne odlike je moč najti v nekaterih drugih dokumentarnih delih, predvsem v izraelskem filmu »Ogenj« in nagradnem belgijskem dokumentarcu o dramski igralski družini v neki belgijski vasi.

Kraljevska krona med kratkometražnimi filmi pripada pač še vedno kratkemu igranemu filmu. V največji meri zaradi tega ker ta žanr dopušča najjasnejšo izpoved. Na tem področju je bil letošnji festival še posebno bogat. In nikakršno presenečenje ni, da je žirija podelila Grand prix (veliko nagrado festivala, ki jo letos podeljujejo prvič) prav tej zvrsti, in sicer dvema filmoma: ameriškega »Tekoči trak« režiserja Mortona Heilinga in francoskemu »Srečen rojstni dan« Jeana-Claudea Carriera in Piera Etaixa. Oba filma obravnavata isto temo, le da je ameriškemu sredstvo izpovedi drama, francoskemu pa komedija. V središču zanimanja obeh avtorjev je človek, osamljen v labirintu velikega mesta, ogrožen spričo čedalje močnejše avtomatizacije človeških odnosov. V tej zvrsti bi bilo mogoče omeniti vsaj še pet filmov, ki sodijo med izredno

uspela dela, vendar pa bi vam rad posredoval še nekaj informacij o risanem filmu, ki je za nas Jugoslovane še posebej zanimiv.

Jugoslovani niso zatajili

Letošnji festival ni odkril velikega števila risanih filmov, toda vse, kar smo v Oberhausenu videli — vse je dobro. Ameriški »Munro«, francoski (nagradni) »Darilo«, pogumni nemški risani film na temo gospodarskega čudeža »Vrtni palčki«, italijanski »Alfa Omega« in seveda naši, risanke zagrebškega studija za risani film »Surogat« Dušana Vukotića, »Bumerang« Borisa Kolarja, »Kovačev učenec« Zlatka Boureka in »Don Quijote« Vlada Kristla. Žirija je nagradila naš risani film »Don Quijote«, posebno nagrado pa je podelila Vukotiću za njegov »Surogat«. Splošno mnenje je, da bi moral biti vrstni red obraten in da je Vukotićev film najduhovitejši risani film letošnjega festivala. Posebno lepo je bil sprejet tudi Kolarjev »Bumerang« in dolgo časa je celo veljal za zelo resnega kandidata za nagrado.

Mimo risank so prikazali v Oberhausenu še dva filma: »On« Purise Djordjevića in »Človek brez obraza« Bata Cengića. Oba sta bila lepo sprejeta in celo Jugoslovani si nismo mogli kaj — bili smo presenečeni, kajti redkokdaj je vedel, kakšna sta pravzaprav. Po vsem tem lahko mirno zapišem, da smo popravili vtis in rešili domala vse, kar smo napravili lani. Žal nam je le, da naš izbor ni bil kompleten, ker bi z dvema ali tremi filmi več lahko ustvarili še popolnejšo sliko o jugoslovanskem kratkometražnem filmu. Tako, kot so to storili Francozi, Američani in Nemci.

TONI TRŠAR

Tudi Poljaki letos niso sodelovali na festivalu. Vendar pa smo lahko videli vsaj en poljski film, čeprav je bil predvajan v okviru francoske selekcije. »Debelinko in suhe« mladega režiserja Romana Polanskega vsebuje navzlic originalnosti značilne elemente poljske šole. Tema filma: človek, ki ne more ubežati svoji usodi. Suhca, oziroma junaka interpretira režiser sam.

SIGNALI

Nesorazmerja

Za knjižnice daje družba 88, za gledališče pa 1000 dinarjev na prebivalca

Zadnje razprave o razvoju kulture pri nas in o naših prizadevanjih, da bi se ta razvijala vzporedno s celotnim razvojem družbenega življenja, so pokazale vrsto dejstev in problemov, ki jih bo treba rešiti. Eden od njih je naše knjižničarstvo, ki naj bi bilo v komuni jedro slehernega izobraževanja in osnova za sistematičen razvoj vseh vej v kulturi. Brez dobro razvite mreže knjižnic, ki so seveda urejene, se pravi, da premorejo vsaj nujno potrebni knjižni fond, primeren seveda določenemu okolju in njegovim potrebam, bo slej ko prej težko govoriti o kaj prida uspehih v razvoju prosvete v komunah. Položaj je na žalost tudi v tem pogledu najslabši tam, kjer je zaostanost največja tudi na vseh drugih področjih. Primerjava med mestom in vasjo kaže namreč takšne razlike v stopnji in razvoju, da se upravičeno vprašamo, če so res pogoj za uspeh le finančne zmogljivosti tega ali onega. Očitno vesplošni razvoj ne potrjuje teh misli,

saj rešujemo včasih sicer res z napotom, hude probleme. Investiramo v to in ono, ustvarjamo končno najrazličnejše sklade, potem ko smo že sto in stokrat zatrjevali, da recimo šolstva prav to leto na noben način ne bo mogoče finančno sanirati, da bo resnično nemogoče poravnati obveznosti v zavodih socialnega skrbstva, ki zdaj zaračunavajo ekonomske cene za stare ali mlade varovance naše komune, itd., itd. In vendar, ko minejo prvi meseci na začetku leta in so proračunske postavke uravnovešene, je spet ostala kultura čisto na zadnjem mestu. Tako je že vrsto let nazaj prav tudi v osnovni izobraževalni ustanovi, v knjižnici, ki je sicer običajno skromna, ni pa pomenu med zadnjimi in je ne bi smeli zanemarjati.

V ljubljanskem okraju je razlika med knjižnicami v nekaterih mestnih in med knjižnicami v podeželskih komunah takšna, da kaže navesti nekaj osnovnih podatkov, ki ponazarjajo stanje in življenjske pogoje mnogih od teh ustanov. Tako je v našem okraju 56 ljudskih knjižnic. Pravzaprav niti ne tako malo, če od teh ne bi imelo 35 knjižnic manj kot 3.000 zvezkov in še med temi jih precej ne premore več kot 500 knjig. Le tri knjižnice imajo več kot 20.000 zvezkov in štiri več kot 10.000. Vseh zvezkov v treh knjižnicah je 340.000 zvezkov in od tega: Ljubljana 240.000, knjižnice v ostalih krajih pa le 100.000. Z izposojevanjem knjig pa je takole:

Knjižnice v mestu izposodijo bralcem okoli 800.000 knjig na leto, ostale le 200.000 in prideta tako v Ljubljani povprečno dve knjigi na prebivalca, izven nje pa trije prebivalci na eno knjigo. (Zanimivo je, da imajo v okraju povprečno že štirje in pol prebivalci en radio aparat ali televizor). In še dotacije: mestne knjižnice dobijo domala 40 milijonov, druge komaj šest, od teh pa imajo spet levji delež že dokaj dobro urejene knjižnice v Trbovljah, Zagorju, Kočevju, Kamniku, Domžalah in Hrastniku.

Gre torej predvsem za razvoj naših ljudskih knjižnic. Ljubljana ima vsaj že deset let kar dobro razvito knjižničarstvo. Tudi v finančnem oziru ima še kar dobre pogoje, saj to potrjuje tudi 49 uslužbencev, ki delajo v teh knjižnicah. Le deset uslužbencev, ki so zaposleni v vseh drugih knjižnicah, pa kaže kaj malo rožnato podobo.

Se eno nesorazmerje: V Sloveniji izide vsako leto čez 400 knjig v nakladi več kot 2 milijona izvodov. Lep del tega premoženja, ki izhaja tudi s pomočjo dotacij, bi sodil v javne knjižnice. Da temu ni tako, nam očitno kažejo proračuni teh ustanov, saj pride v ljubljanskem okraju 88 dinarjev dotacij na prebivalca za ljudske knjižnice, za gledališča pa 1.000. To nesorazmerje med eno in drugo dejavnostjo bo slej ko prej treba izboljšati v korist naših knjižnic.

Z. M.

Ocene informacije

Knjiga o atomski bombi

Čeprav je danes, skoraj sedemnajst let po koncu minule vojne, čas največje morije človeškega rodu od nas že precej oddaljen, vendar bralci še vedno z največjim zanimanjem posegajo po tako imenovani memoarski literaturi; tisti, ki so vojno sami preživeli, s prizadetostjo in da bi podživeljali vse, česar ne bodo mogli nikoli pozabiti, mlajši rod, ki je po vojni že dorasel, pa zato, da bi vsaj iz knjig spoznal vse strahote bližnje preteklosti, ki naj bi se nikoli več ne ponovile.

Morda knjige znanega publicista Roberta Jungka s naslovom »Svetleje od tisoč sonc« (v založbi Življenje in tehnika), ki se z njo ta avtor mnogih poljudnoznanstvenih knjig (predvsem »Prihodnost se je že začela«, ki so jo prevedli Hrvti) prvokrat predstavlja slovenski javnosti, ne kaže povsem uvrstiti med omenjeno memoarsko literaturo s tematiko iz minule vojne. Delo »Svetleje od tisoč sonc« namreč obravnava snov, ki ima svoje korenine daleč nazaj v letu 1920 in je dosegla svoj prvi strahotni višek v zadnjih dneh minule vojne nad Hirošimo in Nagasakijem, po vojni pa je postala in še postaja iz dneva v dan bolj aktualna. Pisatelj nam v svoji knjigi riše zgodovino razvoja atomistike in nam, korak za korakom, niza znanstvene dosežke, ki so omogočili izdelavo prve atomske bombe, potem pa vseh atom-

skih orožij do danes. Odlika Roberta Jungka, čigar knjiga »Svetleje od tisoč sonc« pritegne bralca kot najbolj zanimiv roman, je, da se ni zatekel v suhoparnejšo opisovanje in poljudno razlago sicer zapletenih matematičnih obrazcev ter kemičnih formul. Pisatelj nam riše drugo, človeško plat enega največjih odkritij vseh časov: s tenkočutnim, pa pronicljivim peresom nam opisuje življenjske usode najbolj znanih evropskih in ameriških znanstvenikov atomistov, pri tem pa večidel pušča ob strani že znane tehnične in znanstvene podrobnosti, ki jih danes skoraj vsakdo v vsaj v grobem že pozna. Jungk nas kot kronist vodi vzdolž razvojne poti igralcev atomske drame, na straneh njegove knjige živijo imena kot so Oppenheimer, Bohr, Hahn, Teller in kar je še bilo znanstvenikov, ki so sodelovali pri zametku in rojstvu atomske bombe; bralec spozna te ljudi predvsem kot ljudi s pravimi, človeškimi usodami, z vsemi hotenji, dvomi in strastmi — ne pa kot brezosebna bitja, skrita za veličino lastnih znanstvenih dosežkov. In prav v tem je največja vrednost Jungkovega dela »Svetleje od tisoč sonc«, ki opisuje začetek enega največjih poglavičkov človekove zgodovine — rojstvo atomske energije, ki se je začelo s strahotnim prevencem, z vse uničujočo atomsko bombo.

Jungk:
Svetleje
od
tisoč
sonc

Dve vprašanji

Koncert 5. III. v Ljubljani Najprej nam je govoriti o koncertu: za zbor Slovenske filharmonije, ki je v lanskem sezoni pokazal razveseljiv napredek, pomeni občuten zastoj — čeprav odšteje mo intonančno labilnost, ki jo je povzročilo skrajno neugodno vreme (tudi pri »Melanholijski gladi«) in priznamo ansamblu zares vzorno dikcijo. Zbor ima odlično mezzosoforte, izgublja pa piano ter enotnost zvoka na dinamičnih višinah, vstopi so marsikdaj netočni in izvedba — sicer disciplinirana — je ostala brez zavzetosti za interpretirane skladbe. Tej nevarni utrujenosti ansambla pa velja posvetiti vso skrb, če naj premaga sedanjo stagnacijo. Dirigent Janez Bole je vodil koncert zanesljivo, vendar v nakajkrat pretrganih tempih ter z občutnim pomanjkanjem jasnega koncepta in prehtane dinamične gradnje v

Koncert
zbor
SF

obeh obsežnejših skladbah (Grgošević, Respighi).

Vsiljujeta se nam dve vprašanji. Prvo je tista stara in akutna zaskrbljenost nad programsko politiko naših vokalnih ansamblov sploh in polprofesionalnih (kakršen je tudi zbor Slovenske filharmonije) še posebej. Kdaj se bodo načrtno in zavestno lotili sodobne tuje in domače zborovske glasbe v obsegu in tempu, ki ga od njih pač lahko pričakujemo? — Drugo zadeva zadnji koncert: pravzaprav je bil to prvi nastop zbor Slovenske filharmonije z novim programom v letošnji sezoni — pišemo pa že mesec marec 1962! Iz programskih načrtov in Koncertnega lista je razvidno, da je bil dvakrat odložen in bi potemtakem lahko pričakovali izredno kvaliteten vzpon. Tega pa, žal, ni bilo; kaj lahko torej pričakujemo v ostalih treh ali štirih mesecih?

L. B.

Za spremembo - detektivka

»Rdeči krog«

Med filmi, ki jih pravkar prikazujejo na ljubljanskih filmskih platnih smo tokrat za spremembo izbrali nemško detektivko »Rdeči krog«, ki so jo ustvarjalci povzeli po znanem detektivskem romanu Edgarja Wallacea. Če začnemo pri vsebinski zasnovi, je to dokaj standardna zgodba o mlademu morilcu, ki v Franciji po srečnem naključju ubeži smrti in zaporom ter pozneje nadaljuje svoje zločinsko delo, dokler ga ne razkrinka izkušeni detektiv mednarodne policije. Scenarist je prenesel na filmski trak vse, kar je v romanu zapletenega, napetega in grozljivega, čeprav to čisto na škodo razumljivega dojetja dela v celoti. Režiser pa je vsebinski zasnovi, v kateri so v pr-

vem planu mlad in prikupen »detektiv«, simpatičen milijonar, ljubka »kriminalka« in drugi, znal dodati še temu primerne igralce, hkrati pa s spretnim mapovljenjem kamere ustvariti napet in dinamičen film. Brez razmišljanja lahko torej uvrstimo film med tista dela, kjer ne moremo govoriti o nekem psihološkem poglobljanju, temveč dela, ki temeljijo predvsem na zunanjih, nacijsko delo, presenečenjih, grozljivosti in skrivnostnem, temnem okolju. Tarnarist je prenesel na filmski trak vse, kar je v romanu zapletenega, napetega in grozljivega, čeprav to čisto na škodo razumljivega dojetja dela v celoti. Režiser pa je vsebinski zasnovi, v kateri so v pr-

L. B.

KAMNIK:

Še vedno viški in skladi za premije

Zbor proizvajalcev občine Kamnik je razpravljal o novosprejetih pravilnikih o delitvi dohodka v delovnih kolektivih in o pogojih za uvedbo 5 odst. povišanega dopolnilnega proračunskega prispevka od osebnih dohodkov. Udeležba na sejah zbora proizvajalcev se je znatno izboljšala; po vsej verjetnosti zaradi aktualne in pereče problematike, ki jo mora obravnavati.

Večino sprejetih pravilnikov so analizirale posebne komisije, sestavljene pretežno iz računovodij in ekonomistov. Nekateri člani zbora proizvajalcev so mnenja, da daje ta analiza premalo poudarka družbeni vlogi kolektivov in njihovih samoupravnih organov. Govora je bilo, da bi to področje obdelal občinski sindikalni svet oziroma njegova komisija za gospodarstvo. Vendar je prevladalo mnenje, da ekonomskih pogojev in perspektive posameznega podjetja ni moč reševati ločeno od čedalje hitrejšega razvoja različnih oblik delavskega samoupravljanja. Po vsej verjetnosti pa je del krivde v tem, da v omenjeni analizi ni govora o kakršni koli aktivnosti kolektivov pri izdelavi pravilnikov tudi na sindikatu.

Proučili so pravilnike petih največjih podjetij: Titana, Stola, podjetja Kamnik, Usnja in Modelita. Člani zbora proizvajalcev so k posameznim pravilnikom dali več pripomb, ki so se v glavnem nanašale na kriterije in merila za delitev osebnih dohodkov. Kot kaže še niso vsi kolektivi v celoti obračunali z zastarelimi merili delitve iz nekdanjih tarifnih pravilnikov. Še vedno se ponekod pojavljajo razni »viški«, skladi za premije, nagrade in podobno.

Zbor proizvajalcev je priporočal, naj kolektivi, kjer delitev osebnih dohodkov ni v skladu z načeli dobrega gospodarjenja, (to velja zlasti za nekatera manjša podjetja), ponovno temeljito preučijo svoj položaj in sprejmejo ustrezne sklepe, predno se bodo znašli v položaju, iz katerega bo težko najti izhod.

-lj-

kombinatom, s čimer bi zagotovili hitrejši razvoj kmetijstva v ljutomerski občini.

Delavski svet ekonomske enote kmetijske zadruge »Mursko polje« Križevci, je ugotovil vrsto pomanjkljivosti pri nagrajevanju oskrbovalcev živine v pitliščih. Imenoval je posebno komisijo, ki bo proučila sedanje stanje in nagrajevanje prilagodila novim pravilnikom.

Delavski svet ekonomskih enot bodo morali biti samostojnejši, tudi sindikalno delo bo treba prilagoditi ekonomskim enotam. Doslej so namreč imeli sestanke le na centru zadruge, kjer je bila udeležba vedno slaba.

Zadnje čase je bilo opaziti na področju omenjene kmetijske zadruge nezadovoljvo kontrolo molznosti, ker je premalo kontrolorjev.

Člani delavskega sveta so bili tudi mnenja, da bi v bodoče imeli več sej in da bi bile te boljše pripravljene kot dosedanje.

STANE FEUS

GORNJA RADGONA:

Prva tovarna anten in visokofrekvenčnih kablov

Sedanje industrijsko podjetje »Elrad« v Gornji Radgoni se je razvilo iz majhne obrtne delavnice, ki je pred dobrimi sedmimi leti začela popravljati razne električne aparate in opravljati instalacije. To je doslej prva tovarna, ki se je specializirala za proizvodnjo televizijskih in UKW anten kakor tudi za proizvodnjo visokofrekvenčnih kablov.

Kolektiv »Elrad« je nedavno slovesno odprl novo delovno dvorano. V njej bodo že letos izdelali za več kot 100 milijonov dinarjev visokofrekvenčnih kablov in s tem zadovoljili vse domače potrebe. To bo pomembno tembolj za to, ker smo doslej take kable v celoti uvažali. Poleg kablov bodo — ka-

KOPER:

Nova avtomatska centrala

Na področju podjetja za PTT promet Koper sta predvideni dve mrežni skupini, prva z glavno centralo v Kopru, druga pa v Postojni.

Centrala v Kopru, katere montaža se je nekoliko zavlekla, je bila izročena prometu 3. marca. Začetna kapaciteta centrala je 700 naračunskih priključkov. Le-ta je omogočila avtomatizacijo lokalnega prometa v Kopru. V mesecu maju bo predvidoma v to centralo možno vključiti tudi že obstoječe avtomatske končne centrale v Izoli, Piranu, Portorožu, Škofljah in Šmarju. S tem bo omejen del področja koprškega PTT podjetja dosegel prvo etapo avtomatizacije. Računamo, da bo v istem času možno vključiti tudi avtomatske zveze med Koprom in Ljubljano.

Novo centralo crossbar sistema — Iskra 58 so montirali domači strokovnjaki tovarne Iskra iz Kranja.

Centrali je prigraden tudi medkrajni del, ki bo omogočal pogovore na manualnih vodih s Trstom, Postojno, Sezano in Kozino ter s centralami Hrvaškega Primorja.

Tatjana Pust

NOVO MESTO:

Zobozdravnik in 12.000 pacientov

Z reorganizacijo železnice je bilo treba misliti tudi na reorganizacijo zdravstvene službe. Železničarji dolenske proge smo imeli doslej sicer svojo splošno ambulanto, že delj časa pa smo si vsi želeli dobiti tudi lastno zobno ambulanto. To veliko vrzel, ki smo jo železničarji v Novem mestu občutili ves čas po osvoboditvi, ni mogla rešiti splošna ambulanta v mestu. Na enega zobozdravnika je prišlo namreč nad 12.000 pacientov. Tako so se morali železničarji posluževati zobozdravnih uslug v drugih oddaljenejših krajih: Sentjerneju Mokronogu, največ pa v Karlovcu. S tem je posameznik izgubil veliko časa, pa tudi stroški so bili večji.

Z razumevanjem in s pomočjo uprave ZTP Novo mesto, Železniškega zdravstvenega doma Ljubljana in oblastvenih forumov, je bila organizirana železniška zobna ambulanta v Novem mestu. Ta je začela poslovati januarja letos. Ambulanta ima svoje prostore začasnoma v samskem domu Gradbenega podjetja »Pionir«.

J. U.

HRPELJE:

Pravilniki so premalo spodbudni

Ne gre trditi, da se tudi na Hrpeljskem v koprskem okraju kolektivi ne trudijo, da bi z dobrimi pravilniki dobili kar najboljšo osnovo za dobro gospodarjenje. Stevilne nove razprave in nekateri popravki tudi kažejo, da bodo to ali ono pomanjkljivost kmalu odpravili, vendar je kot na dlani, da so domača vsi pravilniki za posameznike premalo stimulativni. Kolektiv KZ Zabnik-Hrpelje, gostinskega podjetja Jadran, trgovskega podjetja Timav in še nekateri drugi ugotavljajo, da so postavke, ki zadevajo osebne dohodke, preveč toge, če že ne fiksirane, medtem ko je spodbuda zagotovljena le za finančni uspeh ekonomske enote kot celote. Kljub temu še vse do danes niso skoraj nikjer našli ustreznih meril za ocenjevanje uspeha dela in prizadevnosti posameznikov.

Pravilnik gostinskega podjetja Jadran o delitvi čistega dohodka pa ima naravnost nevzdržno določilo, ki pravi, da je mogoče vsa sredstva porabiti za osebne dohodke, sredstva za sklade pa naj bi došlo delavski svet po potrebi. Ugotovili so tudi, da so točkovali delovna mesta zelo površno, kajti kako bi se drugače znašla skladiščnik tega dokaj velikega gostinskega podjetja in pomivalnica v isti kategoriji. Razen tega so vse pristojnosti ostale delavskemu svetu in zaposleni ne ugotavljajo zama, da je razdelitev podjetja na ekonomske enote zgolj formalnost.

B. C.

KOPER:

Za železnico gre

Kot znano, je mladina na nedavnem kongresu v Kranju med drugim sprejela tudi obvezo oziroma predlog, da bi naslednje leto bilo zvezno delovišče mladinskih delovnih brigad na trasi predvidene in v

Med 26. nosilci nekdanjega 50 metrov dolgega železniškega vialukta v Borovnici, je ostal le še 48 metrov visok steber kot spomin na vojni vihr. Med vojno šestokrat porušen vialukt smo po vojni zamenjali z novo železniško traso, most pa dokončno porušili. Ostal je eden izmed steberov, ki ga je vzel v zaščito zavod za spomeniško varstvo LRS. Pred nedavnim so steber restavrirali, ter ga zaščitili pred propadanjem.

LITIJA: Gospodarstvo v naslednjih letih

Iz dosedanjih razprav o razvoju industrije, kot najpomembnejše veje gospodarstva v litijski občini, je mogoče ugotoviti, da je potrebno razmisliti predvsem o uvajanju novih proizvodov z rekonstrukcijami in modernizacijami že obstoječih proizvodnih zmogljivosti. Vse litijske industrijske organizacije imajo tudi že pripravljene programe za nadaljnji razvoj, nekatere od teh jih tudi že uresničujejo.

Tako misli PREDILNICA

LITJA obnoviti 6 pristančnih strojev in 8 česalnih strojev ter rekonstrukcijo 25 pristančnih strojev s klimatizacijo v predilnici. Z rekonstrukcijo, ki bi jo opravili v letih 1962 in 1963, bi izdelali več finejših in kvalitetnejših številčk preje in povečali bruto dohodek za 677 milijonov dinarjev in čisti dohodek za 122 milijonov dinarjev. Investicije bi opravili z lastnimi sredstvi, za obratna sredstva bi pa potrebovali posojilo.

Ena izmed variant pri nadaljnji rekonstrukciji je osvojitve sintetičnih vlaken in to 600 ton letno v vrednosti 1.190.000 dinarjev. Investicijska dela bi opravili do 1966 leta, sodelovati pa bi morali z najmanj 60 odstotki lastne udeležbe.

Industrija usnja, krzna, konfekcije, in lahke obutve iz Šmartna pri Litiji je že nekaj časa v rekonstrukciji. S povečanjem proizvodnje zgornjega usnja in konfekcije bi bilo mogoče doseči 2 milijardi 500 milijonov dinarjev realizacije.

Lesna industrija Litija ima glede na surovinsko osnovo največje možnosti za razvoj. Predvidevajo razširitev proizvodnje in prehodno izdelavo specialnega pohištva. Bruto dohodek bi se po opravljanih delih povečal od 450 milijonov na milijardo dinarjev.

V Kresniški industriji apna v Kresnici menijo, da bi bilo nujno potrebno zgraditi hidrarno in skladišča ter mehanizirati proizvodni proces. Realizacija bi se povečala od 316 na 450 milijonov dinarjev.

Rudnik Sitarjevec, ki je zdaj poslovna enota Rudnika svinca in topilnice Mežica, je odvisen od raziskovalnih del, ki jih zdaj opravljajo. Dosedanje raziskave kažejo, da je zagotovljen obstoj rudniku za nekaj let, vendar pa bo treba še proučiti, kje se izplača kopati.

Zdi se, da ob novih investicijskih vlaganjih v objekte in stroje ne bi smeli pozabiti tudi na potrebe družbenega standarda, ki jih prav v Litiji tamošnji občinski odbor sam ne more reševati, zato bo v bodoče — bolj kot doslej — potrebno sodelovanje gospodarskih organizacij.

B. C.

AJDOVŠČINA:

Zbori občanov o družbenem planu

V občini Ajdovščina so na zborih občanov živahno razpravljali o družbenem načrtu komune, ki predvidevajo povečanje bruto proizvodnje. Okrog milijardo dinarjev nameravajo vložiti v gospodarske in negospodarske investicije, predvsem za modernizacijo »Fructala«, Tkalnice, Tekstilne tovarne in Lesno industrijskega podjetja v Ajdovščini. V družbenem sektorju kanijo za 100 odstotkov povečati zarod goveje živine, dograditi vinarsko klet v Vipavi in obnavljati vinograde ter sadovnjake.

Občani so za vse to pokazali veliko zanimanje, hkrati pa so se zavzemali za razvoj obrti, kmetijstva, trgovine in komunalne dejavnosti.

Po priporočilih, ki so jih na zborih sprejeli, bodo napravili predloge za letošnji občinski družbeni plan.

T. M.

CELJE:

Več demokratičnega upravljanja v kolektivih javnih služb in šol

Na plenumu okrajnega sindikalnega sveta Celje, na katerega so bili povabljeni predstavniki sindikalnih podružnic javnih služb in šol, je bilo predvsem govora o večji aktivnosti sindikalnih podružnic za uvajanje demokratičnega upravljanja po kolektivih.

Sedanje uvajanje nagrajevanja v prosveti mora biti ozko povezano z utrjevanjem dosedanjih svetov šolskih kolektivov in ustanavljanjem novih v tistih šolskih ustanovah, kjer še niso na tem področju ničesar napravili. Pravilno nagrajevanje je možno samo takrat, če kolektiv vedno in aktivno sodeluje in izpopolnjuje sistem, če je vpeljana možnost aktivnega sodelovanja kolektiva.

Na plenumu so bili mnenja, da bo v bodoče osnova za pravilno nagrajevanje ne le v prosveti, temveč tudi v javnih službah uvajanje samoupravnih organov.

Z. E.

LJUTOMER:

V-kooperacijo najmanj 1 ha zemljišča

Na letni konferenci osnovne organizacije ZKS kmetijske zadruge »Mursko polje« v Križevcih je živahna razprava pokazala, da so kljub nekaterim pomanjkljivostim le dosegli precej koristnega za nadaljnji razvoj družbeno-političnega življenja.

Predlagali so, da bi pogodbeno sodelovanje razširili na

OZIVITEV STARIH PUSTNIH OBICAJEV

Na pobudo Slovenske akademije znanosti ni umetnosti so v Dobropolju prvič po dolgi letih obnovili vrsto starih pustnih običajev. V Zagorici, kjer je največ teh šeg, je vaščane obiskala na pustni torek tudi ekipa etnografov, ki je zbirala podatke o teh narodnih navadah. Na sliki vidimo dobropoljsko posebnost »grbce«, ki skupno z »jajčaricami« zabavajo vaščane.

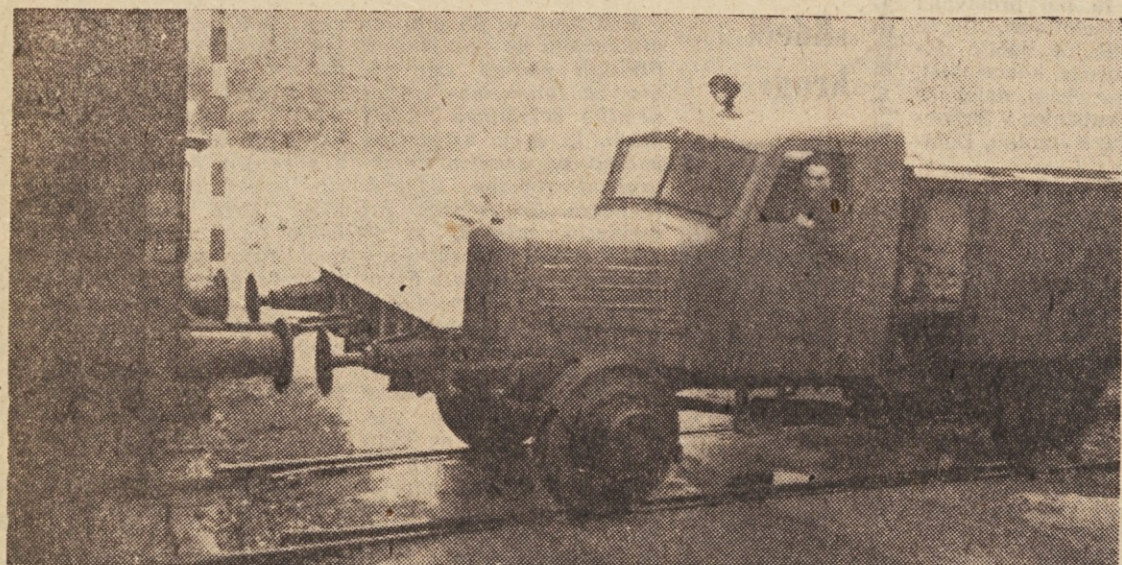
večje komplekse, katere bi obdelovali s stroji. Prav zaradi tega bodo v bodoče jemali v kooperacijo najmanj 1 ha zemljišča, ker tako lažje tesneje sodelujeta oba pogodbenata partnerja.

Sklenili so, da bodo formirali nove proizvodne centre in zgradili objekte, ker so sedanji pretesni. Obenem pa bodo smotrneje uporabljali sredstva za investicije ter jih vlagali tja, kjer se bodo najhitreje vračala.

Razprava je pokazala, da bodo morali tesneje sodelovati z vinogradniško-živinorejskim

kor že rečeno — izdelovali tudi več vrst anten, in sicer sprejemne in oddajne, televizijske, skupinske ter razne specialne antene. Program proizvodnje je že zdaj obsežen, saj izdelujejo tu okoli 80 različnih vrst anten ter nad 120 vrst montažnega pribora. V podjetju »Elrad« računajo, da bodo letos proizvodnjo povečali za več kot 300 milijonov dinarjev. Za sedaj delajo samo za domači trg, toda z izboljšano kvaliteto novih proizvodov bo verjetno podjetju »Elrad« odprt tudi tuji trg.

S. S.

Utrudljivo in počasno premikanje na manipulacijskem tiru v kemični tovarni v Mostah je zamenjal sicer že odslužen kamion. Z domiselno rekonstrukcijo je tovarna usposobila star »MERCEDES« za vožnjo po železniškem tiru. S tem so dokaj pridobili na času, saj so premiki vagonov neprimerno hitrejši in tudi število ljudi, ki so bili zaposleni pri manipulaciji z vagoni, so s tem znatno zmanjšali.

NESREČNI VETER

Skoro ob vsaki pomembnejši skakalni prireditvi v tujini beremo med poročili navadno tudi to, da naši zastopniki niso mogli pokazati vseh svojih sposobnosti, ker jih je oviral veter. Neredko ima veter na vesti tudi padec našega tekmovalca, ki nato zaradi poškodbe ne more sodelovati v nadaljnji seriji skokov.

Ima pa ta nesrečni veter poleg vseh muhavosti tudi svojo dobro lastnost, namreč, če že nagaja tekmovalcem, potem nagaja dosledno vsem — in ne samo našim! To, da drugim ne more tako do živega, pa ni več njegova krivda. Še bolj nerodno je, da se veter sploh ne drži kolesarja, ampak piha, kadar se mu zljubi. Tako se zgodi, da naši fantje trenirajo brez vetra, tekmujejo pa z njim — in potem je vedno vse narobe.

Pa res ni zoper to nobene pomoči?!

Saj imamo vendar tudi pri nas doma veter, celo veliko

vetra imamo in vseh vrst, od burje do maestra. Če pa ta domači veter za treniranje morda ni dober, bi uvozili kakšno napravo za umetni veter, saj to danes ni več tako zapletena stvar.

Razmislimo!

NI VRAG, DA NE BI POMAGALO...

Imamo skakalnice za smuške polete, pa odhajajo naši skakalci na smuške polete v tujino, ne da bi poprej enkrat samkrat skočili na njej.

Pošiljamo naše tekače na svetovno prvenstvo, pa sploh ne vemo, če zdržijo 30 ali 50 kilometrov teka v konkurenci.

Zdi se, da jih pošiljamo na velike prireditve in si zvito mislimo — kar bo, pa bo! In smo potem vsi iz sebe, če se nam vrnejo enkrat s svetovnim rekordom v žepu, drugič pa z zadnjim mestom.

Imamo tudi svojo trenerško organizacijo, ki živorari, tako kot živorari vse drugo v našem smučarskem športu.

Imamo trenerje in inštruktorje, ki so prepuščeni sami sebi, ki malo vedo in ki še to počasi pozabljajo.

Zdaj pa naenkrat slišimo, da je rešitev tako rekoč že na poti, da bo treba uvoziti inozemskega trenerja, ki bo na hitro roko zakrpal tisto največjo luknjo, skozi katero je zazijalo tisoč drugih luknjic.

Kdo bi si mislil, da je rešitev tako preprosta!

Kaj pa, če tudi to ne bo pomagalo?

Potem bi uvozili morda kar kompletne Smučarske zveze.

SILO

PRAV IMA TEKMOVALEC, KI JE ZAPISAL: »... NIČ NI LAŽJEGA, KOT REČI, DA JE VSE SKUPAJ TRHLO, KO SE JE ŽE SESULO...«

RES, NIČ NI LAŽJEGA! TODA, ČE BI HOTELI SPET GRADITI NA ISTE STEBRE, POTEM JE ŽE BOLJE, DA TO POVEMO!

Če bi v Zakopanah podeljevali kolajne tudi tistim, ki so se najbolj osramotili, potem bi ne bilo pošteno, če bi jo podelili našim tekačem — poslati nam bi jo morali po pošti, priporočeno, na naslov...

Saj, ravno to je tisto. Stavim, da bi to zasluženo priznanje odromalo spet nazaj na Poljsko s pripisom: Naslovljenec nepoznan. Kajti v vsej naši širni domovini ne bi bilo nikogar, ki bi se čutil kakorkoli krivega ali soodgovornega. Smučarska zveza Jugoslavije bi zvalila krivdo na Smučarsko zvezo Slovenije, ta bi jo prevalila naprej na klube, klubi bi jo zvalili na komune, ki ne dajo dovolj sredstev, komune pa bi jo — sicer po drugi liniji — prevalele spet nazaj na zvezo, ki jim ne pušča dovolj sredstev in tako dalje brez konca...

Prav zares, nobenega smisla ne bi imelo razpravljanje v tej smeri.

Ne zaradi Zakopanov — ampak ob Zakopanih

Začnimo tam, kjer se očividno vsi strinjamo. Pri neuspehu. Bilo je slabo v Zakopanah; porazili so nas celo takšni tekmovalci, kot so predstavniki Madžarske, za katere do nedavnega sploh ni bilo slišati, da goje tam tudi smučanje. Slabo pa ni bilo samo v Zakopanah in ne samo v Kulmu (kljub temu, da so nas ob koncu preskakovali kar po trideset, štirideset metrov, naj bi bili po uradni verziji z uspehom kar zadovoljili). Slabo je bilo tudi doma, v Kranjski gori, pa v Delnicah, pa v Mariboru — slabše kakor lani. In lani je bilo slabše kakor predlanskim. Ne gre torej za enkratni spodrselaj, ampak za brezupno, kronično, dolgoletno hiranje.

Bila so leta, ko je na državnih prvenstvih sodelovalo še enkrat več tekmecev kot zdaj in ko je startalo po 15 in 20 članic. Na letošnjem državnem prvenstvu se je zbralo samo še 6 tekmovalcev. Precej čez sto smučarskih učiteljev smo imeli pred desetimi leti. Letos jih dela samo še nekaj deset. Pred leti smo se na tekmovalnih zunaj še držali v spoštivi sredi, zdaj smo zdrknili čisto na rep.

In ko beremo izjave funkcionarjev Smučarske zveze, ko se čudijo, da naši tekači še vedno ne znajo mazati smuči in med tekmo razporediti svojih moči in ko zatrjujejo, da je naš tekmovalni sistem zanič, da so pripravne nezadostne, da sploh nimamo trenerjev, potem človek res ne ve, kdo je tisti, ki bi moral poskrbeti, da ne bi bilo tako.

Kdo naj bi poskrbel, da bi znali tekači mazati smuči? Kdo bi moral načrtno vzgajati kader dobrih smučarskih trenerjev in kdo poskrbeti, da bi bile priprave boljše?

Imamo — pa nimamo

Za razvoj smučanja, tako kvalitetnega kakor množičnega, imamo ustrezno organizacijo, ki povezuje dejavnost od komune do prestolnice. Ta organizacija ni nekaj imaginarnega, ampak jo sestavljajo ljudje, ki so žrtvovali ves svoj prosti čas smučarskemu športu, in ki so se iskreno trudili (verjamemo, da velja to tudi za Smučarski savez Jugoslavije), da bi to športno panogo spravili kvišku. Delali so tako, kot so najbolje mogli in znali — če pa smo kljub temu v tej športni panogi vedno bolj na repu uspehov, potem z rezultati prizadevanj naših smučarskih forumov, republiških in zveznih, ne moremo biti zadovoljni. Potem nekaj ni v redu. Lahko jim sicer izrečemo priznanje za njihovo dobro voljo, nikakor pa ne moremo še naprej potrpežljivo čakati, kdaj bo končno zob časa napravil svoje.

Za svoj denar, s svojo opremo, na lastno odgovornost — to je vse, kar jim nudimo

NE ENKRATEN SPODRSLJAJ, AMPAK DOLGOLETNO HIRANJE

Nikomur ne pade na um, da bi dejal: Dolgo smo delali; toliko smo sejali in toliko pridelali. Če so rezultati slabi, naj poskusijo drugi. Morda jim bo uspelo bolje, morda ne. Toda poskusimo...

Pred dvema letoma in pol je Smučarski savez ugotovil, da so naši tekmovalci preslabo pripravljeni, da bi se lahko udeležili zimskih olimpijskih iger v Squaw Valleyu. Takrat so polni načrtov in lepih besed pojasnjevali, kako bomo prihranjena sredstva raje vložili v načrtne

K smuku ne sodi samo tehnika, ampak tudi pogum

priprave za svetovno prvenstvo. Iz teh »načrtnih priprav«, o katerih je bilo povedanih toliko prepričljivih besed, se je izmislila največja polomija, kar jo je kdaj doživel jugoslovanski smučarski šport.

In spet slišimo prav od tam, kakor pred leti: »Škoda denarja, mar bi porabili sredstva raje za bolj načrtne priprave, namesto za draga potovanja, za ustvarjanje širših pogojev, za množičnost, iz katere bo zrastle desetstisoč novih smučarjev,

bolj perspektivnih tekmovalcev...«

Vsa zadnja leta do sezone 1960/1961 je bilo za pripravo državne reprezentance določeno 900.000 dinarjev — za vse skupaj: za tekače, za skakalce, za alpske tekmovalce, za člansko reprezentanco in za mladince.

Za 900.000 dinarjev se lahko danes deset smučarjev opremi s smučarsko opremo povprečne kvalitete za turistično smučanje.

Za 900.000 dinarjev tudi lahko 20 ljudi preživijo štirinajstdnevni dopust ob žitnici v Kranjski gori — če ne kadijo in ne pijejo.

Za 900.000 dinarjev pa se ne da pridelati kaj prida svetovnih rekordov in olimpijskih zmagovalcev, pa tudi tistim desetstisočim novim smučarjem, ki naj bi jih pričeli iz teh sredstev vzgajati, lahko damo samo po devet kovačev!!!

Za Jugoslavijo — na svoje stroške!

Prav je, da enkrat razčistimo, kako je s sredstvi, ki baje na škodo množičnosti nekontrolirano kopnijo za peščico tekmovalcev. Čeprav našemu športu ne bo v čast, povejmo, da ni dinarjev, ki bi izginjali v žepih državnih reprezentantov, pač pa so dinarji, ki jih pobiramo iz njihovih žepov zato, da lahko zastopajo barve svoje domovine v mednarodni konkurenci!

Vsi naši vrhunski smučarji si sami iz lastnih, trdo prisluženih in privarčevanih sredstev nabavljajo drago smučarsko opremo — čevlje, vetrovke, puloverje, hlače, rokavice, očala, čelade, palice, maže, varnostne vezi in velika večina njih tudi smuči. Čemu bi prikrivali sramoto, ko sili sama že na vseh koncih na dan: če ne bi bilo inozemskih tovarn Kneissl in Kaestle, ki največkrat brezplačno zamenjujejo našim reprezentantom polomljene smuči, bi bila vsaj polovica državne reprezentance brez smuči.

Ali vedo vsi tisti, ki so se ob zadnjih dogodkih oglasili k be-

sedi, da vladajo v našem smučarskem športu takšne razmere,

da celo naš najboljši smučar Janez Sumi ni dobil od smučarske zveze (niti republiške niti od zvezne) v vsej svoji karijeri niti enega para smuči...

da si je morala večina mladincev, ki še nima razreda, sama plačati potne stroške na nedavno državno prvenstvo...

da so tekmovalci v inozemstvu za nas najcenejši trening, saj krije vse stroške bivanja tamkajšnji prireditelj; udeleženci si morajo plačati samo potne stroške do meje prireditelja — in še to vožnjo v Svico so si morali člani naše državne reprezentance, ko so pred nedavnim potovali na tradicionalne tekme v Wengen in Grindelwald — plačati iz svojih žepov...

da se še nekaj dni pred letošnjim državnim prvenstvom za alpske discipline ni vedelo, kako bo, ker Smučarski savez Jugoslavije baje ni imel niti tistih 130.000 dinarjev, kolikor jih je vsako leto prispeval za to prireditve...

da naši vrhunski smučarji ne prejamejo nobene odškodnine za izgubljeni zaslužek med časom tekmovalca in je pravzaprav že kar neodgovorno početje, če poročen športnik z lastno družino še vedno goji smučarski šport. Kaj lahko rečemo drugega o tekmovalcu z ženo in otrokom, zaposlenim v kranjskem podjetju, ki je dobil za priprave dvomesečni brezplačni dopust, zraven pa se je še zavezal, da bo plačal podjetju 130 dinarjev na dan kot povračilo za prispevek za socialno zavarovanje; ali o državnem reprezentantu, čigar skupni osebni dohodki v treh mesecih so znašali 9500 dinarjev (pa nobenih posebnih nagrad, nobenih premij, nobenih dnevnih), ali o tretjem, o mladcu in perspektivnem skakalcu, ki so mu prejšnji mesec izplačali, reci in piši — 80 dinarjev, ali o četrtem, bivšem alpskem tekmovalcu, ki je šele zdaj, ko že leto dni ni stopil na smuči, poravnal poslednje obroke za smučarsko opremo, s katero je zabredel v dolgove za časa svojega udejstvovanja kot član državne reprezentance.

Se bi lahko naštevali takšne in podobne primere, ki bodo vedno pogostejši, kolikor bolj dosledno bo nagrajevanje po delu in kolikor boljše bo gospodarjenje v ekonomskih enotah, ki take športnike zaposlujejo.

MILAN MAVER

In klubi, boste rekli?

Kaj more smučarski klub s prazno blagajno, če je letos na državnem prvenstvu, na tej naši najbolj elitni športni prireditvi, nastopil njegov tekmovalac z dvema različnima smučkama na nogah?!!! Kaj more klub brez denarja, če še od tistih šestih tekmovalcev, kolikor jih premoremo, ena ni mogla nastopiti v smuku, ker ni imela varnostnih vezí? Kaj more klub, če njegovi najbolj zagreti delavci iz svojega žepa plačujejo najboljšim pionirjem vožnjo na

žitnici? Da, in kaj more takšen klub, če mu potem rečejo, odlej boš sam skrbel za reprezentante, ki so tvoji člani...

Ze leto dni je mladi strugar invalid. Ze leto dni hodi z operacije na operacijo. Nismo še pozabili škandala, ki je nastal, ko je ponesrečen in nezavaran obležal v francoski bolnišnici in ni vedel nihče, kako bi ga spravili domov, kdo bo plačal stroške prevoza, kdo bo poravnal stroške operacije. Takrat, pred smukom v Megevu, je pisalo na startni listi tekmovalcev: Janez Jenko — Jugoslavija. Danes pa piše poleg njegovega imena na kuverti, ki jo dobi vsak mesec od socialnega zavarovanja — 18.000 dinarjev!

Če bi ne bil državni reprezentant, bi danes, tako kot njegovi tovariši, zaslužil po 40.000 dinarjev na mesec...

Za Jugoslavijo je startal Janez Jenko in za Jugoslavijo startajo Lakota, Sumi, Šlibar, Pečar, Jemc, Reš, Pavčiča ter vsi tisti, ki se trudijo, da bi dali iz sebe najboljše, kar morejo, pa ne zahtevajo za to ničesar drugega, kot da bi jim omogočili, da bi se lahko dobro pripravljali, da bi bili lahko vsaj enakovredni nasprotnik tekmovalcem tam zunaj. Da, človek mora biti zares nepopoljšljiv idealist, da ob takšnih pogojih še vedno ni izgubil ljubezni do smučarskega športa.

In prav zato se človeku upira, če danes, po vsem tem, kar se je logično moralo zgoditi, kažemo s prstom na te fante in na njih valimo krivdo, ki so jo pridelali drugod.

MILAN MAVER

Človek mora biti zares nepopoljšljiv idealist, če v naših razmerah še vedno smuča s štartno številko na prsih

Ludvik Zajc, eden izmed fantov, ki se trudijo, da bi dali od sebe najboljše, kar morejo

Ze leto dni je mladi strugar invalid

4 Ponos pred sovražniki

Razen tega tudi J. Z., privatna uradnica, ki svojo krivdo priznava, pripoveduje, da je Mirjana podobna tisti ženski, s katero jo je B. povezal, vendar pa tega ne more z gotovostjo trditi, kajti s tisto žensko se je sestala samo enkrat.

Na podlagi tega Mirjani ni moč dovoliti svobodnega gibanja, temveč jo je potrebno onemogočiti v vsaki akciji.

POLICIJO SO POTEGNILI ZA NOS

Iz tega dokumenta o ilegalnem delu Mirjane Obradović je lahko videti, da se je dobro držala pred organi specialne policije. Mirjana Obradović je, če se lahko tako reče, kot številni drugi, z uspehom položila »najtežji izpit« v hrabrem boju naših ilegalcev — izpit »zadržanje pred razrednim sovražnikom«. V skoraj enem letu, ko so jo noč in dan zasliševali in mučili, specialna policija ni uspela ugotoviti, kako se v resnici piše, pa tudi tega ne, ali je sploh ilegalno delovala. Kajti Mirjana Obradović ni Mirjana Obradović, čeprav so jo ustrelili 25. maja 1943, ko je zavpila pred napadjenimi cevmi: »Zmaga je naša, živela svoboda, živela Komunistična partija in tovariš Tito!«

Deset dni pozneje pa je bilo na vrsti še eno sočudenje. To je bil znova poskus, da bi policija »izsilila« priznanje, vendar je ostalo samo pri poskusu.

ZAPISNIK O SOOČENJU

med G. M., ročnim stavcem, in Šuput Lidijo-Mileno, bančno uradnico.

Obrnjen z obrazom proti Šuput Lidiji-Lidiji je G. M. izjavil naslednje: Lani spomladi je M. L., s katerim sem bil kot partijski funkcionar povezan, rekel, da neka znanca zahteva, da ji izroči več osebnih izkaznic iz državne tiskarne. Nato sem mu odgovoril, da lahko to dobi po redni poti, da pa jih ne izročajo komurkoli. Nekaj dni pozneje sem ga srečal pri Agrarni banki s tisto osebo, o kateri mi je L. govoril. Povedal je isto, kot L. Ona je bila tedaj v družbi z njim. Tedaj me je on z njo tudi spoznal. Potem mi je odgovorila, da je nujna potreba Partije in vsa zadeva ne more čakati na redno pot, temveč se mora postopati hitro in neposredno.

Kot sem rekel, sem to žensko videl samo kratek čas, mimogrede, vendar mislim, da je ta ženska prav ta, s katero sem sedaj soočen.

Obrnjena z obrazom proti G. M. je Šuput Lidija-Milena izjavila naslednje:

Tega človeka ne poznam. Nikoli ga nisem videla in ni resnica, kar izjavlja. — Podpisana Milena Šuput.

In, ker niso mogli ničesar več storiti, ker so uporabili vsa »sredstva«, primer pa je postal

nerazrešljiv, so štiri dni po tem drugem soočenju agenti specialne policije napisali sklep, v katerem so med drugim zapisali:

Z zelo trmastim in ciničnim obnašanjem imenovane, ni bilo moč ugotoviti njeno določeno funkcijo v KP in s katerimi osebami je bila povezana, vendar, kar pa je bilo v preiskavi ugotovljeno, nedvomno kaže, da je nevarna in prepričana komunistka, ki jo je potrebno eliminirati iz družbe za daljše časovno obdobje.

Tovariši na prostosti pa so nadaljevali delo in boj. Pri tem pa so jim bile v pomoč bianco objave in bianco osebne izkaznice.

PRVA ŠTEVILKA »GLASA«

V okolici Beograda je ozka, mirna in tiha ulica Branka Cvetkovića. Prej se je ulica imenovala Ulica Cvetkova. Hiše v njej so nizke, značilne za okolično mest.

Ena med temi hišami, številka 15, pa vzbuja zdaj pozornost. Ali pritiska julijska žega ali pa januarski mraz, vsakdo se za trenutek ustavi pred njo. Ne zaradi lepote njenega pročelja, ne zaradi ograje, ki ni običajna. Našel ne bi ničesar izjemno zanimivega tudi ne v malem vrtu, ki je stisnjen med hišo in ulico. Privabila bi ga marmornata plošča med dvema oknom. Na njej je z velikimi črkami napisano:

»V tej hiši so tiskali prvo številko »Glasa«, organa Enotne narodnoosvobodilne fronte Srbije, 30. avgusta 1942. leta. Mestni komite Komunistične partije Srbije za Beograd.«

V tej hiši je bilo pod garažo zaklonišče, v katerega je bilo moč priti skozi odprtino v kleti. Vhod je bil dobro maskiran, tako da ga ni bilo mogoče opaziti. V zaklonišče so napeljali elektriko in namestili radijski sprejemnik. Vse do konca 1941 je bila tu tudi tiskarna. Iz tega prostora so odhajale v svet prve številke »Glasa«. Tu so v konzervah, kantah in torbicah pošiljali propagandno gradivo v notranjost dežele.

GLAVNI EKSPEDITOR

Iz dokumenta št. 11232, iz katerega smo zvedeli vse, kar smo tudi doslej napisali, pa je moč prebrati, da je »v tej hiši delala Danika Savić, študent prava, član KPJ od 1941. leta. Ona je bila glavni ekspeditor«.

Vendar, 27. septembra 1942. leta, so na podlagi informacij poverjenika Majdanica Nade aretirali Slobodanko Savić-Stefanović. Po aretaciji so jo dne 24. novembra 1942 zasliševali na oddelku specialne policije. Nekaj podrobnosti iz zapisnika:

V zvezi z odkritjem komunistične organizacije v Valjevu smo aretirali tudi M. K., z ilegalnim imenom »Mira«, po poklicu privatna uradnica, ki je na zaslišanju izjavila, da je bila komunistični kurir med B. M., učencem Kmetijske šole v Valjevu in sekretarjem mestnega

komiteja, ter Beogradom. V svoji izjavi je rekla, da je trikrat potovala kot kurir v Beograd. Nosila je pošto, ki ji jo je izročal B. M. pisma pa je izročala v Beogradu v Zlatiborski ulici neki osebi — ženi srednje postave, črnih las s tankimi nogami, ki je zelo težko dihala. To žensko je spoznala v Savić Slobodanki, ko so jo z njo soočili v Centralnem zaporu uprave mesta Beograda. S Savićevno se je M. povezala na javki. M. je na sestanku v Zlatiborski ulici prala, »če se ulica še nadaljuje«, kot dogovorjeno znamenje pa je imela omenjena ženska obvezan prst. M. pa bel robček v žepu kostima. Na drugem sestanku je omenjena Savićeva prišla z nekim moškim manjše postave, na tretji sestanek pa je sploh ni bilo, temveč je prišel samo tisti moški, s katerim je bila Savićeva v družbi na drugem sestanku. Ta je rekel, da Savićeva ne more priti, ker ji »grozi policija«. Na prvem in drugem sestanku je M. izročila pismo B., prejela pa tudi zanj pismo. Na drugem sestanku je prejela v kuverti 6 števil »Proleterja«. Kot je povedala M. K., so bili sestanki cel avgust.

Zapisal Erguč.

NI RESNICA

Vendar niti prijava poverjenika niti obremenitev K. M. po izdaji valjevske partijske organizacije niti mučenja niso mogla zlomiti Daniko Savić. Niti ene obtožbe ni priznala in nobenega ni izdala. Zapisnik o njenem zaslišanju jasno govori o tem.

ZAPISNIK

o zaslišanju Slobodanke Savić-Stefanović, gospodinje iz Beograda.

Jaz sem Slobodanka Savić, ločena žena dr. Branislava Stefanovića, zdravnika iz Požarevca, zdaj gospodinja, stanujem v Ulici Cvetkova, št. 15 v Beogradu. Moji starši Savić Peter, veterinarski svetnik, in Ana, rojena Trpković. Rojena sem dne 20. junija 1914 v Svilanju, poročena, pravoslavne vere, nikdar obsojena, neknazovana.

II.

Nisem član Komunistične partije, nimam nikakršnih zvez s komunisti. Ne poznam nikogar od komunistov. Ni mi znano o njihovih akcijah.

Ni resnica, da sem se v Zlatiborski ulici kdajkoli sestajala z M. K., privatno uradnico iz Valjeva niti, da bi mi ona kot kurir Mestnega komiteja iz Valjeva izročala kakršnakoli pisma od B. M., učenca kmetijske šole iz Valjeva in sekretarja tega komiteja. Ni resnica, da sem na te sestanke z M. pripeljala še neko osebo in jo z njo povezala za komunistično delo. To M., ki je na soočenju trdila, da se je sestajala z menoj in da je od mene prejela nekaj komunističnih časnikov, sploh ne poznam, doslej je nikoli nisem videla, pa

tudi slišala nisem o njej. B. M. prav tako ne poznam, o njem doslej nikoli nisem ničesar slišala.

Imam veliko maturo, abiturientski tečaj in dve leti pravne fakultete z vsemi položenimi izpiti. Od 1939 do 1940 sem bila časna uradnica v Agrarni banki. Bila sem član »Botiča«, vendar ni resnica, da bi sodelovala v kakršnikoli politični akciji.

Ulica Božina, bančnega uradnika, poznam iz »Botiča«, kjer je bil sekretar. Vendar ne vem ničesar o njegovem političnem delu, ker nisem imela z njim nikakršnih političnih odnosov.

Sploh ne poznam natakarja Nikola Manojlovića.

Ni resnica, da sem politično delala z natakarji niti s komerkoli drugim. To je vse, kar imam reči in vem reči v svojo obrambo.

V zapisniku je vse resnično zapisano. Podpis...

Deset dni po tem zapisniku so agenti specialne policije soočili Slobodanko Savić-Stefanović s K. M. iz Valjeva. Občutili so, da Slobodanka precej več ve, kot pripoveduje in kot jo drugi obremenjujejo. Zato si prizadevajo, da bi iz nje izvlekli vse, kar je mogoče. Vendar so bila tudi zdaj njihova prizadevanja samo poskus. Zato Radovan Grujić ni mogel storiti ničesar drugega, kot podpisati prejšnji zapisnik.

Na soočenju s K. M. je Savić-Stefanović Slobodanko odgovorila, da se z njim ni nikoli sestajala, da od njega ni prejela nikakršnih pisem, še manj pa, da bi mu izročala kakršnakoli pisma za druge.

ZARADI NEPRIZNANJA TABORIŠČE

Po vsem tem, ko so uporabili vse svoje običajne in znane metode za priznanje, so v oddelku Specialne policije sklenili, da Slobodanki Savić-Stefanović ni mogoče dovoliti »prosto gibanje« oziroma so ji povedali sklep, da jo pošljejo v taborišče, kar pomeni, da jo pošiljajo pred cevi.

SKLEP

Na podlagi 12. člena zakona o zaščiti javne varnosti in državi smo sklenili, da Savić-Stefanović Slobodanko, gospodinjo iz Beograda, pošljemo v koncentracijsko taborišče kot nevarno za javno varnost, red in mir v državi, in sicer v tolikšni meri, da jo je potrebno za vselej eliminirati iz družbe.

OBRAZLOŽITEV

Imenovana je član Komunistične partije... Slobodanka ne priznava ničesar, vendar smatramo, da je bilo med preiskavo ugotovljeno, da je višji komunistični vodja.

Na podlagi tega ji ni moč dovoliti svobodno gibanje, temveč jo je treba onemogočiti v vsaki akciji.

V velikih pripravah na razorožitveno konferenco v Ženevi in v pričakovanju, kako se bo naposled končalo za mizo, za katero sedita francoska in alžirska delegacija, sveti žarek splošnega zanimanja v areni aktualnih zunanjepolitičnih dogodkov tudi na »primer Kroll«.

Ta zahodnonemški veleposlanik v Moskvi je moral minulo sredo nemudoma odpotovati v Bonn, kajti njegovo zadevo so jeli »razčističevati na najvišji ravni«. Razplet zadeve pričakujejo povsod, kjer je za to interes, z veliko napetostjo. Pri vsem namreč ne gre le za zahodnonemškega veleposlanika, ki si je dovolil »delno uresničiti« nekatere osebne ideje in predloge pri normalizaciji sovjetsko-zahodnonemških odnosov, temveč je ta veleposlanik posledica in izraz problematične bonnske politike.

»Zadeva Kroll« kaže, da bonnska vlada nima realističnega in enotnega zunanjepolitičnega koncepta, s katerim bi lahko javnosti pokazala, da si kolikor toliko prizadeva pri reševanju berlinskega in nemškega vprašanja. Njene špekulacije, ki naj bi ji prinesle nekatere določene prednosti tudi pred Sovjetsko zvezo in njenimi zavezniki povzročajo glasna diplomatska razpravljanja in skandale, kar kajpada rodi vedno večje nezaupanje Zahoda v uradno zahodnonemško politiko, na notranjem planu pa podpira to le najbolj reakcionarna politična stališča.

Od začetka berlinske krize v Bonnu neprekinjeno iščejo in napovedujejo »aktivno vzhodno politiko«, ki naj bi pripeljala do začetka reševanja berlinskega in nemškega problema. Vendar doslej še ni nobenih praktičnih rezultatov.

»PRIMER KROLL«

Pred kratkim so sklicali konferenco veleposlanikov iz največjih svetovnih političnih središč, ki je morala skupaj z bonnskim odgovorom na sovjetsko spomeniko definitivno razjasniti zahodnonemško stališče do reševanja berlinskega in nemškega problema in s tem pomagati, da i zahodni zavezniki i Sovjetska zveza vidijo, kaj bonnska vlada želi in kaj je pripravljena storiti, da začne problema v resnici reševati, »zadeva Kroll« pa je konkretni rezultat teh pojasnjevanj.

V zadevo so se vmešali vsi mogoči zahodnonemški činitelji. Župan Zahodnega Berlina Brandt je opozoril Adenauerja in zunanjega ministra Schröderja, da so stališča veleposlanika Krolla, če je točno, kar pišejo časniki, popolnoma nasprotna načelom določene zahodnonemške politike. Predsednik Liberalne stranke Mende je vzel Krolla v sramežljivo zaščito, predsednik Bundestaga Gerstenmeier pa je izrazil močnost parlamentarne preiskave, če se vlada ne bo precizno izjasnila po tem, ko bo od Krolla dobila potrebne odgovore. Predstavniki beguncev pa so Adenauerja opozorili, da so mišljenja, ki jih zdaj pripisujejo Krollu, »izdajstvo države«.

Zato je bil veleposlanik Kroll strogo analiziran, njegova zadeva pa bo večkrat pod močnim drobnogledom. Nekateri komentatorji domnevajo, da se nad Krollovo glavo zbirajo »precej temni oblaki«. Vendar med vsemi sumničeni in opozorili ni niti ene izjave, ki bi odgovorila na naslednje vprašanje: kaj pravzaprav želi zahodnonemška politika? Prav zategadelj politični opazovalci smatrajo, da »primer Kroll« ni primer samo enega med zahodnonemškimi veleposlaniki, temveč je motni rezultat Adenauerjeve motne »vzhodne politike«.

Adenauerja je pred dnevi obiskal Kennedyjev posebni veleposlanik v Zahodnem Berlinu Clay, ki se je s kanclerjem pogovarjal o konferenci ministrov za zunanje zadeve v Ženevi. Kaže, da bi Dean Rusk zelo rad, preden bi se sestal z Gromikom, slišal zahodnonemška stališča o problemu mednarodne kontrole nad pristopi v Zahodni Berlin.

Zahodnonemška vlada je doslej energično zavračala idejo, da sta med deželami, ki naj bi bile v tej kontroli tudi Zahodna in Vzhodna Nemčija, zahtevajoč, da imajo to kontrolo samo štiri velesile. Amerikanci, kot kaže, bi podprli Sovjetsko zvezo, da bi se v kontrolni organ uvrstili tudi Zahodna in Vzhodna Nemčija. Kaj je na to vprašanje Adenauer izjavil Clayu, ni znano, vendar se zdi, da bodo med »razčističevanjem zadeve Kroll« našli odgovor tudi na to vprašanje.

PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE

16 Zacvilile so zavore

Razen mene so še štirje izstopili v Veraciu. To mi je bilo zelo všeč, kajti tako nisem vzbudil nobene pozornosti. Odsel sem v hotel, ki sem ga prvič videl. Lastnika sem srečal na pragu. Povedal sem mu, da so mi na sledu, vendar, da se mi zdi, da sem neopaženo le prisel v mesto.

— Dobro, zdaj je 18.30, mi je rekel. Na obali morate biti ob 21.30. Če hočete biti točni, morate od tod najkasneje ob 21.00. Med tem kajpak lahko pridejo semkaj zasledovalci. Na srečo se zmrči že prej. Dal vam bom vojaško dežno pelerino. Oblecite jo, krenite čez trg, zavijte na levo po glavni cesti in hodite počasi. Dohitel vas bom. Ne bi bilo najbolje, če bi kdo opazil, da greva skupaj od tod.

Naslednji dve uri sva sedela in se pogovarjala. Do 21. ure sem bil pripravljen, da odhitim. Oblekel sem dežno pelerino, ki je skrila mojo uniformo in oznake, ter smuknil skozi stranska vrata. Kmalu se je za menoj približal neki avto in spet sem bil s prijateljem.

Četrte ure nama je bilo potrebno, da sva prispela do tistih stopnic, ki so vodile s ceste proti obali. Moj prijatelj je zastavil avto in zahteval, da čimprej izstopim.

Komaj sem se jel spuščati po stopnicah, je že odbrzel nazaj, brzkone da bi si zagotovil alibi.

Na koncu stopnic sem počakal in začel iskati primeren zaklon, kjer bi lahko

prebil pol ure. Ves lok plaže je lahko vsakdo, kdor je stal na cesti, dobro videl. Našel sem nekako vdolbino, popolnoma suho in se splazil vanjo.

Z baterijsko svetilko sem na hitro pregledal zakon in ugotovil, da je to luknja za mrtve rake in druge smeti, ki jih prinaša morje.

Tukaj sem bil približno deset minut, ko so nad menoj zacvilile zavore avtomobila, ki je moral pribrezeti s precejšnjo hitrostjo.

Začuden sem bil, zakaj bi se vendar na tem samotnem kraju ustavil avtomobil. Mar je šlo za kakšen sestanek?

Neki glas, ki je bil precej oddaljen, je nekaj kričal, glas, ki je bil tik nad menoj, pa mu je odgovarjal: »Nikogar ni tu, gospod oberst!« To je pomenilo, da so zasledovalci Nemci, gospod oberst pa gospod Shtam, kajti edino on je bil nemški polkovnik, ki bi se morebiti zanimal za mene.

Nisem si mogel misliti, kako mu je uspelo, da me je našel v Genovi in kakšna intuicija ga je gnala, da me išče prav na tem kraju, ki ni ležalo tik ob obalni cesti. Še danes ne znam odgovoriti na ta vprašanja.

Shtam je še enkrat nekaj zakričal, glas nad menoj pa mu je odgovoril: »Da, gospod polkovnik.« Koraki so se jeli po tem oddaljevati proti cesti. Potem sem zaslišal ropot motorja, ki se je oddaljeval.

Lažje sem zadihal. Preveč napetosti je bilo v zadnjih petih minutah. Blížil se je čas, ko bi morala priti podmornica. Kajpak je bila tudi možnost, da nekdo na cesti stoji in opazuje. Vendar treba je bilo tvegati.

Moj mali zaklon je bil edini kraj, kjer se je lahko človek skril v tej okolici. Tedaj mi je šinila v glavo še ena vznemirljiva misel. Doklej bo Shtam divjal proti zahodu? Verjetno pač domneva, da sem nekeje tod, pa se lahko vsak trenutek spet vrne. In če pride v trenutku, ko pripluje podmornica? Sicer pa imajo Italijani za takšen primer dober izrek: Che sara sara! Vendar pa so ladje vojne mornarice dobro izvežbane. Medtem ko sem premišljeval in ugotavljal vse mogoče kombinacije, sem zagledal z morja dolg snop svetlobe. Nikoli ni nihče s toliko sreče odgovoril na signal.

STRELJANJE

Noč je bila črna, brez meseca. Minilo je nekaj časa, da sem zaslišal vesla. Spet sem dal signal z baterijsko svetilko. Kmalu je ob skale butnil čoln. — Dober večer, gospod, je rekel veslač. Bil je tisti človek, ki me je pred tedni tedni izkrcal na tujo obalo. Ko smo se jeli oddaljevati od obale, se je jel glasno smejati.

— Kaj vas pa tako lepo zabava, sem ga vprašal.

— Veste, ko sem vas pred tedni izkrcal, je rekel moj tovariš Tom, ko sem se vrnil na podmornico, da ne bomo nikoli več videli tistega nesrečnika. Stavila sva. Rekel sem mu, da se boste zagotovo vrnili. Zdaj pa mislim, kakšen

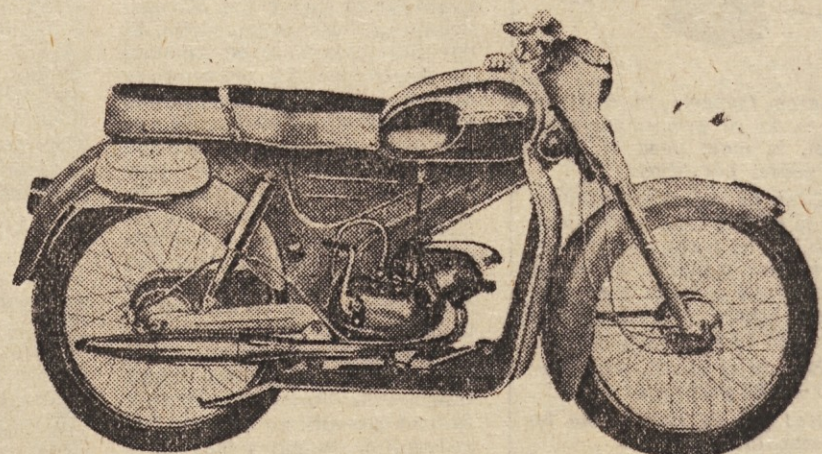
obraz bo napravil, ko vas pripeljem na podmornico.

— To je vse lepo, sem mu rekel, vendar, ko sta se vidva o tem pogovarjala, se je tamle zgoraj ustavil avtomobil in, če se ne motim, lahko še marsikaj doživiva. Zato pa, če vam je kaj do tiste stave, veslajte tako, kot še nikoli doslej niste veslali v življenju!

Nenadoma je nekdo zakričal z obale. Potem je zadonel strel. Slišati je bilo,

kot bi dve pištoli streljali hkrati. Verjetno niso ničesar videli, pa so streljali v smeri, od koder je bilo slišati vesla. Sreča je bila, da niso imeli pušk. Kajti dve krogli sta padli v najino neposredno bližino. Vedno bolj sva se oddaljevala od obale. Prijatelj je res veslal kot za stavo. Kmalu sva pred seboj zagledala neko temno gmo. Čez nekaj trenutkov sem segel v prijateljske roke. Povzpeli sem se na palubo podmornice.

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

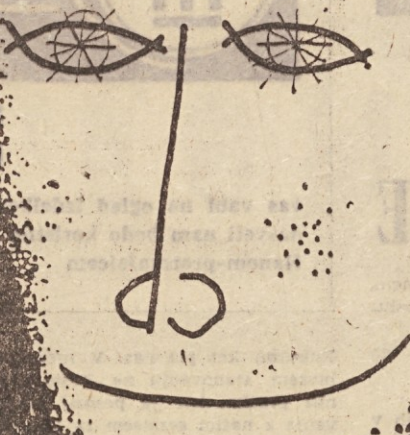
močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenjanja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomosovega Colibrija T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

pravili smo mu obešenjak

hans hellmut kirst

Trenutno sestavljajo Wolfov živalski vrt štiri svinje, deset-gosi, štirinajst rac in štirindvajset kokoši; sedemnajst jih nosi dovršena jajca. Vse živali žive, da bi olepšale svečanosti in spominske dneve častniškega zbora.

Vogel opazi da sta oba častnika, Strick in Kessler, odšla iz oblačilnice. Pritihotapi se za njima. Kessler pripoveduje: »Ker imam dovoljenje poveljujočega generala, imava dokaz, pred katerim bo moral polkovnik poklekniti.« Tedaj opazi, ne brez jeze, Vogla. Ta poroča: »Gospod polkovnik je na terasi!«

Vogel gre naprej, da bi jima pokazal pot. Opazi, kako Kessler z nedolžnim obrazom pristopi k polkovniku in ga pobara, če mu je kosilo teknilo. Opazi tudi, in to je tudi pričakoval, da je pogovor popolnoma utihnil, kot da so vsi na terasi izgubili dar govora. No, tedaj strese polkovnik Kesslerju na uho čist posmeh: »Oprostite, prosim,« reče z glasom, kot bi se cedila od njega med in mleko, »ker častniški zbor in moja malenkost nismo počakali na vas dlje kot petnajst minut.«

Vogel nagonsko začuti vedno večjo in hitro potrebo po velikem konjaku. Pripravi pladenj z velikimi čašami in postavi steklenico v bližino. Tekočina za hlajenje nacionalnosocialističnih političnih motorjev.

Terasa trepetava v soncu. Ljudje pod senčniki se zde Voglu razdvojeni, kot silhuete brez obrisov. Ne bi se začudil, če bi se razblinili in odplavali, ali če bi se spremenili v dim in izginili. Toda glasovi, ki prihajajo do njega, so jasni. Ne vidi sicer ostrih in jasnih obrisov ljudi, toda čuje glasove, ki lahko pridejo samo iz takšnih teles.

Predvsem glas stotnika Kesslerja, glasn, močan, predirljiv. Glas, ki jasno odjekva po terasi, glas kot udarec s palico, glas, ki bi skoraj lahko prijel, glas, ki stoji na terasi kot ogromen kip. Kessler pripoveduje: »Medtem ko ste obedovali, sem našel nacionalnosocialističnega častnika za poveljstvo v Rehhausen.«

Vogel čuti, da se z divjo hitrostjo približuje čas, ko bodo od njega zahtevali dvojni konjak. In pripravi odmašek. Polkovnik Müller vpraša, kot bi se na soncu posušil in izgubil slino: »Koga?« Kessler reče hladnokrvno, kot igralec, ki ima boljše karte, kadar igrajo za veliko vsoto: »Poročnika Strickala.« Vogel vtakne steklenico med kolena. Izvleče zamašek, začuje se zamolkel pok, kot bi v daljavi umiral topovski strel. Čuje polkovnika, ki oprezno pravi: »Vi niste poslednja oblast, Kessler.« In Kessler z neizpremenjenim mirom: »Poslednjo oblast, poveljujočega generala, sem obvestil po telefonu, in on je pristal.«

Na terasi je globoka tišina. Kot bi izumrli. Nikogar ni več, razen Vogla s steklenico konjaka. Vogel jo krvavo potrebuje. Veliko čašo napolni do roba. In jo izpije. Do zadnje kapljice! Po grlu steče kot baklada!

Polkovnik poviša glas: »In če obvestimo poveljujočega generala o sinočnih dogodkih? Menda veste, kaj mi slim, Kessler? Če bi hoteli, bi lahko vzdignili prah. Če moramo nož na nož, sem prepričan, da se nam bo ponudila priložnost, da si bomo izbrali nacionalnosocialističnega častnika za svoje področje.«

Kessler takoj odgovori: »Sumim, vsaj glede glavne točke. Lahko bi se zgodilo, da bi dobil Rehhausen drugega nacionalnosocialističnega častnika in ne tiste, ki sem ga izbral. Mogoče. No, prav tako je mogoče, da bi dobili tudi novega poveljnika!«

Voglu se zdi, da mora izliti vase nov kozarec konjaka na državne stroške. Vse kar je prav, Kessler napada kot boksarski prvak. Zadaja težke duševne udarce. In če bo potrebno, bo gladko izvrgel iz zbora polkovnika in tovarišja. Vogel zastrže z ušesi. Toda, kot da ni nikogar na terasi. Nenadoma zavpije polkovnik: »Vogel, konjak!« Vogel se odzove kot odmev: »Da, gospod polkovnik!« In brž natoči pripravljene kozarce.

Vzame pladenj, ga nese čez teraso in postavi na mizo. Prisotni primejo za

kozarce. In izpijejo. »Iztočite do dna!« ukaže polkovnik.

Kessler si velikodušno otira pot. »Če izve poveljujoči general za svinjarijo s postajnim poveljnikom,« pravi malomarno, »ne bo imel druge izbire, kot da bo o tem obvestil najvišje predstojnike. Ali je res nujno potrebno, da jim obesi zavezo na nos? Toda če želite, prosim. In bodite prepričani, da bodo najvišji predstavniki prav gotovo vtaknili nos v zavezo, če hoste nasprotovale moji izbiri nacionalnosocialističnega častnika. V vsakem primeru zavezi druga drugo izključujeta. Lahko izbirate.«

Kessler seže po steklenici konjaka, natoči sebi in Stricku, trči z njim in mu nazdravi. Nato ježno zagleda Vogla: »Dajte steklenico sem in izginite!« Vogel, ki opazi, da ga Raabe vprašujoče pogleduje, znova odide. Vse, kar se dogaja na terasi, ga zelo vznemirja in zdaj bi bilo pravo razkošje, če bi lahko do konca spremljal ta pokol. No, zdaj nima druge izbire, kot da znova ujezi ljubko in prenažrto Ireno.

V kuhinji sreča prijatelja in sostanovaleca Höpfnerja. Vojak Höpfner se pogaja z Ireno. »Kaj delaš tu?« vpraša Vogel. — »Kaj ti mar!« — Vogel mu seže v besedo, kot da zamenjuje podčastnika doma: »Irena, podčastnik ukazuje, naj mu prideš pospraviti sobo. In to takoj. Hitro te potrebuje.« Irena se poslušno odziblje.

»No?« vpraša Vogel. Höpfner odgovori: »Prišel sem po hrano za stotnika Wolfa.« »Zmanjkalo je,« odvrne Vogel. »Wolf je že žrl. Sam sem ga videl.« »To še nič ne pomeni,« prepričljivo razlaga Höpfner, kot da prisega na državno zastavo.

»Noben prasec,« ga zavrne Vogel kot sodnik, ki razglša dokončno sodbo, »noben prasec v vojašnici ne žre dvojnega obroka in tudi tvoj stotnik ne.« Höpfner ne razume sostanovaleca Vogla. »Vsak dan prihajam po kosilu po obrok za stotnika Wolfa.« — »Rad verjamem. In potem ga sam požreš.«

Höpfner spozna, da je njegovo posebno žrtve v nevarnosti, zato zagrozi: »Obrok sem, sicer ti bom polomil kosti.« In Vogel kot mimogrede: »Lahko ga dobiš.« — »No, torej,« — »Lahko ga dobiš,« pravi Vogel in se smehlja, »če podpišeš listek s tole vsebino: Potrjujem, da sem prejel poseben obrok hrane za stotnika Wolfa, čeprav so me opozorili, da je že jedel.«

Höpfner nedostojno zakolne in krčevito premišljuje, kako bi dobil obrok, ki mu pripada. Tedaj nekdo zakliče s terase Voglovo ime. Vogel odhiti. Höpfner zadovoljno opazuje, kako se Vogel oddaljuje. Spretno seže z roko v posodo in strese precejšen del njene vsebine v svojo skledo. »Pes neumni,« reče in misli s tem na Vogla.

Voglu so ukazali, naj pri priči priinese novo steklenico konjaka. »Dragi moj poročnik Strick,« je dejal polkovnik, »midva morava trčiti na najino uspešno in vztrajno sodelovanje.« In takoj nato: »Kaj čakate, Vogel? Zaprite gobec in izginite!«

Prvo dejanje, ki ga je storil novoimenovani nacionalnosocialistični častnik, je bil daljši popoldanski počitek. Zaspal je kot ubit, posebno zaradi sedmih konjakov, ki jih je izpil.

Poročnik Raabe odide ob 14.30. uri na športno igrišče. Strick spi. Ob 16.30. uri se Raabe vrne z igrišča. Strick spi. Ob 18. uri opravi Raabe s stražo. Strick še vedno spi. Okoli 19. ure se prikaže desetnik Vogel in s tem je konec poročničkovega izdatnega spanja. Vogel ga zbudi z mokro brisačo. Dvakrat jo zvije in vrže Stricku v obraz. Strick se zbudi in zakolne.

»Sedem je, gospod poročnik! V pisarnah so že nehali delati. Gospod poročnik lahko vstane, ker mu ne grozi nobena nevarnost. Ob osmih obhod in ogled mesta, potem večerja v krogu posadke.« In Vogel odide.

Strick ima neprijeten občutek, kot da mu nekdo sedi na glavi in ga ne more zgrabiti. In na mestu, kjer ne sedi, ga drži za lase. Seveda tri sto hudičev, kriva je vrsta konjakov. Tega ne prenese. In če se bo tako nadaljevalo, bo

moral temeljito vaditi. Kakšna neumnost to pijačevanje!

S pomečkanega obličja buljijo sive oči v vzoren red častniške sobe. Nikogar ni. Zagleda posodo z mrzlo vodo in potopi vanjo glavo. Dobro mu de! Prekrito dobro!

Nato potegne naramnice čez ramena in se mimogrede pogleda v zrcalu: brezbarven obraz, kosi mesa, pokriti s kožo, usta kot ozka zarez, oči globoke, brazgotine, kot da jih je nekdo izdolbel z grobim rezbarskim nožem. Obraz, kot jih je na ducate; oblikovan v veliki livarni vojne. Če ne bi imel uniforme, bi ga imeli za smetarja ali odpuščenega uradnika. Obraz, ki se mu smehlja, ni niti najmanj prijeten, ne, nikakor. In zaradi njega, bi ta nepomembni gobec lahko zbrisali z zemljinega obličja. Obenem z nekaterimi drugimi.

Zapne si hlače in si prizadeva, da bi s stola dosegel nogavice. Vstane in udari z glavo ob polico za knjige. Oho, Raabejeva zasebna knjižnica. Kaj pravzaprav bere ta človek poleg Grimmovih pravljic? Seveda: Hitlerjev »Mein Kampf«, Rosenbergov »Mitus«, Chamberlainovo »XIX. stoletje«. Pogreša samo še kaj o dobri zemlji in krvi, Darda in priložnostne govore Roberta Leya. Kaj? Nič takega? Nobenega dela te vrste? Ampak Raabe, Raabe! In sicer? Knut

Hamsum, severnjaški bard. In? Tomaž Akvinski! Saj ni mogoče, gotove se moti. In tam? Tomaž Kempčan, André Gide, Dante, Bernard Shaw in Charles Dickens, potem dve imeni, ki ju ne pozna, in — kaj prav vidi — Thomas Mann, Herman Hesse in Ernest Vichert. Kaj to pravzaprav pomeni? Mar Raabe vse to bere? Ali pa tega z onim prikriva? In če to dela, koga s kom? Ali pa se preprosto prenašičuje?

V sobo vstopi Raabe. Prihaja iz častniškega doma. Pravkar je poveljeval. »Do osmih imate še dovolj časa, gospod Strick, toda poveljevanje morate in večerjo delijo od šestih do osmih. Lahko pridete in odidete, kadar hočete. In kdor ne pride, mu ni treba oditi. Kdor noče večerjati v častniškem domu ali pa zaradi službenih opravkov ne more, sme prositi, da mu sluga prinese večerjo.«

Strick si prizadeva obuti škornje. Toda tokrat gre mnogo težje kot sicer. Za trenutek pomisli, če mu ni mogoče Vogel nalil vode v škornje, da so se uskočili, in to ga razjezi. Raabe mu molče pomoli zaponki za natikanje škornjev.

»Ali pričakujete, gospod Strick,« reče Raabe, »da vam bom čestital k novi dolžnosti?« »Lepo bi bilo,« odgovori Strick in zastoka ves zaposlen z nepo-

je v redu — nacionalni socialist. To je logika mekarice.«

»Zlo je v tem, Strick, ker vi v nič več ne verujete. Ne morem si misliti, da bi se lahko navdušili za neko veliko misel, ki naj bi osrečila človeštvo.« — »Bežite, no, prosim vas! Jaz ne sanjam, ampak gledam stvari takšne, kakršne so! In dovoliti mi morate, da imam o nacionalnem socializmu svoje mnenje. Kot tudi o drugih stvareh, ki so na svetu.«

Raabe skrbno zapre knjigo lirike. »Budno bom spremljal vaše delo,« reče, kar zveni kot rahla grožnja. Strick z robotimi kretnjami obleče vojaški suknjič. »In jaz vam obljubljam,« obljubi, »da vam bom pokazal, za kakšnimi vzori hrenpite.« »Radoveden sem že,« ga skuša prepričati Raabe. Nato vzame knjigo pod pazduho, natakne čepico in hoče oditi.

»Kam greste?« vpraša Strick. »Boste v svobodni božji naravi uživali ob lirskih pesmih? Ne bojte se. Vsak hip se bom pobral in me najmanj štiri ure ne bo.« »Zmenil sem se v mestu,« ljubeznivo pojasni Raabe. »Tam imam znanec. Enkrat na teden imamo literarni večer. Pridite prihodnjič z menoj, če vas veseli. Prijetni in kulturni ljudje so. Tudi stotnik Geiger je vedno tam. Sicer pa odlično deklamira. Danes bomo brali Mörikeja.«

»Bog me varuj!« vzklikne Strick obbijajoče. »Ljubše bi mi bilo, da mi okrožni vodja izdre zob, kot da bi poslušal Geigerja, kako deklamira Mörikeja. Vrag naj vzame vas in vaš literarni krožek. Pošteno se ga bom napil. Heil führer, Raabe! In če je mogoče tudi nemška književnost!«

»Vedete se kot buldog, Strick. In sicer takšen, ki so mu nataknil nagobčnik.« Raabe se ljubeznivo dotakne čepice in s prirojeno obzirnostjo zapre vrata za sabo.

»Nagobčnik!« zarendi Strick za njim. »Šele tedaj bo opazil, da ga nimam, ko ga bom pošteno usekal v zadnjo plat! Nagobčnik! No in četudi! Še vedno je boljši kot očala!«

Poročnik Strick in desetnik Vogel počasi korakata po poti, ki se spušča v Rehhausen. Večer je, nekoliko moten, skoraj izpran poletni večer. Narava je zbledela, kot bi visela na skeletu sveta in bi jo hoteli posušiti.

Vogel pelje svojega mladostnega prijatelja skozi gosto porasel park v dolino. Ozka in zelo vijugasta pot pelje skozi tišino. Na klopeh sede vojaki z dekleti. Mrak, ki se spušča, motno osvetljuje obraze, ki se iščejo. Bolj plosčati so, miješji in mirnejši kot podnevi. In privlačnejši.

slušnimi škornji, »ampak nič več. Razen tega bi lahko posumil, da bi mi radi zlezli v ... Seveda. Ali pa bi mi radi izrekli sožalje, Raabe?« Raabe lista po debeli knjigi »Tri sto let nemške lirike.« In reče kot mimogrede: »Vam sožalje? Mogoče prej stvari, ki jo zastopate.« Nazadnje je Strick uspel in obul škornje. Prav gotovo je prasec, Vogel, vil vodo vanje, si misli. Skozi raztrgane nogavice čuti, da so škornji vlažni in hladni; da so hladno vlažni.

Pristopi k Raabeju. »Menite,« pravi izvalno, »da nisem nacionalni socialist?« Raabe vzdigne pogled s knjige: »Vi niti ne veste, kaj je to.« — »Vi seveda veste, kajne Raabe?« — »Prizadevam si, da bi doumel.« — »In nič več?« — »Sleherno idejo,« reče zamišljeno in gleda mimo knjige, »oživijo njeni nosilci. Biti vzor je vse!«

Strick z naglo kretnjo otiplje brado. Spet so pognale ostre bodice, toda posebej se ne bo bril. Za koga neki? In navsezadnje, on ni nikakršen vzor in to tudi nikoli ni hotel biti. »A propos: vzor, dragi Raabe. Postajni poveljnik je gotovo bil vzor, kajne?« — »Izjema je.« — »Ni mogoče. To pomeni, da je vsakdo, ki je prasec, izjema. In vsakdo, ki

Kot je videti, nikomur ni mar za oba počasna sprehajalca. Kadar se kdo izmed njih pripravi, da bi pozdravil, Vogel blagohotno odmahne z roko, kar ga, kot je videti, zelo zabava. »S srečo je tukaj zelo na tesnem. Prevelika potreba po ljubezni in premalo prostora,« razlaga. »Ko smo bili mladi, je bil ves park naš. Tukaj pa leže na vsaki klopi po štirje in pol ducata za klopjo. Kako je že rekel führer? Nemčija je postala lepša in večja!«

Strick vznemirjeno pošili na desno, ker se neki par na levi preveč živahno ukvarja z ljubeznijo. »Prej si govoril povsem drugače,« reče zamišljeno. — »Prej sem se bojeval za Adolfa in veliko Nemčijo. No zdaj me ne potrebuje ta več. Zanju se zdaj, kot pravijo, bojuje božja previdnost. Prej nekoč sem bil jamstvo za prihodnost. In zdaj? Lupina.«

Strick globoko zamišljen koraka dalje. Strmi v mrak, kjer vidi kot na napetem platnu meglene in čudno skrite počene podohe. Vidi Vogla, kakršen je bil nekoč, pred desetimi leti, vesel mladinec v kratkih hlačah. Nikoli sam, vedno je imel s seboj kakšno žival, jazbecarja Hermana, zajca Elvira, mačka

Lohengrina ali vsaj krta Abrahama. Vedno ga je nosil v hladnem žepu in ga je izvel, kadar je pričakoval poseben užitke; v šoli, na vlaku — in nekoč, eh, kako je bilo vznemirljivo — v cerkvi. To se pravi, v cerkvi svojega lastnega očeta, kajti stari Vogel je bil občinski duhovnik.

In Vogel, kot da čuje spomine, kot da ne gre za pretrgane misli, ampak za glasen pogovor s samim seboj, pogovor, ki ga je mogoče razumeti. In zadržano jezo: »Misliš, da moram biti tudi jaz pobožnjak, če je bil oče krasen primer duhovnika!«

Vogel je bil bojevit duhovnik, si misli Strick. Nikoli ni zaključil pridige, ne da bi omenil ljubezen do domovine in njene sovražnike. In bolj kot je bila domovina v nevarnosti, večja ljubezen je gorela v Voglu. Za junaške bojevnike za domovino so molili kar naprej v vsaki cerkvi in to glasno. V mirnih časih enkrat na mesec, med vojno vsako nedeljo dopoldne. In onadva, petnajstletna pobiča, sta navdušeno pritiskala na mehove orgel in se obešala na zvonove. »Zelo ponosna sva bila na tvoje očeta,« pravi Strick.

Neznaten odjek spominov na mladost prikrije Vogel s posiljeno jezo. »Ponosen! Ponosen na človeka, ki prosi previdnost, naj blagoslovi junaške sinove! Laže je prositi za junake, kot biti sam junak. Kaj je ponos? S štirinajstimi leti sem bil ponosen na prve dolge hlače. Z osemnajstimi na svojo prvo nevesto. Z devetnajstimi sem zadel triinideset krogov. In prepričevali so me, da moram biti ponosen. Drekači! Ni stvari, za katero bi bilo vredno crkniti! To je vse.«

Park ostane za njima. Sprejme ju široka cesta. Najprej stoji druga za drugo obrtniške hiše. Bele hiše in skozi razpokane zidove kukajo rjava bruna. Težak metalce granat in zrušile se bodo kot škatala vžigalic. Strick se znova obrne k Voglu: »Torej meniš, da so te prevarali? In zdaj si želiš samo: škodovati! Zreti! Ne sodelovati!«

»Kajpak!« reče Vogel. Izgovori s prezirom, kot bi govoril z nekom, v katerega neumnost je prepričan. »Kaj pa naj bi sicer? Naj morda kot vi drugi uganjam junaška dejanja iz čitank? Naj pridno proizvajam vdove in sirote na tej in oni strani?«

Proizvodnja žalujočih! Seveda, pri tem je Strick po svoje sodeloval. Vsakdo mu lahko z obraza prebere. Na prsih ima vrsto odlikovanj. In v vojaški knjižici je šestindvajset beležk: boji, spopadi, pripravljene operacije, vojna v strelskih jarkih. Tam piše: 12. marca 1942 odbit poizkus proboja pri Belhovu. Samo to. In to pomeni: 116 topovskih granat, 830 pehotnih strelcov, 74 ročnih granat, 27 raket. Ali z drugimi besedami: za njim štirje požgani domovi, dve ženski in trije otroci z opeklinami in pred njim pet gorečih oklepnih vozil, gomila tako imenovane sovražnikove pehote, ki umira, pol ducata ljudi, ki tulijo v noč kot zveri; ob njem dva mrtva in štirje težko ranjeni, ki bulijo vanj s porumenelimi obrazi in hropijo, stokajo in grizejo uniforme; na njegovem obrazu zvodenela kri in debeli kosi možgan, ki jih je izpljusnil strel nekomu iz lobanje; človeku, ki mu je malo prej zaklical: Ne popusti, tovariš! To je samo ena izmed beležk. Ena izmed šestindvajsetih.

Strick zagleda pred sabo čisto, pomedeno cesto, vrtove, ki jih lepo vzdržujejo, lepo urejene poti in pokošeno travo, belo popleskane hiše, bleščeče šipe na oknih. Kakšno bi bilo vse to, če bi se samo ena samcata divizija za tri ure vrgla nad Rehhausen. Naloga: po temeljitem triurnem obstreljevanju topov se prebija divizija v jutranjih urah skozi Rehhausen in zaseda obalo Meine v dolžini 3 km! Rezultat: Položaj na obali Meine zavzamejo po ukaz; nekaj ducatov grobov več in smetišče v velikosti nekega mesta.

Strick spregovori: »Zelo utrujen sem, Vogel. Skoraj pet let sem bil zunaj. Poljska, Francija, Rusija. Neskončno Rusija. Dovolj mi je tega. Miru si želim in nič več.« Vogel ga pogleda, kot bi upal, da bo po dolgih blodnjah zagledal kopno. Mir? Uživa ga, kot vsi vedo, samo nacionalnosocialistični častnik. Kaj čvekaš, človek? Doslužen bojevnik, kaj? Utrujen, željan miru. Zrel za spomenik. Pri tem pa začne to blagoslovljeno službo z zakolom najdebelejših svinje v domovini. In to pri priči, čim je prispel!

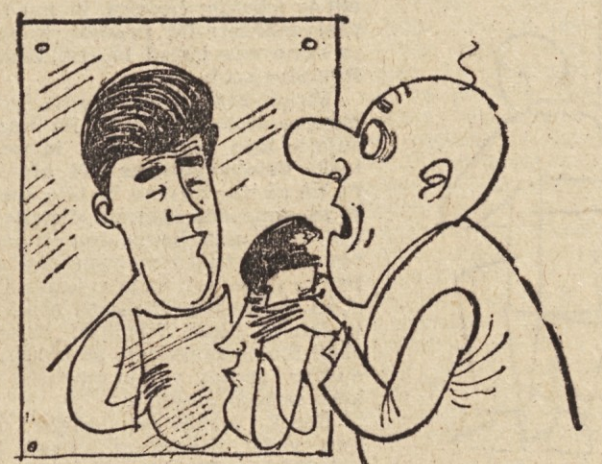
Vogel se namenoma ustavi sredi ceste. Vprašujoče ga pogleduje. Strick ne umakne pogleda. Nekoliko, samo nekoliko trenje z enim očesom. »Žal mi je,« pravi, »resnično žal. Nisem mogel drugače.« — »Nisi hotel! Nekoliko te že poznam. Mnogo skupnega imava, razen tvojega slabega okusa za ženske. Človek, ti si vendar namenoma uničil postajnega poveljnika. Saj nisem idiot.« Strick se nasmehne. Tako je bilo tudi tedaj, ko sta zarezala očehni in prevzetni Klarici vrv na gugalnici. Vsa vznemirjena sta se že naprej veselila in čakala, kdaj se bo pretrgala vrv. »Živimo v velikem času,« pravi Strick, »domovina zahteva žrtve.« »Človek,« vzklikne prepričljivo Vogel, »to morava zaliti. Živiva vendar s časom! In misliva pri tem na trupa!«

Kadar je Vogel zaseben v Rehhausen, je gost matere Tikes. Mati Tikesova ga ljubi kot sina. In ona ne more živeti, če nekoga ne ljubi kot sina. Mati Tikesova je imela nekoč dva sinova. In zdaj ju je izgubila.

To je dejstvo, na katerega je gospod Tikes, po imenu Oskar, zelo nonosen. Vsekakor je bil zani velik udarec in zahtevali so veliko žrtve. No, potrebno je bilo! Gospod Tikes ve, kaj se spodbudi. Zdaj je oče dveh junakov. In poleg tega skupinski zaupnik. In vsak večer pijan.

MASKE

HUMORESKA

MIRKO TISLER:

KAKO JE DOBIL KOKURDA STANOVANJE

Vedno je tako v življenju: nekdo se muči desetletja in nikakor ne pride do stanovanja, dočim ga drugi dobi preko noči.

Na primer: Kokurda. Povabil me je pred dnevi v svoje novo stanovanje v novi stavbi. Stanovanje je kot pesem. Človek bi najraje ne stanoval v njem, samo, da ga ne bi poškoval. Samo gledal bi ga.

— Ali si mnogo pretrpel preden si prišel do takih božanskih prostorov? — sem ga vprašal.

— Trpel? Ni govora.

— Torej si ga pošteno plačal?

— Plačal? Niti dinarja. V resnici ga nisem niti iskal. Vse to so zame napravili moji prijatelji. Zlati ljudje. Zakaj so to napravili? Tega ne vem niti sam. Verjetno sem jim tako simpatičen. Ljudje imajo razne zveze in uredili so. Morda izžarevam poseben fluid, ki ljudi očara. To so bili zares zlati ljudje. Kar sem zahteval od njih, vse so mi dali ali napravili. Za stanovanje pa jih nisem niti prosil, pa so mi ga vseeno našli.

— Kdo so ti čudodelniki? — sem ga vprašal.

— To so najdražji ljudje na vsej zemeljski obli, stanovalci hiše v kateri sem živel doslej... Priznam, roko na srec. Za sobico mi ni žal, ampak mi je žal za tako zlato sredino, ki me je obdajala! Če bi bil deklica bi včasih kar zajokal od žalosti...

No, kar se mene tiče, bi pač počasi pozabil na to. Tu in tam bi bil Kokurda nevoščljiv za tako nenavadno srečo...

Toda tako ne misli moja tovarišica.

Ta začena vsakodnevno isto pesem:

— Kokurda je, torej, lahko dobil stanovanje. Ti se niti ne ganesh. Kaj bi napravil s tem, če bi tudi ti odšel do teh ljudi in bi se jim predstavil kot Kokurda prijatelj in jih prosil, da tudi zate napravijo kaj podobnega! Ali se bomo do starosti stiskali v tem golobnjaku?

— Mar nisva kot dva golobčka? — sem poskušal z nežnostjo.

— Nehaj s tem in se sprehodi do teh ljudi!

To sem poslušal dan za dnem, toda ne morem tega večno poslušati.

Nekoga dne sem odšel do teh zlatih ljudi.

Pozvonil sem pri prvih vratih v pritličju.

— Oprostite, — sem rekel, — ker sitarim. Saj bom kratek. Sem najboljši prijatelj nekdanjega vašega stanovalca — tovariša Kokurda.

— Kokurda! — je nekako bočno zastokal stanovalec v pritličju. — Od našega Kokurda. No, ravno prav ste prišli.

Odšel je in se vrnil z zavetkom surovega masla.

— Prav gotovo vas je poslal po maslo. To je zadnje, kar je prinesel v moj hladilnik. Upam, da se še ni pokvarilo. Če ne bo dobro za mazanje na kruh, bo pa za pečivo. Med drugim, Kokurda ima dober želodec.

— Vi ste, — sem diplomatsko pričel, — prav gotovo bili zelo dober prijatelj z našim Kokurdom?

— Da, da — odkar sem kupil hladilnik. Kokurda je, tako rekoč, napravil iz njega svojo shrambo. Vse kar je imel je prinesel v naš hladilnik...

— To pomeni, da vam je kot prijatelju neomejeno zaupal. Torej vi ste prav gotovo sodelovali pri tisti prijateljski akciji, ki mu je končno dodelila tisto lepo stanovanje.

Nerazumljivo je zagodel:

— M-da... da... sem!

— Ali imate še vedno takšne zveze?

— M-ne... ne... nimam!

Vzel sem maslo in se poslovil. Saj ima Kokurda še dovolj prijateljev v hiši in ni potrebno, da mi prav prvi pomaga.

Druga vrata mi je odprla simpatična gospodinja. Ko sem ji rekel, da sem najboljši prijatelj... je napravila nekoliko žalosten obraz.

Gledal sem jo in nisem razumel, zakaj ji je žal? Hitro je nadaljevala:

— Pokvarjen je!

— Kdo? Mar Kokurda?

— Ne, ampak sesalec za prah. Odkar smo ga kupili, je bil več pri

Prodajni servis

Mladina-hiše

LJUBLJANA
Cigaletova ulica

vas vabi na ogled izdelkov svojih članov • Vaše želje in nasveti nam bodo koristno napotilo, ki ga bomo posredovali članom-proizvajalcem

Kokurda, kot pri nas. V njegovem bivšem stanovanju ne boste našli niti praška, ker je posejal stanovanje z našim sesalcem za leto dni naprej.

Nekoliko oprezno sem se približal stanovanjskemu vprašanju.

— Ah da — tudi mi smo nekako pomagali pri tem. Toda bilo je povsem slučajno...

Obiskal sem še nekoliko stanovalec.

Vsem je ostal Kokurda v najlepšem spominu.

K enim je prihajal kuhati kavo in klobase ter peč cvrtje, pri drugih si je izposojal sladkor, kavo in cigarete, k tretjim je redno prihajal na konjak in bil tako družaben, da jih ni zapustil dokler ni bila steklenica prazna. Pri četrth je vedno s preroškim darom uganil kdaj so dobili paket z dežele.

Kratkoma, povsod je bil doma.

Ko sem petemu razložil svoj stanovanjski problem in povedal, da sem prišel prosit, da mogočni čudodelniki v tej hiši tudi meni pomagajo, mi je stanovalec pojasnil:

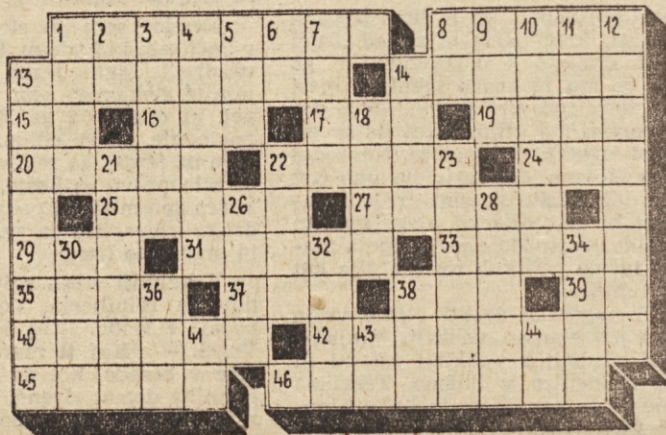
— A!... Nič ne bo. Vi niste Kokurda. To smo samo zanj napravili. Druga izhoda ni bilo. Ta Kokurda nas je vse dobro zajahal, zato smo se odločili, da ga izselimo. Dogovorili smo se, da ne bomo mirni tako dolgo, dokler mu ne bomo našli stanovanja. Vsak je napravil več kot je mogel in ne smete misliti, da je šlo lahko. Našli smo mu stanovanje. Jaz sam sem klečal, ali me razumete, osebno sem klečal pred prijateljem z visokimi zvezami, klečal sem tako dolgo dokler ni zagrabil za telefon in interveriral...

Cez nekaj dni sem slučajno srečal Kokurda.

Bil je ves blažen.

— Pomisli samo, — mi je rekel, — Kaj pomeni to: biti simpatičen.

Se mesec dni ne stanujem v novem bloku in že sem tako priljubljen v celi hiši, da mi že spet ponujajo novo stanovanje. Pravijo, da bi do našli še boljše stanovanje v mali vili, kjer bom popolnoma sam. Nič bolj ne pomaga na svetu kot to, da si ljudem simpatičen in da te imajo radi!

Križanka

Vodoravno: 1. blodnjak, 8. velikansko delo, 13. zastopniki na zborovanju, 14. mesto in pristanišče v južni Španiji, 15. znižana nota, 16. sunek, 17. število, 19. spona, 20. otočje v Polineziji, 22. znano obmorsko letovišče v ZDA, 24. ploščine, 25. modro barvilo, 27. velika shramba za žito, 29. glas, 31. republika v Zahodni Evropi, 33. reka v Sibiriji, 35. neobčutljiv za bolezn, 37. mik, 38. vodna žival, 39. osebni zaimsek, 40. nastavki, 42. naglas, 45. letopis, 46. izvor, poreklo.

Navpično: 1. vrata v plotu, 2. kemični simbol lahke kovine, 3. gradbeni snov, 4. nastopati v gledališkem delu, 5. nevarno obolenje tkiva, 6. začetnici slovenskega pisatelja (»Visoška kronika«), 7. tudi ne, 8. staro-

egipčanska duša, 9. kratica našega upravnega organa, 10. položčen, 11. jegulja, 12. pred kratkim umrli slovenski kipar, 13. davščina tlačenca za časa feudalizma, 14. naslovna ženska vloga v operi »La Bohème«, 18. človeška vrsta, 21. časovna enota, 22. lastnost, ki jo ima vsaka snov, 23. Homerjeva pesnitev, 26. bolestočno zvijanje, 28. silen vihar, 30. dežela na Arabskem polotoku, 32. cunj, 34. hrvatsko dedsko ime, 36. reka v Afriki, 38. judovsko žensko ime, 41. so-glasnik in samoglasnik, 43. del kolesa, 44. izraz pri igri.

REŠITEV PREJSNE KRIZANKE
Vodoravno: 1. Toledo, 6. pinja, 11. rs, 12. kotlarna, 15. an, 16. Oto, 18. zvinok, 19. eta, 20. tipe, 22. enak, 23. sram, 24. oro, 25. ot, 26. uta, 27. kalo, 29. ples, 31. otep, 34. oho, 35. Aleman, 37. ode, 38. la, 39. ubi-jalec, 41. es, 42. ataman, 43. kocina.

RUDNIK KAOLINA ČRNA PRI KAMNIKU

PROIZVAJA: kaolin v kosih in mleti kaolin ter s tema proizvoda oskrbuje industrijo papirja, gume, kemično metalurško industrijo kot tudi obrtno dejavnost

Za nadaljnje sodelovanje se priporoča vsem svojim odjemalcem.

SREČNO!

Spored RTV Ljubljana za teden od 12. do 18. marca 1962

PONEDELJEK
12. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Uvertura in legende — 8.40 Pet pevcev — pet popevk — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Trije odlomki iz Poličeve opere »Deseti brat« — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Gasper Dermota poje slovenske ljudske motive — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Šest etud za klavir Raffaela d'Alessandra — 11.43 Luba Sluka: Sonata za violončelo in klavir — 12.05 Trio Augusta Stanka — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 V plesnem ritmu Balkana — 13.55 Za vsakogar nekaj iz arhiva zabavnih melodij — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Pri skladatelju Vladimirju Lovcu — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 55 minut za ljubitelje operne glasbe — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Radijska univerza — Dosežki astronautike v letu 1961 — 19.00 Obvestila — 19.05 Igranje za vas — 19.30 Radijski dnevniki — 20.00 Glasbena skrinja — 20.45 Kulturna tribuna — 21.00 Veseli intermezzo — 21.10—22.53 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije — 22.53 Literarni nokturno — 23.05 Plesni orkester RTV Ljubljana — 23.20 Nočni akord — 24.00 Zadnja poročila in zaključke oddaje.

TOREK
13. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Gorenjski vokalni kvintet — 8.25 Glasba ob delu — 8.55 Radijska sola za srednjo stopnjo — 9.25 Simfonietta in koncertino — 10.15 Izberite melodijo tedna! — 11.00 Gioacchino Rossini: Kvartet številka 1 v F-duru za flauto, klarinet, rog in fagot — 11.15 Napredujte v angleščini — 11.30 Opera na Holandskem festivalu 1961. — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pisanje zvoki z Dravskega polja — 13.50 Dunajski valčki — 14.05 Radijska sola za višjo stopnjo — 14.35 Španija od daleč in od blizu — 15.20 Slovenski oktet zapoje 3 pesmi Antona Fürstera — 15.30 V torku na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Izbor iz Cai-kovskega — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 18.45 S knjižne trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Nekaj Chopina — 19.30 Radijski dnevniki — 20.00 Melodije pristanšč — 20.00 Orkester Les Baxter — 20.15 Radijska igra — 22.15 Uvod v glasbo 20. stoletja (20): Bela Bartok — 23.05 Četrte ure z ansambлом Mojmirja Sepeta — 23.20 S popevkami po svetu — 24.00 Zadnja poročila in zaključke oddaje

SREDA
14. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Trio Maksa Kovačiča — 8.20 Zvočna mavrica — 8.55 Pisani svet pravilic in zgodb — 9.25 Med jugoslovanskimi baleti — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Zabavni orkester RTV Zagreb — 11.15 Človek in zdravje — 11.25 Iz Lortzingove opere »Car in tesar« — 12.05 Deset minut s Crnim oglarji — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Nekaj pesmi jugoslovanskih narodov — 13.45 Majhni zabavni ansambli — 14.05 Radijska sola za srednjo stopnjo — 14.35 Danilo Bučar: Belokranjske pisanice — 15.20 Ob premiera v naših gledališčih — 16.00 Vsak dan za vas — 17.00 Soderger na pot — 17.50 Klavir v ritmu — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Nicolo Paganini: 24 kaprice za violino solo — 18.40 Heitor Villa-Lobos: Skladba za kitaro — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila — 19.05 Operne melodije v izvedbi zabavnih orkestror — 19.30 Radijski dnevniki — 20.00 Iz studiov naših radijskih postaj — 20.30 Stiri sto let klavirske glasbe — 21.00 Pojoči mozaik — 22.15 Po svetu jazz — 22.45 Glasbena medigra — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Jean Jacques Rousseau: Vaški vedež — 23.35 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključke oddaje

ČETRTEK
15. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 S simfonično glasbo križem kranjskim po Evropi — 8.55 Radijska sola za višjo stopnjo — 9.25 Domače skladbe za klavir — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Komorni zbor RTV Ljubljana poje pesmi raznih narodov — 11.15 Ruski tečaj za začetnike — 11.30 Raznosterosti iz arhiva zabavnih glasba — 12.05 Slovenske narodne pesmi Marija Gavoda — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Skladbe slovenskih avtorjev poje Mariborski komorni zbor — 13.50 Ilija Hurnik: Ondraš, baletna suita — 14.15 Sovjetska in poljska zabavna glasba — 14.35 Naši poslušalci — 15.20 Yoshino Nakada (japonski skladatelj): Iz suite »Cas« — 15.30 Turistična oddaja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 To in ono o Bing Crosbyju — 19.30 Plesni orkester Max Greger — 19.45 Kulturna kronika — 20.00 Obvestila — 19.05 Dva baleta iz opere Faust — 19.30 Radijski dnevniki — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Lepe melodije z orkestrom Alfred Scholz — 21.00 Literarni večer — 21.40 Janez Matičič: Suita za godala

PETER
16. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Glasba ob delu — 8.40 »Ljubljanski zvon« poje pesmi Zor-ka Prelovca — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 10.15 Od ton in ondod — 11.00 Prizor iz 3. dejanja opere »Samson in Dalila« — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Od polke do calypsa — 12.05 Viški fantje igrajo in pojo — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Serenada Frana Lhotke in nekatere druge hrvatske skladbe — 13.50 Češka zabavna glasba — 14.05 Radijska sola za nižjo stopnjo — 14.35 Poje Mario del Monaco — 15.20 Od planina do velikega plesnega orkestra — 15.45 Jerzikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Pisan glasbeni popoldan — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Kvintet bratov Avenik — 18.25 Ruske narodne pesmi poje Boris Hristov — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Zabavna glasba slovenskih avtorjev — 19.30 Radijski dnevniki — 20.00 Dva domača virtuoza — 20.15 Tedenski znanjopolitični pregled — 20.30 Hammond orgle — 20.35 Spoznavajmo svet in domovino — 21.35 Vedri ritmi — 22.15 Oddaja o morju in pomorskih igrah — 22.50 Za prijatelje konec tedna — 22.15 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila

SOBOTA
17. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Glasba ob delu — 8.40 »Ljubljanski zvon« poje pesmi Zor-ka Prelovca — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 10.15 Od ton in ondod — 11.00 Prizor iz 3. dejanja opere »Samson in Dalila« — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Od polke do calypsa — 12.05 Viški fantje igrajo in pojo — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pihalni orkester JLA p. v. Pavla Erzulje — 13.45 V trikotinskem taktu — 14.00 Frederick Delius: Simfonična suita »Florida« — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Napotki za turiste — 15.25 Trije veliki zabavni orkestri — 15.40 Mariborski ženski vokalni kvintet — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gre-mo v leino — 17.50 Ray Conniff s svojim orkestrom — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in po svetu — 18.10 Iz Pucelj-ne »Tosce« — 18.45 Okno v svet — 19.00 Obvestila — 19.05 Domači zvoki v pisanem zaporedju — 19.30 Radijski dnevniki — 20.00 Zabavne melodije — 20.20 Jacques Perret: Jean For-rest — 20.50 Za prijatelje konec tedna — 22.15 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila

NEDELJA
18. marca

6.30—6.35 Napotki za turiste — 6.35 Vedri zvoki — 17.15 Zabavna glasba — 7.30 Radijski koledar in prireditve dneva — 7.35 Izletnikom na pot — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.50 »Ej, topla pomlad...« — 9.05 Z glasbo v novi teden — 9.49 Dve podobi iz pregnanstva — 10.00 Se pomnite, tovariši... Stane Sušteršič-Boštjan: V Dakijevem bataljonu — 10.30 Carl Orff: Carmina burana, scenska kantata za soliste, zbor in orkester — 11.30 Nedeljska reportaža — 11.50 Glasbena medigra — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 13.30 Za našo vas — 14.00 Zbor Slovenske filharmonije dirigira Borjan Babič — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Od 15.15 Trikrat pet — 15.30 Od ceter do velikega orkestra — 16.20 Stiri biseri iz Verdije-ve partituri — 17.05 Klavir v ritmu — 17.15 Radijska igra — 18.20 Humoreska ter intermezzo za violino in klavir — 18.20 Sportna nedelja — 19.05 Nedeljska panorama — 19.30 Radijski dnevniki — 20.00 Izberite melodijo tedna! — 20.45 Zabavni zvoki — 21.00 Iz glasbene geografije Evrope — 22.15 Orkestri in solisti jugoslovanskih radijskih postaj (Prenos iz skupnega jugoslovanskega radijskega programa) — 23.05 Plesna glasba